

ZARZĄD POWIATU W STRYŻÓWIE

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU STRYŻÓWSKIEGO

Strzyżów 2004

SPIS TREŚCI :

CZEŚĆ I - USTALENIA OGÓLNE.....	5
1. WPROWADZENIE	5
2. CEL PROGRAMU	6
3. METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU	7
4. POLITYKA EKOLOGICZNA.....	9
4.1. POLITYKA EKOLOGICZNA POWIATU	11
5. TENDENCJE ROZWOJOWE POWIATU W ODNIESIENIU DO WOJEWÓDZTWA.	18
6. SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM.....	20
6.1. INSTRUMENTY I NARZĘDZIA REALIZACJI PROGRAMU.	20
6.1.1. Instrumenty prawno - administracyjne	20
6.1.2. Instrumenty ekonomiczno-rynkowe.....	21
6.2. KONTROLA PROGRAMU.	23
6.2.1. Założenia ogólne.....	23
6.2.2. Monitoring środowiska.....	23
6.2.3. Monitoring wdrażania i realizacji Programu.....	23
6.2.4. Monitoring skutków realizacji Programu.....	23
6.3. STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROGRAMEM.	24
6.4. PROCEDURA WERYFIKACJI PROGRAMU.....	25
7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU.	26
7.1. ZAŁOŻENIA SZACUNKU KOSZTÓW REALIZACJI PROGRAMU.	26
7.2. FINANSOWANIE PROGRAMU.....	26
7.2.1. Informacje ogólne.....	26
7.2.2. Krajowe źródła finansowania Programu.....	27
7.2.3. Zagraniczne źródła finansowania Programu.....	28
CZEŚĆ II - DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA.	31
8. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO I PRZYRODNICZEGO..	31
9. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA.	36
9.1. ROLNICTWO I PRZETWÓRSTWO ROLNE.....	37
9.2. PRZEMYSŁ BUDOWNICTWO, SEKTOR MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW.....	42
9.3. INFRASTRUKTURA.....	44
9.3.1. Infrastruktura – dane ogólne	44
9.3.2. Diagnoza stanu wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w odniesieniu do Programu Krajowego	45
9.3.3. Transport.	47
9.3.4. Gospodarka odpadami.....	49
9.4. RUCH LUDNOŚCI.	49
9.5. NAKŁADY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA.....	49
10. AKTUALNY STAN ŚRODOWISKA.	50
10.1. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE.....	50
10.2. KLIMAT AKUSTYCZNY.	51
10.3. SYSTEM OCHRONY PRZYRODY	52
10.4. ZALESIENIA.....	54
10.5. GOSPODARKA ODPADAMI	58
10.6. GOSPODARKA WODNO - ŚCIEKOWA I STAN CZYSTOŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH.....	61
10.6.1. Charakterystyka gmin w zakresie gospodarki wodnościekowej.....	63

10.7. ŹRÓDŁA ODNAWIALNE.....	67
10.8 PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE	72
CZĘŚĆ III - USTALENIA SZCZEGÓŁOWE.	74
11. CELE I PRIORYTETY EKOLOGICZNE.	74
POLE STRATEGICZNE NR 1 - OCHRONA I POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA.	74
POLE STRATEGICZNE NR 2 - RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA.....	83
POLE STRATEGICZNE NR 3 - EDUKACJA EKOLOGICZNA, DOSTĘP DO INFORMACJI I POSZERZANIE DIALOGU SPOŁECZNEGO.	86
12. RODZAJ I HARMONOGRAM SZCZEGÓŁOWYCH DZIAŁAŃ PROEKOLOGICZNYCH WYNIKAJĄCYCH Z KRAJOWEGO PROGRAMU OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH WRAZ Z OKREŚLENIEM ICH KOSZTÓW.....	88
13. TERMINY, KOSZTY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	90
14. LITERATURA:.....	102

Ważniejsze skróty użyte w tekście i tabelach:

UE	Unia Europejska
RZGW	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
WODR	Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
WIOŚ	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PFOŚiGW	Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
GFOŚiGW	Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ERDF	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ISPA	Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej
PHARE	Program Pomocy Polsce w Restrukturyzacji Gospodarki
SAPARD	Specjalny Program Akcesyjny Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich
ISO	Międzynarodowa Organizacja Normalizacji
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
M	Ministerstwo Środowiska
W	Wojewoda
G	Gminy
M	Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie
P	Powiat
OC	Administracja obszarów chronionych,
LP	Lasy Państwowe
AR	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
ZD	Zarządcy Dróg
WG	właściciele gruntów lub lasów niepaństwowych
ODR	Ośrodki Doradztwa Rolniczego
PZ	Przedsiębiorstwa
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
ZW	Zarząd Województwa
PK	Parki krajobrazowe
OZ	Organizacje pozarządowe
ZK	- zadania koordynowane

CZEŚĆ I - USTALENIA OGÓLNE

1. WPROWADZENIE

Głównym celem niniejszego **Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Strzyżowskiego** jest określenie polityki ekologicznej powiatu strzyżowskiego powiązanej przede wszystkim ze „**Strategią Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego na lata 2002-2010**”. realizującej politykę ekologiczną państwa, rozumianą jako zjednoczenie celów ochrony środowiska z wyzwaniami zrównoważonego rozwoju w warunkach jednoczenia się Europy i rozszerzania ogólnoświatowej troski o Ziemię i jej przyszłych mieszkańców. Najważniejsze problemy i cele w tej dziedzinie zawierają następujące, przyjęte przez Parlament dokumenty krajowe:

- Polityka ekologiczna państwa (1991 r.) i II Polityka ekologiczna państwa (2001 r.),
- Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010 (2002 r.),
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010,
- Polska 2025, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju,
- Krajowy plan gospodarki odpadami (2002 r.),
- Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, uwzględniający uwarunkowania międzynarodowe, a w szczególności:
 - Agendę 21 – Ramowy Program Działań,
 - Strategię zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej (2001 r.) oraz Unijne programy ochrony środowiska,
 - dyrektywy UE,
 - konwencje i porozumienia międzynarodowe podpisane i ratyfikowane przez Polskę.

Dokument „**Program ochrony środowiska dla powiatu strzyżowskiego**” został opracowany na podstawie art.17 ust. 1. ustawy Prawo ochrony środowiska przez Zarząd Powiatu w Strzyżowie w celu realizacji polityki ekologicznej państwa. Dokument niniejszy zwany jest dalej **Programem**. Z realizacji Programu Zarząd ma obowiązek sporządzać, co dwa lata raport i przedstawiać go Radzie Powiatu. Program stanowi całość z dokumentem „**Plan gospodarki odpadami dla powiatu strzyżowskiego**” zwanym dalej **Planem**. Program i Plan obejmują 4 najbliższe lata (2004 – 2007), z tym, że określone w nim cele i działania przewidziane są również do realizacji na dalsze, cztery lata. Dla lepszej spójności z dokumentami opracowanymi na szczeblu województwa zachowano w nich układ, strukturę dokumentów oraz nomenklaturę szczebla wojewódzkiego.

W skład **Programu** wchodzi:

A. Ustalenia Programu obejmujące:

1. **Funkcje Programu** oraz jego powiązania formalne i merytoryczne z programami ochrony środowiska szczebla wojewódzkiego, gminnego oraz strategicznymi dokumentami, powiatowymi, wojewódzkimi i krajowymi.
2. **Cele strategiczne (priorytety ekologiczne)** - wyznaczone wg hierarchii ważności, w obrębie **3 pól strategicznych, (celów ekologicznych)** tj.:
 - a. Ochrony i poprawy stanu środowiska,
 - b. Racjonalnego wykorzystania zasobów środowiska,
 - c. Edukacji ekologicznej;
3. **System zarządzania Programem** (procedury kontroli, mierniki realizacji, procedury weryfikacji oraz uczestnicy i instrumenty wdrażania i realizacji Programu);
4. **Szacunkowe koszty i źródła finansowania Programu** oraz harmonogram jego realizacji (w formie tabeli finansowej).

B. Opis Programu, zawierający szczegółowe informacje o uwarunkowaniach zewnętrznych i wewnętrznych, jakie determinowały przyjęte w „Ustaleniach Programu” cele strategiczne, a w ich ramach cele długo- i krótkookresowe oraz działania inwestycyjne i nieinwestycyjne, które powinny zapewnić osiągnięcie tych celów. Określają one w szczególności:

1. cele polityki ekologicznej państwa;
2. tendencje rozwoju powiatu strzyżowskiego;
3. aktualny stan środowiska powiatu;
4. działania w zakresie poprawy i ochrony stanu środowiska na obszarze województwa i powiatu;
5. uwarunkowania prawne,
6. możliwości wdrażania, realizacji i finansowania Programu (działań ochrony środowiska).

Podstawowymi dokumentami kierunkowymi wykorzystywanymi przy opracowywaniu Programu, były następujące dokumenty strategiczne :

- „Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2000-2006”;
- „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego”.
- „Strategia Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego na lata 2002-2010”.
- „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego”
- „Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego”.

Na podstawie analizy dokumentów źródłowych stwierdzić można, iż podstawowe cele rozwoju powiatu są zbieżne z celami rozwoju województwa i są związane z podniesieniem jego integracji, konkurencyjności, efektywnym wykorzystaniem stanu zainwestowania, tworzeniem warunków do poprawy jakości życia i zrównoważonego rozwoju. Cele te realizowane są poprzez: strategie, programy i plany operacyjne. Wpisują się one w cele polityki ekologicznej Państwa, zharmonizowanej z wymaganiami Unii Europejskiej. Unia Europejska wspiera poprawę stanu środowiska w krajach członkowskich poprzez finansowanie inwestycji z Funduszu Spójności. Wsparcie to realizowane będzie poprzez finansowanie projektów wynikających z:

- 1) wymogów prawa środowiskowego oraz zobowiązań podjętych w procesie negocjacji akcesyjnych Polski do UE,
- 2) programów grupowych z zakresu ochrony środowiska,
- 3) programów dotyczących ochrony środowiska, przyrody oraz zalesień realizowanych w ramach programów rządowych i samorządowych.

Województwo podkarpackie i powiat strzyżowski odpowiadają wszystkim kryteriom Celu strategicznego Nr 1 przyznawania środków z Funduszy Strukturalnych. Efektywna realizacja zadań w zakresie ochrony środowiska i gospodarki wodnej niejednokrotnie wymagać będzie współpracy samorządów różnych szczeblach a także zaangażowania sektora prywatnego a nawet organizacji pozarządowych, zwłaszcza w dziedzinach:

- 1) uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej,
- 2) gospodarki odpadami,
- 3) ochrony powietrza atmosferycznego,
- 4) zmniejszenia energochłonności i materiałochłonności.

2. CEL PROGRAMU

Naczelną zasadą przyjętą w Programie jest zasada zrównoważonego rozwoju. Program jest dokumentem strategicznym, który:

- 1) stanowi instrument pomocny władzom powiatu w zarządzaniu środowiskiem,
- 2) jest podstawą wyboru priorytetów o znaczeniu powiatowym, wyznaczających program inwestycyjny powiatu, finansowany m.in. przez Fundusze Strukturalne i wkład własny,

- 3) tworzy ramy, w których powstawać będą gminne programy ochrony środowiska (instrumenty realizacji lokalnej polityki ochrony środowiska).

Program opracowany jest z uwzględnieniem ustrojowej pozycji samorządu powiatu i jego kompetencji wynikających z przepisów prawa ochrony środowiska, a więc ograniczonych własnych możliwości realizacyjnych i finansowych.

Cele szczegółowe Programu są następujące:

- stałe ograniczanie emisji substancji i energii,
- bierna i czynna ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu,
- racjonalne gospodarowanie środowiskiem,
- zwiększanie aktywności obywatelskiej i podnoszenie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Program ochrony środowiska wraz z „Planem gospodarki odpadami w powiecie strzyżowskim do 2011 r.” jest podstawowym dokumentem koordynującym działania na rzecz ochrony środowiska w powiecie. W szczególności:

- przekazuje społeczeństwu, przedsiębiorcom, samorządom informacje na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- omawia najważniejsze problemy, w tym zagrożenia ekologiczne, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- jest gwarantem wdrażania zrównoważonego rozwoju powiatu,
- określa sposoby współpracy administracji publicznej wszystkich szczebli oraz instytucji i pozarządowych organizacji ekologicznych na rzecz ochrony środowiska w powiecie,
- ułatwia, a niekiedy formalnie umożliwia występowanie o środki finansowe potrzebne do realizacji przedsięwzięć,
- ułatwia opiniowanie gminnych programów ochrony środowiska, wydawanie decyzji określających sposób i zakres korzystania ze środowiska,
- obiektywizuje wydawanie decyzji określających sposób i zakres korzystania ze środowiska,
- organizuje system informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Cezurą Programu jest rok 2011. Cezurę tę przyjęto w odniesieniu do Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007 – 2010. Jest to także zgodne z ustaleniami Prawa ochrony środowiska, określającego w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata, z tym, że przewidziane w niej działania w perspektywie obejmują kolejne cztery lata. Program zawiera zadania dla dwóch faz:

- cele krótkoterminowe – lata 2004 – 2007,
- cele długoterminowe – do roku 2011.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań Programu dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy, co 2 lata od przyjęcia Programu. Aktualizacja zarówno Programu jak i Planu nastąpić musi po upływie 4 lat (zgodnie z ustawą o odpadach).

3. METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU

Program powstawał w oparciu o tzw. otwarty proces planowania, oznaczający włączenie zainteresowanych jednostek (m.in. jednostek samorządu terytorialnego, instytucji powiatowych, organizacji ekologicznych, przedsiębiorców, społeczeństwa) już na etapie jego opracowywania, co powinno zwiększyć efektywność wdrażania Programu.

O przystąpieniu do jego opracowania powiadomione zostały pisemnie organy i instytucje odpowiedzialne za ochronę środowiska w powiecie oraz jednostki administracji samorządowej a także jednostki gospodarcze i organizacje mogące w istotny sposób pomóc w sformułowaniu strategii poprawy stanu środowiska.

Projekt Programu, zgodnie z obowiązującymi przepisami, poddany został procedurze opiniowania przez organy wykonawcze województwa oraz gmin.

O przyjęciu celów, kierunków i priorytetów działań na rzecz ochrony, poprawy i racjonalnego wykorzystania środowiska decydowały takie elementy jak:

1. Specyfika obszaru powiatu (stan i zasoby środowiska, położenie w centralnej części województwa, możliwości rozwoju gospodarczego, społecznego oraz możliwości finansowania przedsięwzięć ze źródeł budżetowych i pozabudżetowych).
2. Diagnoza stanu środowiska województwa obejmująca:
 - a. analizę zagrożeń środowiska istotnych dla powiatu
 - b. ustalenia innych dokumentów wpływające na rozwiązania przyjmowane na poziomie powiatu m.in.:
 - wszelkie rozwiązania systemowe na poziomie powiatowym i wojewódzkim,
 - zagadnienia współpracy transgranicznej i międzywojewódzkiej,
 - gospodarka odpadami niebezpiecznymi i innymi niż niebezpieczne na terenie województwa,
 - kształtowanie systemu ekologicznego województwa, w tym międzynarodowego systemu ekologicznego Natura 2000,
 - ochrona wód podziemnych,
 - ocenę istniejącego stanu środowiska województwa, opracowaną na podstawie danych agregowanych na poziomie wojewódzkim,
3. Powiatowe oraz wojewódzkie dokumenty strategiczne, nakreślające kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przewidujące realizację zadań kształtujących środowisko, a także uwarunkowania wynikające z integracji z UE m.in. z dokumentu "Założenia do programu wykorzystania Funduszu Spójności w latach 2004-2006",
4. Opinie i wnioski jednostek samorządowych powiatowych i gminnych, zebrane na etapie opracowywania Programu, w trakcie procedury opiniowania projektu Programu a dotyczące:
 - a. proponowanych przedsięwzięć,
 - b. priorytetów o znaczeniu regionalnym i szerokim zasięgu działania,
 - c. konieczności cyklicznej weryfikacji celów zawartych w Programie.

Program uwzględnia wymagania stawiane przez art. 14. ustawy Prawo ochrony środowiska tj. na podstawie aktualnego stanu środowiska określa w szczególności:

- 1) cele ekologiczne,
- 2) priorytety ekologiczne,
- 3) rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- 4) środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

4. POLITYKA EKOLOGICZNA

Niniejsze opracowanie stanowi dokument sporządzany na szczeblu powiatu, w związku z tym jego głównym punktem odniesienia jest **PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA dla WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO, który przynosi na szczebel regionalny główne założenia „II POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA oraz dokumentu „Program wykonawczy do II POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA na lata 2002 – 2010”.**

Działania i przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska w województwie podkarpackim zmierzają obecnie w dwóch kierunkach:

1. Poprawy stanu środowiska i uzyskania dobrych wskaźników w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami, w tym ograniczenia materiałochłonności, wodochłonności, odpadowości, energochłonności i emisji zanieczyszczeń.
2. Przyspieszenia rozwoju gospodarczego województwa i zaspokojenia aspiracji mieszkańców regionu przy wykorzystaniu potencjału tkwiącego w zasobach naturalnych i kulturowych województwa (turystyka, rolnictwo ekologiczne itp.).

Zgodnie z Programem działania koncentrować się będą m.in. na **(istotne dla powiatu zadania podkreślono):**

1. Modernizacji, rozbudowie i budowie systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków, regulacji rzek i potoków w pierwszej kolejności w miastach województwa podkarpackiego.
2. Modernizacji i budowie ujęć wody pitnej, dostosowanych do wymogów środowiska oraz ochronie źródeł poboru wód i GZWP, tworzeniu stref ochronnych.
3. Budowie i modernizacji wałów przeciwpowodziowych i zbiorników małej retencji.
4. Przedsięwzięciach w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi i innymi niż niebezpieczne, budowie systemu selektywnej zbiórki śmieci, recyklingu.
5. Budowie infrastruktury gospodarki odpadami.
6. Kontynuacji rekultywacji terenów po byłych kopalniach siarki oraz rekultywacji nieczynnych składowisk śmieci, rekultywacji terenów poeksploatacyjnych,
7. Likwidacji mogilników, likwidacji „kopanek” (pochodzących z przełomu XIX i XX wieku miejsc eksploatacji ropy naftowej).
8. Współpracy transgranicznej w zakresie ochrony wód, współpracy międzywojewódzkiej w zakresie skutecznego wyegzekwowania realizacji zamierzeń ograniczających emisję hałasu przez Elektrownię im. T. Kościuszki S.A. w Połańcu oraz w zakresie ochrony wód i ochrony przyrody.
9. Wprowadzaniu najlepszych dostępnych technik.
10. Monitoringu jakości elementów środowiska, zwłaszcza na obszarach największych zagrożeń środowiska, i systematycznej kontroli zakładów przemysłowych.
11. Zmniejszeniu wielkości tzw „emisji niskiej” w miastach województwa (zwłaszcza Rzeszowa, Przemyśla, Jarosławia, Dębicy, Tarnobrzega) i w miejscowościach uzdrowiskowych.
12. Opracowaniu map akustycznych, w pierwszej kolejności dla miasta Rzeszowa oraz na odcinkach dróg o największym natężeniu ruchu.
13. Zapobieganiu nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska (awariom przemysłowym).
14. Opracowaniu programów ochrony elementów środowiska (m.in. wojewódzkiego programu ochrony przed hałasem, programów ochrony przed hałasem miast, w pierwszej kolejności Rzeszowa, opracowaniu i wdrożeniu programów działań na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych, sporządzeniu wojewódzkiego planu zarządzania ryzykiem, sporządzeniu zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych dla wszystkich obszarów, objętych zewnętrznym oddziaływaniem awaryjnym zakładów o dużym ryzyku, programów wykonawczych energetycznego wykorzystania biomasy, rozwoju energetyki wodnej, wiatrowej, słonecznej oraz programu wykorzystania energii geotermalnej).
15. Wdrażaniu programów ochrony wód w zlewniach rzek (w tym współpraca międzywojewódzka).

16. Zarządzaniu środowiskiem (zwłaszcza w przedsiębiorstwach).
17. Stworzeniu systemów: zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi województwa, systemu monitoringu powietrza w pełni dostosowanego do wymagań Unii Europejskiej.
18. Rozwoju systemów elektroenergetycznych i teleinformatycznych w kierunku zapewnienia odpowiedniej jakości i pewności obsługi przy respektowaniu ekonomiki przyjmowanych rozwiązań i maksymalnej ochronie przed promieniowaniem pól elektromagnetycznych
19. Poszukiwaniu, rozpoznawaniu i dokumentowaniu nowych złóż kopalin.
20. Wspieraniu wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnych oraz pomocy dla wprowadzania bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii.
21. Budowie urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii wytwarzanej z wykorzystaniem źródeł odnawialnych.

Zgodnie z Programem rozwiązanie problemów w zakresie ochrony przyrody wiązać będzie się z podjęciem wielu działań m.in. z:

- 1) zapewnieniem instrumentów finansowych rekompensujących ograniczenia rozwojowe obszarów przewidzianych do objęcia radykalnymi formami ochrony przyrody,
- 2) wsparciem finansowym pozwalającym na bieżącą ochronę przyrody na obszarach już utworzonych,
- 3) opracowaniem planów ochrony i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla istniejących oraz tworzonych rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych,
- 4) opracowaniem wojewódzkich i powiatowych programów zalesień,
- 5) stworzeniem systemu monitoringu wojewódzkiego przyrody, respektującego zadania wynikające z porozumień i konwencji międzynarodowych oraz prawa Unii Europejskiej,
- 6) rozpoznaniem, dokumentowaniem, wyznaczaniem i ochroną obszarów cennych przyrodniczo (dokumentacje wstępne do proponowanych do utworzenia rezerwatów przyrody) oraz zbiorowisk roślinnych i biotopów wymagających szczególnej troski,
- 7) restytucją siedlisk rzadkich oraz zagrożonych wyginięciem gatunków flory i fauny,
- 8) wzmocnieniem etatowym i technicznym komórek organizacyjnych zajmujących się ochroną przyrody w zakresie zarządzania obszarami sieci Natura 2000, a zwłaszcza w urzędach gmin i powiatów,
- 9) zwiększeniem udziału środków finansowych przeznaczonych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na ochronę przyrody,
- 10) edukacją ekologiczną,
- 11) tworzeniem warunków do rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- 12) promocją i wdrażaniem programów rolno - środowiskowych.

Dla realizacji polityki ekologicznej w powiecie ważne będą miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, określające przestrzenne rozmieszczenie przedsięwzięć ochrony środowiska. Ponadto decydujące będą ustalenia Programu wojewódzkiego.

W programie tym na podstawie: obowiązujących przepisów prawnych, diagnozy stanu istniejącego województwa podkarpackiego, priorytetów określonych w „Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2000-2006”, priorytetów inwestycyjnych określonych przez gminy i instytucje wojewódzkie, polityki ekologicznej państwa oraz wymogów Unii Europejskiej, przyjęto następujące cele strategiczne (określone wg hierarchii i ważności), w obrębie pól strategicznych traktowanych równorzędnie:

Pole strategiczne nr 1: Ochrona i poprawa jakości środowiska:

- Cel strategiczny nr 1/1. Zapewnienie najlepszej jakości wód, w tym utrzymanie ilości wody na poziomie zapewniającym równowagę biologiczną i ochronę przed powodzią.
- Cel strategiczny nr 2/1. Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrożenie nowoczesnego systemu ich wykorzystywania i unieszkodliwiania.
- Cel strategiczny nr 3/1. Zmniejszenie uciążliwości hałasowej w środowisku.

- Cel strategiczny nr 4/1. Skuteczna ochrona ludzi i środowiska przed promieniowaniem elektromagnetycznym.
- Cel strategiczny nr 5/1. Ochrona przed poważnymi awariami i klęskami żywiołowymi, minimalizowanie ich skutków oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego.
- Cel strategiczny nr 6/1. Zapewnienie wysokiej jakości powietrza, spełniającego wymagania ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową powietrza.
- Cel strategiczny nr 7/1. Doskonalenie systemu obszarów chronionych, w tym ochrona obszarów spełniających wymagania sieci ekologicznej Natura 2000.

Pole strategiczne nr 2: Racjonalne użytkowanie zasobów środowiska:

- Cel strategiczny nr 1/2. Wzrost efektywności wykorzystania surowców, wody i energii tj. zmniejszenie ich zużycia na: jednostkę produktu, jednostkową wartość usługi, statystycznego konsumenta itp. bez pogarszania standardu życiowego ludności i perspektyw rozwojowych gospodarki województwa podkarpackiego.
- Cel strategiczny nr 2/2. Rozwój energetyki odnawialnej, optymalne wykorzystanie jej zasobów i tworzenie rynku na technologie.
- Cel strategiczny nr 3/2. Zapewnienie najlepszej jakości gleb, stosownie do wymagań standardów europejskich i krajowych, zagospodarowanie terenów przemysłowych oraz racjonalne wykorzystanie ziemi (w tym rozwój rolnictwa ekologicznego).
- Cel strategiczny nr 4/2. Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin, ich kompleksowe wykorzystanie, łącznie z wykorzystaniem kopalin towarzyszących.
- Cel strategiczny nr 5/2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów oraz regulacja lesistości.

Pole strategiczne nr 3: Współpraca transgraniczna.

- Cel strategiczny nr 1/3. Współpraca transgraniczna w zakresie: przeciwdziałania poważnym awariom oraz ochrony i racjonalnego wykorzystania przyrodniczych zasobów środowiska.

Pole strategiczne nr 4: Edukacji ekologiczna, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego.

- Cel strategiczny nr 1/4. Propagowanie idei ochrony środowiska oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju (ekonomicznego, ekologicznego i społecznego) w społeczeństwie.

4.1. Polityka ekologiczna powiatu.

Polityka ekologiczna powiatu jest pochodną polityki ekologicznej przyjętej na szczeblu województwa oraz dokumentów strategicznych przyjętych na szczeblu powiatu. Dokumentem podstawowym określającym cele strategiczne rozwoju powiatu jest „Strategia Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego na lata 2002 – 2010”. Strategia wyróżnia pięć pól strategicznych, wokół których skupiał się będzie rozwój powiatu. Polami tymi są:

- Rolnictwo, turystyka i agroturystyka,
- Gospodarka i przedsiębiorczość,
- Edukacja ogólna, zawodowa i menedżerska,
- Infrastruktura komunikacyjna i ochrona środowiska,
- Inicjatywy lokalne i współpraca regionalna,

W polach tych wyróżniono cele strategiczne oraz kierunki działań wskazujące metody osiągnięcia wyznaczonych celów.

Komplementarnie w strategii wyróżniono **priorytety rozwoju**, nawiązując do wyznaczonych w **wizji rozwoju powiatu i wymienionych wyżej pól strategicznych** opartych na **strategicznym**

wartościach i wyznaczonych **kierunkach zmian i przekształceń**. W ramach priorytetów sformułowane zostały **cele strategiczne**, które stanowią uszczegółowienie priorytetów i poprzez wyznaczone **kierunki działań** przenoszą je w sferę konkretyzacji.

Wszystkie priorytety, cele i kierunki działań w ramach zrównoważonego rozwoju są powiązane, co najmniej pośrednio z problematyką ochrony środowiska, jednak bezpośrednie odniesienia do Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Strzyżowskiego mają następujące priorytety i związane z nimi cele i kierunki działań:

Priorytety, cele i kierunki działań w dziedzinie (polu strategicznym) - ROLNICTWO, TURYSTYKA I AGROTURYSTYKA.

A. **Priorytet nr 1** – wykorzystanie warunków glebowo-klimatycznych i walorów przyrodniczo-krajobrazowych obszaru powiatu w celu rozwoju opłacanych gałęzi produkcji rolniczej oraz różnych form rekreacji i turystyki.

1. Cel strategiczny nr 1 – Stworzenie i wypromowanie spójnego produktu turystyczno-rekreacyjnego powiatu.
 - a. Kierunek działania nr 1 – przygotowanie obiektów i miejsc atrakcyjnych do ich turystyczno- rekreacyjnej eksploatacji. Są nimi zespół poniemieckich schronów z II wojny światowej w Stępinie i Strzyżowie, odkrycia archeologiczne w Czudcu i Strzyżowie, źródła wód geotermalnych w Wiśniowej, fragmenty Parku Krajobrazowego, zespół pałacowo-parkowy Mycielskich w Wiśniowej oraz zabytkowe zabudowania gospodarcze i drewniane budowle sakralne.
2. Cel strategiczny nr 2 - wzrost konkurencyjności i towarowości gospodarstw rolnych oraz rozwój rolnictwa
 - a. Kierunek działania nr 1 – rozwój produkcji ogrodniczej, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu produkcji owoców miękkich oraz rolnictwa ekologicznego. Kierunek ten jest szczególnie uzasadniony dobrym stanem środowiska w powiecie oraz nadwyżką siły roboczej.
 - b. Kierunek działania nr 2 – wspieranie właściwej organizacji i unowocześniania rolnictwa. Występuje ogromna nadwyżka siły roboczej w gospodarstwach rolnych powiatu, sięgająca 40%. Przyszłość rolnictwa w powiecie oznaczać musi jednak przezwyciężenie jego anachronicznej struktury poprzez zwiększanie towarowości gospodarstw, unowocześnianie metod produkcji, dostosowanie produkcji rolnej do struktury gospodarstw rolnych oraz warunków glebowo - klimatycznych. Ważnym zadaniem jest wprowadzanie postępu biologicznego, nowych odmian roślin i zwierząt, bardziej dostosowanych do oczekiwań odbiorców i współczesnych warunków upraw i hodowli.
3. Cel strategiczny nr 3 – rozwój pozarolniczych form aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich powiatu.
 - a. Kierunek działania nr 2 - Wsparcie rozwoju działalności przemysłowej oraz usług na obszarach wiejskich. Przemysł, w tym szczególnie przetwórstwo rolno-spożywcze, działalność gospodarza korzystająca z naturalnych zasobów (produkcja wód mineralnych, przetwórstwo drewna, przemysł wydobywczy i in.) oraz różne formy działalności usługowej powinny być rozwijane równomiernie na obszarze całego powiatu. Należy przy tym pamiętać, by aktywność gospodarcza w jak najmniejszym stopniu oddziaływała niekorzystnie na środowisko naturalne, lokować inwestycje nie zagrażające naturalnym ekosystemom, zachowywać w stopniu maksymalnym wymogi i standardy ochrony środowiska.
 - b. Kierunek działania nr 3 – poprawa stanu infrastruktury na obszarach wiejskich. Warunkiem rozwoju obszarów wiejskich powiatu jest poprawa stanu infrastruktury. Rozwój turystyki i rekreacji, różnych form pozarolniczej aktywności gospodarczej a nawet samego rolnictwa nie będzie możliwy bez dobrego stanu dróg, łączności

telefonicznej, dostępu do sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, właściwej gospodarki wodnościekowej (czego warunkiem jest dostępność do oczyszczalni ścieków) oraz właściwej gospodarki odpadami. Obszar powiatu jest obecnie telefonizowany, poprawy wymaga dostępność niektórych terenów do łączności telefonicznej bezprzewodowej, sieć energetyczna wymaga modernizacji w niektórych miejscowościach, znacznej rozbudowie ulec powinna infrastruktura chroniąca środowisko naturalne. Dla samorządu powiatowego najistotniejszym zadaniem jest poprawa standardu dróg powiatowych, stanowiących najważniejszą sieć komunikacyjną dla obszarów wiejskich powiatu, warunkujących ich dostępność.

Priorytety, cele i kierunki działań w dziedzinie (polu strategicznym) - **GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW**

- A. **Priorytet nr 2** – Tworzenie warunków oraz wspieranie rozwoju gospodarki i przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem sektora małych i średnich przedsiębiorstw jako podstawowe działanie w zakresie przeciwdziałania bezrobociu na terenie powiatu strzyżowskiego
1. **Cel strategiczny nr 3** – Zaangażowanie środków publicznych i pomocowych w celu tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze powiatu.
 - a. **Kierunek działania nr 3** Rozbudowa infrastruktury przyczyniająca się do tworzenia pośrednich i bezpośrednich miejsc pracy. Rozwinięta infrastruktura powoduje nie tylko poprawę warunków życia ludności, ale przede wszystkim ułatwia dostępność gospodarczą, turystyczną, transportową poszczególnych obszarów, a przez to pośrednio przyczynia się do tworzenia nowych miejsc pracy. Działania w tej dziedzinie stanowić powinny priorytetowe zadania dla wszystkich struktur samorządowych a ich wsparcie zewnętrznymi środkami finansowymi jest warunkiem przyspieszenia rozwoju gospodarczego.
 2. **Cel strategiczny nr 4** – Aktywne poszukiwanie inwestorów i tworzenie sprzyjających warunków dla napływu inwestycji zewnętrznych na teren powiatu.
 - a. **Kierunek działania nr 1** – tworzenie sprzyjających warunków dla napływu inwestycji zewnętrznych na teren powiatu, w tym przygotowanie infrastruktury na odpowiednim poziomie oraz objęcie zewnętrznych inwestorów systemem ulg i preferencji.

Priorytety, cele i kierunki działań w dziedzinie (polu strategicznym) – **INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA**

- A. **Priorytet nr 4** – Rozwój infrastruktury poprzez rozbudowę i modernizację układu komunikacyjnego oraz działania służące ochronie środowiska naturalnego. Na obszarze powiatu stosunkowo wysoko rozwinięta jest infrastruktura gazowa, która po uzupełnieniach w roku 2001 na terenie gminy Niebylec praktycznie w całości zaspokaja potrzeby występujące w powiecie poprzez sieć gazu ziemnego dostępną w każdej miejscowości. W zakresie sieci elektroenergetycznej również potrzeby zaspokojone są praktycznie w całości, jedynie w kilkunastu miejscowościach wskazana byłaby jej modernizacja pod kątem potrzeb gospodarczych i zwiększonego zapotrzebowania na energię elektryczną. Także w zakresie zaopatrzenia w wodę na obszarze powiatu tylko sporadycznie, w niektórych miejscowościach występują problemy związane z okresowymi niedoborami wody. Niemal wszystkie gospodarstwa domowe oraz budynki użyteczności publicznej w powiecie są, bowiem wyposażone w przyłącza wody bieżącej z ujęć zbiorczych bądź gospodarczych. W roku 1999 w związku z przeprowadzonymi inwestycjami na terenie powiatu przez firmę Telekomunikacja Polska S.A. oraz niezależnych operatorów telekomunikacyjnych radykalnej poprawie uległo wyposażenie obszaru powiatu w sieć i urządzenia telefoniczne. Obecnie we wszystkich gminach istnieją nowoczesne, automatyczne centrale telefoniczne. Sieć połączeń przewodowych w miejscach bardziej niedostępnych uzupełniona jest przez połączenia radiowe. Łączność telefoniczna w pełni zaspokaja popyt na usługi tego rodzaju. Rozbudowywana jest również sieć telefonii komórkowej, obejmując w roku 2001 swoim zasięgiem 70-80% powierzchni powiatu. Dla rozwoju gospodarczego, likwidacji luki infrastrukturalnej niezbędne działania w zakresie infrastruktury na obszarze powiatu strzyżowskiego dotyczyć muszą obecnie dwóch podstawowych obszarów: układu komunikacyjnego

ze szczególnym naciskiem na połączenia drogowe oraz infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska i właściwej gospodarce wodnej. **W zakresie ochrony środowiska niezbędne jest podjęcie szeregu działań, które sprawią, że rozwój gospodarczy i cywilizacyjny nie wpłynie negatywnie na środowisko naturalne.** Jest to szczególnie istotne na terenie powiatu strzyżowskiego, który w 79,68% objęty jest różnymi formami ochrony przyrody, a rozwój turystyki i rekreacji stanowi dla tego obszaru jedną z zasadniczych funkcji progresywnych.

1. Cel strategiczny nr 2 – wsparcie budowy nowych połączeń drogowych na obszarze powiatu strzyżowskiego a także modernizacji linii kolejowej Rzeszów – Jasło.

a. Kierunek działania nr 1 – wsparcie budowy drogi ekspresowej - Rzeszów -Barwinek - granica państwa. W Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego droga ekspresowa stanowiąca nowe połączenie centrum i wschodniej części Polski z przejściem granicznym w Barwinku i dalej przez Słowację z południem Europy stanowi drugi po autostradzie A4 punkt w kierunku działania określonym jako „modernizacja istniejącego układu drogowego” w ramach celu strategicznego nr 1 „zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionu jako czynnik wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej” umieszczonego w priorytecie strategii rozwoju pod nazwą „Modernizacja podstawowego układu komunikacyjnego województwa oraz rozwój infrastruktury technicznej w zakresie gospodarki wodnej i ochrony środowiska”. Projektowany szlak komunikacyjno - transportowy miał będzie znaczenie ponadregionalne, a jego przebieg przez teren powiatu stanowić będzie ważny czynnik wyzwalający tendencje rozwojowe zarówno w fazie realizacji, poprzez m.in. zamówienia w firmach powiatowych, jak i po uruchomieniu, kiedy to droga ta dzięki zwiększonemu ruchowi transportowemu stanowić będzie element aktywizujący rozwój gospodarczy tego obszaru.

b. Kierunek działania nr 2 – modernizacja ciągu drogowego nr 988, w tym budowa obwodnicy drogowej wokół Strzyżowa. Droga wojewódzka nr 988, której nawierzchnia bitumiczna została położona w latach 1960-1964 wymaga obecnie modernizacji na wielu odcinkach. W ciągu ostatniego dziesięciolecia zbudowano w jej ciągu nowy most w Żarnowej oraz nowy wiadukt w Zaborowie, co znacznie ułatwiło płynność ruchu. Wzrastająca ilość pojazdów korzystających z tego szlaku drogowego powoduje pilną konieczność kontynuowania i zintensyfikowania działań inwestycyjnych polegających na modernizacji i poszerzeniu jezdni, budowie chodników dla pieszych, lepszym oznakowaniu miejsc niebezpiecznych. **W związku z przebiegiem tego ważnego szlaku drogowego przez centrum Strzyżowa ważne jest podjęcie działań mających na celu przede wszystkim wyprowadzenie ruchu ciężarowego i tranzytowego poza obręb miasta.** Zadanie to będzie można zrealizować poprzez budowę obwodnicy omijającej miasto.

Dla realizacji tego celu konieczne jest zaangażowanie nie tylko zarządcy drogi, jakim jest samorząd województwa i działający w jego imieniu Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, ale także samorządu gminy i miasta Strzyżów oraz samorządu powiatowego w Strzyżowie.

Działania samorządów powinny skupić się przede wszystkim na przygotowaniu przestrzennym inwestycji oraz lobbingu na rzecz jej przyspieszenia. Budowa obwodnicy wokół Strzyżowa wpłynęłaby na podniesienie atrakcyjności tego szlaku komunikacyjnego, zwiększenie jego gospodarczego znaczenia a także znacznie poprawiłaby stan bezpieczeństwa. Upłynnienia ruchu wymagają też odcinki drogi 988 w Czudcu, Zaborowie, Wiśniowej i w innych miejscach, w których należy zastosować rozwiązania techniczne wypełniające ten cel i dostosowane do miejscowych uwarunkowań. Pełnej modernizacji i przebudowy wymaga ten szlak drogowy na odcinku od Twierdzy do Warzyc, gdyż w chwili obecnej nie spełnia on podstawowych parametrów drogi o znaczeniu regionalnym.

- c. Kierunek działania nr 3 – działania na rzecz zagospodarowania mienia Polskich Kolei Państwowych oraz pełniejszego wykorzystania linii kolejowej Rzeszów -Jasło, w tym dążenie do elektryfikacji tego połączenia kolejowego
2. Cel strategiczny nr 3 – działania na rzecz właściwej gospodarki odpadami oraz rozbudowy infrastruktury technicznej gospodarki wodnej i ściekowej. W zakresie infrastruktury, z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju powiatu poza inwestycjami drogowymi najważniejszym kierunkiem inwestycji powinny być działania dotyczące ochrony środowiska. Środowisko naturalne stanowi jeden z najistotniejszych potencjałów rozwojowych powiatu, stąd też jego ochrona wiąże się nie tylko z efektem ekologicznym, ale także z tworzeniem szerszych możliwości uprawiania działalności turystycznej, rekreacyjnej, a nawet z tworzeniem sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarki. Zadania w tym zakresie obejmują ochronę czystości powietrza, wód, stworzenie pełnego systemu gospodarki odpadami i gospodarki wodno - ściekowej. Należy też zwrócić uwagę na właściwą gospodarkę zasobami wodnymi i tworzenie rozwiązań przeciwdziałających zagrożeniom powodowanym przez osuwiska i powodzie.
 - a. Kierunek działania nr 1 – stworzenie jednolitego systemu gospodarki odpadami na obszarze powiatu strzyżowskiego. Wg danych szacunkowych na terenie powiatu strzyżowskiego wytwarzanych jest rocznie ok. 18 tys. ton odpadów, z czego wywożonych jest ok. 4 tys. ton. Ilość ta w kolejnych latach będzie wzrastać, w związku z tym koniecznym się staje przygotowanie rozwiązań, które pozwolą prowadzić racjonalną i skuteczną gospodarkę odpadami. Obecny stan w tym zakresie to trzy czynne składowiska odpadów w gminach Czudec, Niebylec i Strzyżów, na których składowane są odpady pochodzące z tych gmin, przy czym w Strzyżowie także z gminy Frysztak (dzięki wspólnemu inwestowaniu z gminą i miastem Strzyżów w budowę składowiska). Gmina Wiśniowa wywozi odpady ze swojego terenu na składowiska w gminach poza powiatem. W gospodarce odpadami podstawowym problemem są odpady bytowe. Ilość odpadów przemysłowych i niebezpiecznych jest bowiem obecnie niewielka, co nie oznacza, że nie należy im poświęcać szczególnej uwagi poprzez działania administracyjne a także koncepcje obejmujące ich utylizację. Pierwszoplanowym działaniem w każdej koncepcji gospodarki odpadami powinna być ich wstępna segregacja w celu maksymalnego zmniejszenia masy trafiającej na składowisko oraz poddania jak największej ilości procesowi powtórnego przetworzenia. Proces recyklingu i odzysku surowców wtórnych powinien objąć w pierwszej kolejności odpady takie jak: złom, makulatura, szkło, opakowania PET, guma i wyroby ropopochodne, tekstylia i in. Z kolei odpady organiczne powinny być w jak największym stopniu kompostowane, a następnie przetwarzane na nawóz organiczny.

Aby osiągnąć te cele, konieczne jest prowadzenie zbiórki odpadów obejmującej wszystkie gospodarstwa domowe w powiecie, z możliwością ich segregacji już u źródła ich powstawania.

Pożądanym kierunkiem działania w zakresie gospodarki odpadami na obszarze powiatu byłoby stworzenie systemu wykorzystującego istniejące składowiska, na które wywożone byłyby odpady z całego terenu powiatu, a jednocześnie jak największa ich część poddana byłaby procesowi segregacji, utylizacji i odzysku surowców wtórnych. Dopiero wyczerpanie możliwości składowania na istniejących składowiskach stanowiłoby merytoryczne uzasadnienia dla budowy nowych składowisk, wcześniej jednak należałoby realizować szereg działań, w tym inwestycyjnych, których efektem będzie maksymalne wydłużenie żywotności istniejących składowisk. W dziedzinie gospodarki odpadami konieczna jest ścisła współpraca międzygminna, z możliwością jej rozszerzenia o gminy spoza powiatu, aby inwestycje w systemy i urządzenia utylizacyjne były opłacalne, do czego konieczna jest odpowiednia ilość odpadów. Samorząd powiatowy spełniać powinien rolę inicjatora i koordynatora tych

działań, angażując dla ich realizacji środki Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Mając na uwadze ochronę szczególnych walorów środowiska naturalnego w powiecie, należy w zakresie gospodarki i utylizacji odpadów korzystać z rozwiązań chroniących środowisko, dających najwyższe efekty ekologiczne.

- b. **Kierunek działania nr 2** – rozbudowa kanalizacji sanitarnej we wszystkich gminach na terenie powiatu. Obecnie praktycznie wszystkie gospodarstwa domowe w powiecie wyposażone są w instalacje wody bieżącej, pochodzące z ujęć grawitacyjnych, ze studni głębinowych bądź też ze studni przydomowych. W ślad za rozbudowaną siecią wodociągową nie idzie jednak wystarczającej długości sieć kanalizacyjna. Dopiero od 2001 r. po uruchomieniu gminnych oczyszczalni ścieków we Frysztaku i Niebylcu wszystkie gminy powiatu dysponują nowoczesnymi biologiczno-mechanicznymi systemami oczyszczania ścieków. Z kolei najlepiej rozwiniętą siecią kanalizacyjną, obejmującą ok. 80% gospodarstw domowych posiada miasto Strzyżów - obszary wiejskie powiatu dopiero zaczynają być wyposażane w systemy kanalizacyjne. Budowa oczyszczalni ścieków była podstawowym warunkiem realizacji inwestycji, jakimi są systemy kanalizacyjne - obecnie działania te mogą ulec przyspieszeniu. Brak sieci kanalizacyjnej i rozwiązań systemowych dotyczących odprowadzania ścieków skutkuje zanieczyszczeniami wód powierzchniowych, niską czystością wód w rzekach, pośrednio powodując liczne zagrożenia dla środowiska naturalnego. Zanieczyszczenia rzek na terenie powiatu powodowane są głównie przez nieoczyszczone ścieki socjalno – bytowe. Inwestycje w tym obszarze, rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej, podłączanie nowych gospodarstw spowoduje więc poprawę czystości wód, a przez to poprawi się stan czystości środowiska na terenie powiatu i terenach sąsiednich. Również w sferze gospodarczej poszczególne podmioty odprowadzające ścieki do środowiska powinny w szybkim tempie podjąć budowę systemów ich oczyszczania, aby ich funkcjonowanie nie wpływało negatywnie na środowisko. **Rozbudowa sieci kanalizacyjnej w najbliższych latach stanowić powinna dla samorządów jedną z priorytetowych inwestycji. Jej wysokie koszty sprawiają, że dla realizacji tych zadań konieczne jest pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, środków przeznaczanych na rozwój regionalny, pochodzących z funduszy zagranicznych, z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i in.** Efekt realizacji systemów kanalizacyjnych, jego pozytywne działanie na środowisko ma zasięg szerszy niż teren jednej gminy czy nawet powiatu, powoduje bowiem m.in. poprawę czystości wód odczuwalną dla całego dorzecza.

Dzięki temu efektowi inwestycje w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków, choć stanowią zadanie gmin, powinny być traktowane jako zadania o znaczeniu regionalnym. Ich wsparcie powinno być ważnym wyznacznikiem działań dla samorządu powiatowego i samorządu województwa.

- c. **Kierunek działania nr 3:** Prowadzenie prac melioracyjnych pod kątem ochrony gruntów rolnych, zabudowań i infrastruktury technicznej przed degradacją wskutek niewłaściwych stosunków wodnych, w tym przed skutkami powodzi i osuwisk. W ostatnich latach obszar powiatu corocznie nawiedzany jest przez klęski żywiołowe powodujące zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi oraz zniszczenia w infrastrukturze. Zmienność wielkości przepływów rzecznych uzależniona od warunków atmosferycznych powoduje zagrożenie powodziowe występujące na obszarze powiatu głównie w miesiącach wiosennych oraz lipcu i sierpniu.

Budowa geologiczna terenu powiatu powoduje zaś powtarzające się zagrożenie osuwiskami, które w roku 2000 objęły na tym terenie kilkadziesiąt odcinków dróg, ok. 70 obiektów budowlanych i inne obiekty infrastrukturalne. Jednocześnie na obszarze powiatu występują deficyty wody, ujawniające się szczególnie w suchych miesiącach letnich. Stąd też konieczne jest prowadzenie racjonalnej gospodarki

wodnej, w tym działania na rzecz ochrony przed zagrożeniami wynikającymi z niewłaściwych stosunków wodnych. **Szczególną uwagę należałoby zwrócić na realizację melioracji szczegółowych. Udrożnione rowy melioracyjne, prawidłowo wykonane systemy drenaży mogą w znacznym stopniu przyczynić się do ochrony gruntów i obiektów infrastruktury przed zagrożeniami osuwiskowymi i powodziowymi, wpływając na zachowanie przydatności gruntów do wykorzystania rolniczego i inwestycyjnego.** Należy jednak pamiętać, by tam, gdzie jest to możliwe niezwłocznie, a w innych wypadkach stopniowo wyłączać z działalności inwestycyjnej tereny szczególnie narażone na wystąpienie osuwisk i powodzi. Równie ważnym zadaniem jest ochrona gruntów i infrastruktury przed degradacją spowodowaną niekorzystnym oddziaływaniem rzek i potoków. Działania w tym kierunku powinny obejmować zabezpieczanie brzegów, udrożnienia, regulacje biegu cieków wodnych w pierwszej kolejności tam, gdzie zagrażają budynkom mieszkalnym i infrastrukturze. W związku z podziałem kompetencji w tym zakresie wymagana jest ścisła współpraca samorządów z terenu powiatu z samorządem województwa i administracją rządową, zarządzającymi większością cieków wodnych na obszarze powiatu.

- d. **Kierunek działania nr 4** – wsparcie budowy zbiorników retencyjnych w Wiśniowej oraz w Strzyżowie na „Starym Wisłoczysku”. W *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2000-2006* oraz w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa* przewiduje się jako jedno z istotnych zadań służących właściwej gospodarce wodnej w skali regionu budowę zbiorników małej i dużej retencji. W planach tych ujęta jest m.in. budowa zbiornika retencyjnego w gminie Wiśniowa. Już sama budowa zbiornika, a w konsekwencji jego funkcjonowanie przyczyniłyby się do gospodarczego ożywienia regionu, powodując wzrost zamówień i obrotów firm budowlanych, handlowych, gastronomicznych i in. Przy projektowaniu tej inwestycji, ważnej dla rozwoju gminy i powiatu, istotnej pod względem bezpieczeństwa przeciwpowodziowego dla całego regionu pamiętać należy, by w jak najmniejszym stopniu oznaczała ona ingerencję w ukształtowaną strukturę osiedleńczą i nie wpłynęła degradingo na środowisko naturalne.
- e. **Kierunek działania nr 5** – działania na rzecz racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych. W stosunku do potrzeb ludności i gospodarki na terenie całego kraju, w tym w regionie podkarpackim i powiecie strzyżowskim występuje deficyt wody, ujawniający się szczególnie w okresach suchych. W związku z tym zjawiskiem konieczne jest prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-wodociągowej polegającej m.in. na wykorzystywaniu różnych źródeł ujęć wodnych do zasilania sieci wodociągowych, uszczelnianiu sieci wodociągowych i in. Niezwykle istotna jest ochrona ujęć wodnych przed zanieczyszczeniami, na co wpływ pośredni ma także zanieczyszczanie wód powierzchniowych przez nieoczyszczone ścieki z gospodarstw domowych i zakładów produkcyjnych. W działaniach na rzecz racjonalizacji gospodarki wodno-wodociągowej należy zadbać o poprawę jakości wody pitnej, co można osiągnąć m.in. poprzez stały nadzór sanitarny, usuwanie zanieczyszczeń i inne podobne działania.

5. TENDENCJE ROZWOJOWE POWIATU STRYŻOWSKIEGO NA TLE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Dla prawidłowego ustalenia zadań w zakresie ochrony środowiska na szczeblu powiatu niezbędne jest odniesienie do tendencji rozwojowych regionu, w szczególności w powiązaniu z dokumentami strategicznymi. Zgodnie ze Strategią dalszemu **rozwojowi ulegną dotychczasowe pasma** i znajdujące się w nich **korytarze osadnictwa**, a w szczególności:

1. **pasmo centralne** jako część paneuropejskiego korytarza transportowego, o znaczeniu międzynarodowym Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Rzeszów – Lwów - Kijów, z aglomeracją rzeszowską, oparte na drodze nr 4, magistrali kolejowej E30 i autostradzie A-4.
2. **pasmo zachodnie** łączące miasta: Stalową Wolę - Tarnobrzeg – Mielec – Dębicę – z przedłużeniem do Jasła i połączeniem z pasmem południowym, z tworzącą się aglomeracją przemysłową stalowowolsko – mielecką,
3. **pasmo wschodnie**: Jarosław – Przeworsk – Leżajsk – Stalowa Wola,
4. **pasmo południowe** Jasło – Krosno – Sanok – Lesko – Ustrzyki Dolne – z przedłużeniem do drogowego i kolejowego przejścia granicznego z Ukrainą w Krościenku.

Na bazie kształtujących się już pasm społeczno – gospodarczych kształtować się będą nowe korytarze osadnictwa, a to:

1. Rzeszów – Strzyżów – Krosno – z przedłużeniem do drogowego przejścia granicznego ze Słowacją w Barwinku,
2. Rzeszów – Kolbuszowa,
3. Jarosław – Oleszyce – Lubaczów – Cieszanów.

Wzmocnieniu ulegną istniejące miasta - ośrodki rozwoju różnych szczebli: od europejskiego, przez ponadregionalne, regionalne, subregionalne, ponadlokalne do lokalnych oraz powstaną nowe ośrodki miejskie, dla których zakłada się:

- 1) rozwój miasta Rzeszowa jako **krajowego ośrodka rozwoju** o następujących funkcjach: aktywizacji społecznej i gospodarczej, kompleksowej restrukturyzacji gospodarki, rozwoju innowacji technologicznej oraz koncentracji szkolnictwa wyższego, wyspecjalizowanego ośrodka szkolnictwa średniego i wyspecjalizowanych usług medycznych, kultury, kultury fizycznej oraz obsługi ruchu turystycznego;
- 2) dalszy wzrost pozycji Rzeszowa, który potencjalnie, w dłuższym okresie czasu może osiągnąć rangę **europolu** we wschodniej Polsce, co wynika z „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”, a jest związane z różnymi elementami kreującymi rozwój;
- 3) rozwój miasta Przemyśla jako **ośrodka o znaczeniu ponadregionalnym**, ośrodka aktywizacji społecznej i gospodarczej, restrukturyzacji gospodarczej, rozwoju szkolnictwa wyższego, wyspecjalizowanego szkolnictwa średniego, wysoko wyspecjalizowanych usług medycznych, kultury i usług turystycznych;
- 4) rozwój Krosna i Tarnobrzega jako **ośrodków o znaczeniu regionalnym**: posiadających dobre warunki do pełnienia funkcji przemysłowych, usługowo-handlowych, administracyjnych, turystycznych i mieszkaniowych;
- 5) **ośrodkami o potencjalnym znaczeniu regionalnym** będą: Mielec i Stalowa Wola, pełniące wielorakie funkcje, w tym przemysłową o znaczeniu krajowym, rozwoju innowacji technologicznych i przedsiębiorczości oraz usług wyższego rzędu w zakresie szkolnictwa wyższego, wyspecjalizowanego średniego oraz ochrony zdrowia;
- 6) **ośrodkami o znaczeniu subregionalnym** będą: Dębica, Jarosław, Jasło i Sanok, które po restrukturyzacji istniejącego potencjału przemysłowego i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, wykorzystując bazę infrastruktury społecznej, technicznej i ekonomicznej będą pełniły wielorakie funkcje;

- 7) **ośrodkami o znaczeniu ponadlokalnym** o szansach dla rozwoju funkcji produkcyjnych, usługowo-handlowych, administracyjnych, w zakresie szkolnictwa wyższego i średniego wyspecjalizowanego oraz zdrowia będą pozostałe miasta powiatowe: Brzozów, Kolbuszowa, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przeworsk, zespół Ropczyce - Sędziszów Młp., **Strzyżów**, Ustrzyki Dolne;
- 8) **ośrodkami o znaczeniu lokalnym** będą pozostałe miasta województwa: Baranów Sandomierski, Białzowa, Cieszanów, Dukla, Dynów, Głogów Młp., Iwonicz Zdrój, Jedlicze, Kańczuga, Narol, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pilzno, Radomyśl Wielki, Radymno, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sieniawa, Sokołów Młp., Tyczyn, Zagórz, Ulanów;
- 9) **ośrodkami predestynowanymi do uzyskania statusu miast**, ze względu na wzmożoną aktywność społeczną, gospodarczą oraz tradycje historyczne będą: Baligród, Bircza, **Czudec**, Dubiecko, Gorzyce, Horyniec, Kołaczyce, Korczyna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski;
- 10) W okresie wdrażania NINIEJSZEGO Programu Ochrony Środowiska, większość przepisów prawnych z zakresu ochrony środowiska rozwinie się zgodnie z linią europejskich dyrektyw i regulacji. Przyłączenie Polski do UE będzie się wiązało z wieloma konsekwencjami dla powiatu strzyżowskiego i województwa podkarpackiego, co zostało podkreślone w omówionych wcześniej dokumentach strategicznych - przede wszystkim z możliwością korzystania ze środków unijnych, w postaci przewidywanych alokacji na poszczególne lata realizacji strategii. W związku z napływem kapitału zagranicznego, inwestorzy będą dokonywali wyboru terenów do inwestowania w oparciu o podstawowe czynniki, takie jak: dostępność komunikacyjna, dostępność rynkowa, tania siła robocza, atrakcyjność inwestowania. Powstające nowe inwestycje mogą być zagrożeniem dla przyrody i krajobrazu, a także mogą obniżyć jakość życia mieszkańców, w związku z negatywnym oddziaływaniem na środowisko. W ramach integrowanej europejskiej polityki rozwoju regionalnego wyodrębniono obszary współpracy nazwane Wielkimi Regionami Europejskimi. Region podkarpacki znajduje się na obszarze Regionu CADSES (obszar Europy Środkowej, Adriatyku, Dunaju i Europy Południowo-Wschodniej). Współpraca w ramach CADSES będzie zmierzała do wzmocnienia spójności terytorialnej Europy poprzez realizację m.in. następujących celów: poprawę struktury przestrzennej, kształtowanie rozwoju miast i sieci osadniczej, przekształcanie obszarów wiejskich, rozwój komunikacji i telekomunikacji, ochrona środowiska i zarządzanie dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym. W nowych warunkach geopolitycznych pozycja regionu podkarpackiego zależeć będzie od zdolności włączenia się jego przestrzeni w proces integracji europejskiej, w sytuacji mało sprzyjających uwarunkowań zewnętrznych, związanych z mniej korzystnym położeniem i relatywnie niższą aktywnością inwestycyjną.

6. SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

6.1. Instrumenty i narzędzia realizacji Programu

6.1.1. Instrumenty prawno - administracyjne

Instrumentami prawno - administracyjnymi, jakie stosowane będą w realizacji Programu są:

- 1) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miast;
- 2) Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, przy których sporządzaniu lub aktualizacji należy uwzględniać:
 - a) istniejące i potencjalne obiekty niebezpieczne,
 - b) obszary nie spełniające ustalonych wymagań w zakresie jakości środowiska,
 - c) obszary zalesień i zadrzewień,
 - d) obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych,
 - e) wykorzystanie lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię i surowce,
 - f) relacje pomiędzy terenami zainwestowanymi a otwartymi.
- 3) Plany ochrony parków krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody;
- 4) Wojewódzki program ochrony oraz gminne programy ochrony środowiska;
- 5) Programy naprawcze i pogromy dostosowawcze takie jak: programy ochrony powietrza, ochrony środowiska przed hałasem, programy zalesień, tworzone w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska, w przypadkach wskazanych w prawie ochrony środowiska lub innych przepisach szczególnych;
- 6) Krajowy Program Zwiększania Lesistości
- 7) Strategie, programy branżowe i plany: gospodarki odpadami, ratownicze, ochrony przeciwpowodziowej, gospodarki wodnej itp.,
- 8) Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych)
- 9) Rozstrzygnięcia w sprawie przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze;
- 10) Decyzje, w tym koncesje, (m.in. na eksploatację i poszukiwanie złóż kopalin podstawowych), pozwolenia wodnoprawne itp.;
- 11) Pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii;
- 12) Zezwolenia na przewóz przez granice państwa: odpadów niebezpiecznych, oraz określonych roślin i zwierząt;
- 13) Informacje o środowisku (np. raporty o stanie zanieczyszczenia środowiska, zgłoszenia poważnych awarii);
- 14) Oceny zagrożeń dla zdrowia ludzi i środowiska, w związku z podejmowaniem działań polegających na zamkniętym użyciu GMO, zamierzonym uwolnieniu GMO do środowiska;
- 15) Rejestry:
 - a) terenów, na których występują przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych, hałasu, zanieczyszczenia powietrza itp.
 - b) terenów, na których występują przekroczenia standardowych norm jakości gleby lub ziemi,
 - c) rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych,

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej prawnymi instrumentami ochrony środowiska będą przepisy prawa krajowego i specyficzne dla UE akty prawne, tj. dyrektywy, rozporządzenia, decyzje.

6.1.2. Instrumenty ekonomiczno-rynkowe

Jako wzmocnienie narzędzi prawno – administracyjnych stosowane będą mechanizmy ekonomiczno-rynkowe, m.in. takie jak:

- 1) wspieranie rozwoju produkcji urzędów służących ochronie środowiska;
- 2) wzmacnianie i poszerzanie oferty eksportowej polskich podmiotów gospodarczych;
- 3) rozwijanie produkcji i usług, które mniej obciążają środowisko;
- 4) zachowanie i tworzenie miejsc pracy w dziedzinach służących bezpośrednio lub pośrednio ochronie środowiska (tzw. zielone miejsca pracy);
- 5) Równoprawne warunki w dostępie do ograniczonych zasobów.

Najważniejszymi działaniami, jakie należy podejmować w ramach tych instrumentów powinny być:

1. Preferowanie przez administrację rządową i samorządową zakupu towarów, produktów oraz usług mających charakter trwały oraz proekologiczny;
2. Wprowadzanie wymogów ekologicznych do przetargów organizowanych przez administrację rządową i samorządową;
3. Kształtowanie równoprawnych warunków konkurencji przez pełne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”, wraz z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych;
4. Wspieranie powstawania i zachowania tzw. „zielonych miejsc pracy”, w szczególności w: rolnictwie ekologicznym, agro- i ekoturystyce, leśnictwie, ochronie przyrody, odnawialnych źródłach energii, transporcie publicznym, działaniach na rzecz oszczędzania zasobów (np. w sferze gospodarki odpadami);
5. Włączanie instytucji finansowych do wspierania (na zasadach rynkowych) przedsięwzięć w ochronie środowiska i na rzecz zrównoważonego rozwoju.

6.1.3. Instrumenty finansowe

Finansowanie przyjętych w Programie działań mających zapewnić osiągnięcie ustalonych dla województwa celów strategicznych odbywać się będzie poprzez:

- 1) celowe fundusze ekologiczne;
- 2) budżet państwa, budżety samorządowe: województw, powiatów, gmin;
- 3) komercyjne instytucje finansowe, w tym banki udzielające kredytów na cele ekologiczne,
- 4) środki własne przedsiębiorców i inwestorów;
- 5) pozostałe niekomercyjne krajowe instytucje finansowe (np. fundacje),
- 6) przedakcesyjne fundusze pomocowe i fundusze strukturalne Unii Europejskiej;
- 7) zagraniczne instytucje finansowe i inne programy pomocowe.

6.1.4. Instrumenty z zakresu organizacji, marketingu i zarządzania

Ze względu na wymagania prawne w zakresie ochrony środowiska obowiązujące w krajach Unii Europejskiej, wprowadzać należy systemy zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwach działających na terenie powiatu strzyżowskiego, oparte na międzynarodowych standardach. Należy w szczególności zwracać uwagę na:

- 1) oszczędne korzystanie z surowców;
- 2) eliminację substancji niebezpiecznych;
- 3) zmniejszenie zużycia energii i wody;
- 4) prewencję w zakresie powstawania odpadów;
- 5) systemy rejestracji emisji i zużycia surowców;
- 6) efektywne procesy produkcyjne.

Instytucje dysponujące funduszami na ochronę środowiska wspierać będą przedsiębiorstwa wprowadzające systemy zarządzania środowiskiem poprzez:

- 1) udzielanie im pomocy materialnej w spełnianiu zaostrzonych wymagań ekologicznych, w granicach określonych obowiązującym prawem,
- 2) tworzenie stałych komisji konsultacyjnych skupiających m.in. przedstawicieli administracji publicznej oraz sfery biznesu,
- 3) wspieranie "Ruchu Czystszej Produkcji" oraz programu "Odpowiedzialność i Troska",
- 4) stworzenie instytucjonalnych warunków do wdrożenia rozporządzenia EMAS (Eco Management and Audit Scheme - Rozporządzenie nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 r w sprawie umożliwiania dobrowolnego uczestnictwa organizacji w Systemie Eko-Zarządzania i Audytów Wspólnoty);
- 5) wdrażanie systemu handlu emisjami.

Każde przedsiębiorstwo może wybrać dla siebie najodpowiedniejszy system i uzyskać certyfikat. Pomoc w spełnieniu obligatoryjnych wymagań z zakresie ochrony środowiska będzie obejmować:

- 1) pomoc materialną, prawnie dopuszczoną,
- 2) właściwy przepływ informacji pomiędzy instytucjami publicznymi i sferą biznesu,
- 3) stworzenie zaplecza naukowego,
- 4) szkolenie kadr.

Zakłada się wzmocnienie instytucjonalne instytucji zajmujących się:

- 1) monitoringiem środowiska (Inspekcji Ochrony Środowiska)
- 2) wydawaniem pozwoleń w zakresie środowiska,
- 3) ewidencjonowaniem odpadów,
- 4) planowaniem, koordynacją i dofinansowaniem programów inwestycyjnych w zakresie ograniczania zanieczyszczeń azotowych,
- 5) kontrolą realizacji nałożonych ustawami zadań,
- 6) wprowadzaniem nowych zadań związanych ze specyficznymi programami unijnymi lub międzynarodowymi, odpowiedzialnych za wykorzystanie funduszy pomocowych,
- 7) zarządzaniem gospodarką wodną w dorzeczach (RZGW w Krakowie).

6.1.5. Instrumenty informacyjno – edukacyjne

Przyjęte w Programie narzędzia dla usprawnienia współpracy i budowania partnerstwa, tzw. „uczenie się poprzez działanie”, dzielą się na dwie grupy:

- 1) działania samorządów:
 - a) doksztacanie profesjonalne i systemy szkoleń,
 - b) interdyscyplinarny model pracy,
 - c) współpraca i partnerstwo w systemach sieciowych.
- 2) budowanie powiązań władz samorządowych ze społeczeństwem poprzez:
 - a) udział społeczeństwa w zarządzaniu (systemy konsultacji i debat publicznych) oraz w procedurach ocen oddziaływania na środowisko,
 - b) wprowadzenie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne w tym również obejmujące efektywne, niekonwencjonalne działania kierowane do określonych grup odbiorców).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami należy zapewnić powszechny dostęp do informacji o środowisku między innymi poprzez, tworzenie baz danych o środowisku i jego zagrożeniach.

6.2. Kontrola Programu

6.2.1. Założenia ogólne

Kontrola wdrażania Programu i oceny jego realizacji w aspekcie osiągnięcia założonych celów prowadzona będzie poprzez monitoring:

- 1) środowiska w zakresie stanu i zmiany presji na środowisko, szczególnie w takich dziedzinach, jak: energetyka, transport, przemysł, rolnictwo;
- 2) wdrażania Programu, w tym kontrolę aktywności instytucji na szczeblu powiatu i gminy, odpowiedzialnych za realizację zadań w zakresie ochrony środowiska;
- 3) skutków realizacji Programu, w tym monitoring świadomości społecznej w tym zakresie.

6.2.2. Monitoring środowiska

Jednym z ważniejszych kierunków działań w najbliższych latach, w ramach monitoringu środowiska, (realizacja poza szczeblem powiatu) będzie radykalna zmiana funkcjonującego dotychczas systemu monitorowania, metod badań, prowadzenia oceny dotrzymywania standardów jakości środowiska, gromadzenia i przetwarzania informacji o środowisku oraz rozpowszechniania informacji o środowisku i jego ochronie. Ma ona na celu dostosowanie monitoringu środowiska do zakresu określonego w przepisach prawnych i dyrektywach Unii Europejskiej oraz zaleceń OECD.

6.2.3. Monitoring wdrażania i realizacji Programu

Monitoring wdrażania Programu dotyczyć będzie:

- 1) określenia stopnia realizacji przyjętych celów;
- 2) oceny realizacji programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska;
- 3) określenia stopnia rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem oraz analizy przyczyn tych rozbieżności.

6.2.4. Monitoring skutków realizacji Programu

Monitoring skutków realizacji Programu prowadzony będzie poprzez ocenę:

- 1) poprawy standardów jakości środowiska;
- 2) poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców;
- 3) aktywności i współdziałania społeczeństwa.

Celem monitoringu jest między innymi, identyfikacja, kontrola i ocena wskaźników dotyczących:

- 1) stopnia zmniejszenia różnicy między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska, a zanieczyszczeniem dopuszczalnym na danym obszarze,
- 2) ilości zużywanej energii, materiałów, wody, surowców, wytwarzanych odpadów, emitowanych zanieczyszczeń, itp.
- 3) stosunku uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów,
- 4) technologiczno-ekologicznej charakterystyki materiałów, urządzeń i produktów ujawnianych na etykietach lub w dokumentach technicznych produktów.

Powyższe wskaźniki powinny być gromadzone i wykorzystywane do ocen realizacji polityki ekologicznej powiatu (w tym oceny Programu) w przekroju terytorialnym (gminnym) i branżowym.

W celu ustalenia wymienionych wyżej wskaźników będą stosowane następujące mierniki:

A. w zakresie poprawy stanu środowiska:

- 1) stopień zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód i poprawa jakości wód,
- 2) stopień zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- 3) stopień zmniejszenia uciążliwości hałasu,
- 4) zmniejszenie ilości wytwarzanych i unieszkodliwianych odpadów,
- 5) stopień zmniejszenia powierzchni obszarów zdegradowanych,
- 6) stan zdrowotności lasów, zwiększenia różnorodności biologicznej w lasach,
- 7) zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt i ich naturalnych siedlisk,
- 8) skuteczność ochrony krajobrazu – kształtowania estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

B. w zakresie poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców:

- 1) poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu w układzie terytorialnym;
- 2) stopień zmniejszenia tempa przyrostu obszarów wyłączonych z produkcji rolnej i leśnej na cele nierolnicze i nieleśne,
- 3) coroczny przyrost miejsc pracy, w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska,
- 4) stopień zwiększenia ilości odbiorców systemów, urządzeń i obiektów infrastruktury ochrony środowiska,
- 5) dynamika wydatków na ochronę środowiska (jako procent PKB, jako procent wydatków organów samorządowych i niektórych przedsiębiorstw),

C. w zakresie społecznych efektów Programu:

- 1) opracowywanie i realizowanie przez grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska,
- 2) liczba i jakość zgłaszanych do Starosty interwencji mieszkańców dotyczących stanu środowiska,
- 3) liczba osób biorących udział w programach edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska.

6.3. Struktura zarządzania Programem

Zarząd Powiatu jest odpowiedzialny za wdrażanie i koordynację działań określonych w Programie. Starosta dysponuje instrumentami prawnymi (decyzje, zezwolenia, uzgadnianie, koncesje, kontrola i monitoring, nadzór, publiczne rejestry) umożliwiającymi realizację zadań, między innymi w zakresie:

- 1) zalesień i nadzoru nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, łowiectwa,
- 2) ochrony powierzchni ziemi,
- 3) ochrony przed hałasem,
- 4) ochrony powietrza,
- 5) korzystania z zasobów wodnych,
- 6) zrzutu ścieków do wód lub ziemi,
- 7) wytwarzania, odzysku, unieszkodliwiania i transportu odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne,
- 8) procesów inwestycyjnych związanych z przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, dla których raport może być wymagany).

Na poziomie gminnym realizację Programu nadzorował będzie wójt lub burmistrz. Poza ogólnymi przepisami prawnymi, posiada on instrument zarządzania przestrzenią i środowiskiem, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Zapewnić należy spójność pomiędzy wszystkimi lokalnymi, krajowymi i międzynarodowymi programami działającymi w regionie, umożliwiającą efektywne wykorzystanie środków finansowych

i technicznych. Realizacja Programu wymagać będzie świadomego i odpowiedzialnego uczestnictwa wszystkich podmiotów działających na rzecz zrównoważonego rozwoju powiatu.

Ponieważ Program jest wyraźnie powiązany z innymi tego rodzaju dokumentami w zarządzaniu Programem pomocne będą również instytucje samorządowe i rządowe działające na rzecz ochrony środowiska na poziomie wojewódzkim i regionalnym:

1. Wojewoda Podkarpacki oraz podległe mu służby zespolone, dysponujące instrumentami prawnymi w zakresie: reglamentowania prawa do korzystania ze środowiska, kontroli, nadzoru, negocjacji, opiniowania oraz Państwowa Straż Pożarna, w zakresie ratownictwa ekologicznego,
2. Administracja niezespolona (specjalna) dysponująca instrumentami prawnymi w zakresie: reglamentowania prawa do korzystania ze środowiska, kontroli, nadzoru, negocjacji, opiniowania, realizacji przedsięwzięć, w tym:
 - a) Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie ,
 - b) Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie,
 - c) Wojewódzki Inspektor Sanitarny,
 - d) Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu,
 - e) Izba Celna w Przemyślu,
 - f) Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie
 - g) Zarząd Parków Krajobrazowych w Krośnie – realizujące zadania ochrony przyrody i edukacji na obszarze objętym Programem
3. Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie);

6.4. Procedura weryfikacji Programu

Dynamiczne procesy rozwoju i zmian w sferach: gospodarczej, przyrodniczej, przestrzennej, społecznej i polityczno - instytucjonalnej narzucają konieczność nieustannego monitorowania:

- realizacji celów i działań, określonych w Programie;
- zmian warunków realizacji, zachodzących na obszarze kraju, województwa, powiatu oraz terenów sąsiadujących z powiatem;

Wyniki oceny tych czynników będą służyły do weryfikacji przyjętych na wstępie założeń, celów i sposobów ich realizacji oraz ustalonych w Programie priorytetów. Zarząd Powiatu co 2 lata sporządzał będzie raporty z wykonania Programu i przedstawiał je Sejmikowi. Aktualizacja Programu powinna odbywać się nie rzadziej niż co 4 lata.

Wypracowane strategie i procedury, po ich ustaleniu i weryfikacji, powinny stać się podstawą współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny stan środowiska na obszarze powiatu. Uczynienie i uporządkowanie samego procesu planowania i zarządzania spowoduje, że powtarzające się działania dotyczące dobrych rozwiązań stworzą mechanizmy samoregulacji.

7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

7.1. Założenia szacunku kosztów realizacji Programu

Kalkulacja kosztów została podana w dwóch przedziałach czasowych: lata 2004-2006 oraz lata 2007-2010. Koszty przewidywane w latach 2007-2010 potraktowano jako orientacyjne, ze względu na brak możliwości jednoznacznego określenia uwarunkowań realizacji Programu w tym okresie.

Szacunkowe koszty określone zostały dla realizacji zadań związanych z:

- 1) zarządzaniem środowiskiem, zgodnie z celami i strategią Programu,
- 2) monitoringiem środowiska, w tym dostosowaniem do standardów Unii Europejskiej,
- 3) inwestowaniem w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska.

Szacunkowe koszty realizacji Programu przyjęto na podstawie: analizy nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną wynikających z danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie za okres 1998- 2001 r., w 2003 r. z informacji o wykorzystaniu i realizacji środków pomocowych w województwie podkarpackim i na tym tle w powiecie strzyżowskim, informacji przekazanych przez zainteresowane organy administracji i innych instytucji realizujących zadania ochrony środowiska w powiecie oraz przewidywane koszty:

- 1) inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska zgłoszonych do realizacji w ramach Funduszu Spójności;
- 2) inwestycji zgłoszonych do Banku Projektów Województwa Podkarpackiego;
- 3) inwestycji realizowanych w ramach Kontraktu Wojewódzkiego;
- 4) przedsięwzięć finansowanych przez WFOŚ i GW w Rzeszowie;
- 5) przedsięwzięć zgłoszonych przez gminy w ramach ankietyzacji;
- 6) nakładów określonych w programach operacyjnych opracowywanych na poziomie wojewódzkim;

Kalkulacja kosztów realizacji Programu do 2006 r. uwzględnia możliwości zapewnienia środków finansowych ze źródeł krajowych i zagranicznych (zgodnie z “Narodowym Planem Rozwoju na lata 2004-2006” i “Strategią Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006” oraz Programem Wykonawczym do II Polityki Ekologicznej Państwa).

7.2. Finansowanie Programu

7.2.1. Informacje ogólne

Źródła finansowania Programu będą zróżnicowane, w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim możliwości stosowania instrumentów finansowo-ekonomicznych na poziomie krajowym. Cele założone w Programie będą zrealizowane przy stopniowym wzroście (do 2010 r.) udziału wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w podziale dochodu narodowego (1,2 % PKB w latach 2000-2002 do 1,7%-1,8% w latach 2007-2008 i później). Według szacunkowych kosztów dostosowawczych Polski do Unii Europejskiej, w najbliższych 10-13 latach trzeba przeznaczać na ochronę środowiska 2-3 razy więcej niż dotychczas. Realizacja programu finansowana będzie ze środków:

- 1) **publicznych**, w tym:
 - a) krajowych, pochodzących z: budżetu państwa, budżetu powiatu, budżetów gmin, pozabudżetowych instytucji publicznych,
 - b) zagranicznych, pochodzących, między innymi, z programów pomocowych, funduszy spójności, funduszy strukturalnych, fundacji itp.;

2) **niepublicznych**, pochodzących z dochodów przedsiębiorstw i inwestorów, banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych itp., w ramach których najczęstszymi formami finansowania będą:

- a) zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),
- b) udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach),
- c) fundusze własne inwestorów,
- d) dotacje (tzw. granty) i subwencje właściwe,
- e) zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe.

Podział tych środków na działania związane z ochroną środowiska odbywać się będzie zgodnie z:

- 1) Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego dla Funduszy Strukturalnych na lata 2004-2006";
- 2) Strategią Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006
- 3) programami PHARE, ISPA, oraz SAPARD (do czasu ich zakończenia),
- 4) innymi, branżowymi programami, opracowanymi na poziomie krajowym i wojewódzkim oraz regulaminami funduszy krajowych.

Przestrenny podział środków finansowych, szczególnie w ramach programów UE zależeć będzie od ilości i jakości projektów przygotowanych i realizowanych zgodnie z wymogami Unii Europejskiej (według, których część kosztów inwestycji pokryte musi być ze środków własnych) oraz wymaganiami określonymi w programach branżowych.

7.2.2. Krajowe źródła finansowania Programu

Program, w znacznej części realizowany będzie przez fundusze ekologiczne:

- na poziomie krajowym: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- na poziomie regionalnym: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie (WFOŚiGW w Rzeszowie);
- na poziomie lokalnym: powiatowe (PFOŚiGW) i gminne (GFOŚiGW) fundusze ochrony środowiska.

Fundusze te redystrybuują środki pochodzące z opłat uiszczanych przez podmioty za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz administracyjnych kar pieniężnych nakładanych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska, głównie w formie dotacji i preferencyjnych pożyczek, proekologicznych przedsięwzięć podejmowanych przez samorządy lokalne, ale również przez podmioty gospodarcze.

Zgodnie z „Polityką ekologiczną państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010” środki powierzone Narodowemu Funduszowi i Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska w Rzeszowie pochodzące z pomocy zagranicznej, wykorzystywane będą na dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z umowami, na podstawie których środki te przekazano oraz zgodnie z procedurami obowiązującymi w tych funduszach.

Oprócz wyżej wymienionych źródeł finansowania udział w finansowaniu Programu będą miały m in.:

1. banki komercyjne udzielające kredytów preferencyjnych;
2. inne pojawiające się na rynku formy i źródła finansowania ochrony środowiska, m.in. leasing udziałów kapitałowych.

Znaczny ciężar finansowania inwestycji w gospodarce wodno-ściekowej ponosić będą gminy. W sytuacjach uznanych przez władze gminy za uzasadnione inwestycje będą finansowane z bieżących dochodów władz samorządowych lub gdy będzie to możliwe, z dotacji celowych budżetu państwa. Remonty, modernizacje i rozwój infrastruktury ochrony środowiska będą finansowane przez kapitał sektora prywatnego. Gminy i przedsiębiorstwa komunalne tworzyć będą korzystne warunki m in. poprzez udzielanie koncesji firmom prywatnym na budowę i eksploatację gminnej infrastruktury w ramach partnerstwa publiczno - prywatnego.

Warunkiem udzielenia pomocy inwestycyjnej na zadania związane z ochroną środowiska będzie poniesienie określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z 10 grudnia 2002 r. kosztów inwestycji przeznaczonych na:

- 1) osiągnięcie poprawy stanu środowiska, jeżeli nie zostały określone standardy ochrony środowiska, lub osiągnięcie efektów wykraczających ponad obowiązujące standardy ochrony środowiska,
- 2) dostosowanie istniejących lub nowych źródeł spalania paliw do standardów określonych w rozporządzeniu.

Maksymalna pomoc inwestycyjna może wynosić 30 % poniesionych kosztów. W ściśle określonych rozporządzeniem przypadkach, pomoc może być zwiększona.

Finansowanie Programu odbywać się będzie również przez nowe, wprowadzane sukcesywnie, instrumenty ekonomiczno-finansowe, m.in.: opłaty produktowe, kredyty krótkoterminowe służące zapewnieniu płynności inwestorom realizującym zadania; ubezpieczenia i zastawy ekologiczne; zbywalne uprawnienia do emisji zanieczyszczeń oraz dobrowolne porozumienia.

7.2.3. Zagraniczne źródła finansowania Programu

Istnieje możliwość finansowania przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska ze środków zagranicznych przez wymienione niżej **programy pomocowe**:

1. Program PHARE (Poland and Hungary Assistance in Restructuring Economies)

W ramach tego programu przedakcesyjnego, na projekty wspierające rozwój instytucjonalny, przeznaczono 30 % rocznej alokacji, a na projekty typu inwestycyjnego - 70 %.

2. Program ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-accession)

W ramach programu ISPA dofinansowywane są następujące sektory środowiska:

1. gospodarka wodno-ściekowa - popierane są zwłaszcza projekty zgłaszane przez miasta o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) co najmniej 100 000, w drugiej kolejności miasta o RLM 50-100 000 i mniejsze oraz przez związki gmin,
2. gospodarka odpadami,
3. ochrona powietrza.

3. Program SAPARD (Specjalny Program Akcesyjny Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich)

Fundusz ten służy wspieraniu rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Ze środków funduszu SAPARD wspomagane są rozwój i modernizacja infrastruktury wiejskiej, w tym także w zakresie ochrony środowiska. Ponadto w ramach wymienionych funduszy realizowane są zadania w zakresie edukacji ekologicznej i wprowadzania w przedsiębiorstwach najlepszych dostępnych technik. Wnioski o dofinansowanie przedsięwzięć w ramach funduszy przedakcesyjnych nie są już przyjmowane.

Pomoc strukturalna Unii Europejskiej

1. Fundusz Spójności

Kategoriemi interwencji w obszarze infrastruktury środowiskowej i wodnej wspomaganej przez Fundusz Spójności mogą być:

- 1) urządzenia w zakresie ochrony powietrza (kategoria interwencji 341);
- 2) infrastruktura służąca zapobieganiu hałasowi (kategoria interwencji 342);
- 3) urządzenia do odzysku odpadów komunalnych i przemysłowych (kategoria interwencji 343);
- 4) infrastruktura służąca do zapewnienia wody pitnej, jak zbiorniki, stacje uzdatniania, sieci dystrybucji (kategoria interwencji 344),
- 5) kanalizacja i oczyszczanie ścieków (kategoria interwencji 345),

- 6) urządzenia przeciwpowodziowe,
- 7) infrastruktura energetyczna, w tym produkcja, dostawa energii (kategoria interwencji 33),
- 8) odnawialne źródła energii, w tym energia słoneczna, wiatrowa, wodna, z biomasy (kategoria interwencji 332).

Najważniejsze uwarunkowania finansowe i ekonomiczne wyboru projektów ekologicznych dla Funduszu Spójności:

1. poszczególne przedsięwzięcia będą mogły uzyskać wsparcie tylko z jednego funduszu europejskiego;
2. projekty, które mają szansę uzyskać wsparcie ze środków Funduszu Spójności nie muszą być opłacalne finansowo bez subwencji ze źródeł publicznych. Jednakże wraz z subwencjami wskaźniki finansowe (IRR i NPV) dla inwestora powinny przekroczyć próg opłacalności, co jest warunkiem koniecznym, aby przedsięwzięcie mogło być zrealizowane;
3. należy wykazać płynność finansową projektu w okresie eksploatacji albo udokumentować, że inwestor będzie w stanie sfinansować deficyty przepływów pieniężnych, jeżeli się pojawiają;
4. zbyt wysoka rentowność finansowa przedsięwzięcia z punktu widzenia inwestora może powodować odmowę lub zmniejszenie subwencji z Funduszu Spójności, gdyż jest to rozumiane, że projekt może być sfinansowany ze źródeł komercyjnych;
5. w każdym przypadku będzie analizowana zdolność przedsięwzięcia do generowania przychodów;
6. źródłem przychodów w gminnej infrastrukturze ochrony środowiska są opłaty ponoszone przez użytkowników (gospodarstwa domowe, podmioty gospodarcze);
7. w projektach, które generują dochód, wskaźnik pomocy z Funduszu będzie niższy niż 80-85% wartości (kosztów kwalifikowanych) i ustalany indywidualnie dla każdego projektu przez Komisję Europejską, z uwzględnieniem szacowanego dochodu netto;
8. udział środków pochodzących z Funduszu Spójności w finansowaniu projektów może osiągnąć do 85% udziału funduszy publicznych;
9. dodatkowe finansowanie ze źródeł publicznych będzie dostępne w formie dotacji i subwencionowanych pożyczek z NFOŚiGW i WFOŚiGW. Część wydatków inwestycyjnych będzie musiała być zapewniona z zysków albo funduszy amortyzacyjnych przedsiębiorstw komunalnych;
10. „domknięcie” montażu finansowego inwestycji może odbywać się dzięki środkom samorządowym (np. budżet gminy), środkom międzynarodowych instytucji finansowych np. (EBI, EBOR).

2. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF)

Zadania planowane w ramach tego funduszu określa opracowywany projekt Regionalnego Programu Operacyjnego dla funduszy strukturalnych na lata 2004-2006.

Cele określone w Programie realizowane będą zarówno przez dofinansowanie bezpośrednio inwestycji ochrony środowiska w zakresie: gospodarki wodno-ściekowej, ochrony przeciwpowodziowej, gospodarki odpadami i odnawialnych źródeł energii, jak i pośrednie, związane z edukacją ekologiczną i stosowaniem najlepszych dostępnych technologii.

Fundacje

Ważną fundacją, wspomagającą realizację Programu jest EkoFundusz, zwłaszcza w dziedzinie: ochrony przyrody, dofinansowania i transferu najlepszych dostępnych technologii, stymulowania rozwoju polskiego przemysłu. Fundacja EkoFundusz dofinansowuje przedsięwzięcia w dziedzinie ochrony środowiska, które mają istotne znaczenie dla regionu oraz jednocześnie wpływają na osiągnięcie celów ekologicznych uznanych za priorytetowe przez społeczność międzynarodową w skali europejskiej, a nawet światowej.

Wsparcie finansowe w formie bezzwrotnych dotacji udzielane będzie jedynie na projekty bezpośrednio związane z ochroną środowiska (w fazie implementacyjnej), a w dziedzinie ochrony przyrody również na projekty nieinwestycyjne.

Dotacje EkoFunduszu nie mogą być przyznawane na przedsięwzięcia, które kwalifikują się do otrzymania dofinansowania w ramach programów pomocowych Unii Europejskiej. Dotacje na projekty innowacyjne (pierwsze zastosowanie nowej technologii lub projekty stwarzające warunki do jej wprowadzenia na polski rynek) wynoszą dla:

- przedsiębiorców 50%,
- samorządów w zależności od dochodu ogółem na mieszkańca od 40%-70%,
- instytucji charytatywnych, wyznaniowych, społecznych organizacji ekologicznych, dyrekcji parków narodowych i krajobrazowych itp. do 70%.

Dotacja do projektów technicznych dla:

- przedsiębiorców: projekty niekomercyjne do 40%, komercyjne do 20%,
- samorządów, w zależności od dochodu ogółem na mieszkańca: dla projektów niekomercyjnych 30%-60%, dla projektów komercyjnych 10%-40%,
- instytucji charytatywnych, wyznaniowych, społecznych organizacji ekologicznych, dyrekcji parków narodowych i krajobrazowych itp.: dla projektów niekomercyjnych do 50%, dla projektów komercyjnych do 30%.

Dotacje dla projektów przyrodniczych nie mogą przekraczać 80% wartości projektu.

EkoFundusz może wspierać zarówno projekty dopiero rozpoczynane, jak też w fazie realizacji, jeżeli ich zaawansowanie nie przekracza 60% w dniu złożenia wniosku do EkoFunduszu.

CZEŚĆ II - DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA

8. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO I PRZYRODNICZEGO

Poniżej przedstawiono, wykorzystując dane zawarte w „Strategii Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego na lata 2002-2010”, charakterystykę środowiska geograficzno-przyrodniczego obszaru objętego opracowaniem.

Morfologia, warunki geologiczne

Pod względem geomorfologicznym teren powiatu strzyżowskiego położony jest w Strefie Alpejskiej, Prowincja Karpaty, Podprowincja Karpaty Zachodnie, Makroregion Karpaty Zewnętrzne, Mezoregion Pogórza oraz Regiony: Pogórze Strzyżowskie i Pogórze Dynowskie. Obszar ten niemal w całości położony jest w zlewni rzeki Wisłok - ciek II - rzędu zasilającego Wisłę, do którego wpadają większe strumienie, takie jak m.in.: Lublica, Stępinka, Kopytko, Różanka, Stobnica, Gwoźnica, Pstrągówka i in. wraz ze swoimi dopływami. Wyjątek stanowi potok Gogołówka w Gogołowie, który wraz z dopływami należy do zlewni rzeki Wisłoka.

Obszar powiatu charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, na którą składają się rozległe, najczęściej płaskie, szeregowo ułożone grzbiety wzgórz tworzące kilka poziomów w granicach 300 - 540 m. n.p.m. o średnich spadkach terenu rzędu 10 - 20% oraz doliny i kotliny rzeczne, najczęściej płaskodenne (najniżej położona Kotlina Czudecka na poziomie ok. 210 m n.p.m.) o różnej szerokości i rozległości lub też przybierające charakter głębokich, malowniczo ukształtowanych jarów i wąwozów. Ośią hydrograficzną terytorium powiatu jest rzeka Wisłok, wokół której rozciąga się w większości niezalesiona, lekko nachylona (spadki rzędu 5%) dolina Wisłoka. Dolina o szerokości 800 - 1500 m., przebiega w kierunku Wschód-Zachód. Posiada wykształcony system terasowy i otoczona jest pasmami wzgórz. Najwyższymi punktami powiatu są góry Bardo (534 m. n.p.m.) i Chełm (532 m. n.p.m.) położone na granicy gmin Frysztak i Wiśniowa.

Krajobraz pagórkowaty, podgórski dominuje w gminach Niebylec, Czudec i Frysztak (z wyjątkiem płaskich terenów Kotliny Frysztackiej i Czudeckiej w dolinie Wisłoka), natomiast łagodniejszy, bardziej płaszczynowy ze względu na rozległość doliny Wisłoka, nazywanej w tych miejscach Kotliną lub Niecką Strzyżowską w gminach Strzyżów i Wiśniowa. Oryginalnym elementem ukształtowania terenu powiatu są dwie tzw. Bramy: Babicka i Frysztacka, w których rzeka Wisłok przecina główne pasma wzgórz wąską, przełomową doliną.

Malowniczy krajobraz powiatu z urozmaiconą rzeźbą terenu związany jest z jego budową geologiczną, w której występują podłoża skalne o różnej odporności. Budowę geologiczną obszaru powiatu tworzą starsze utwory fliszowe, tj. skały osadowe złożone z naprzemianległych warstw piaskowców i łupków. Na nich zalegają na dużych obszarach utwory młodsze - czwartorzędowe wykształcone w postaci glin pylastych, glin lessowatych (deluwia zboczowe), utworów rzecznych (mady oraz utwory piaszczysto-żwirowe) oraz rzadko piaski i żwiry fluwioglacjalne.

Obszar powiatu znajduje się w strefie nasunięć trzech jednostek tektonicznych fliszu karpackiego: śląskiej, podśląskiej oraz skolskiej a także na niewielkim obszarze w okolicach Wysokiej Strzyżowskiej jednostki węglowieckiej zbudowanej z margli i piaskowców.

Warstwy istebniańskie i ciężkowickie jednostki śląskiej budują wzgórza z charakterystycznym malowniczym ciągiem wychodni skalnych (m.in. w rezerwacie Herby - Jazowa - Kobyle).

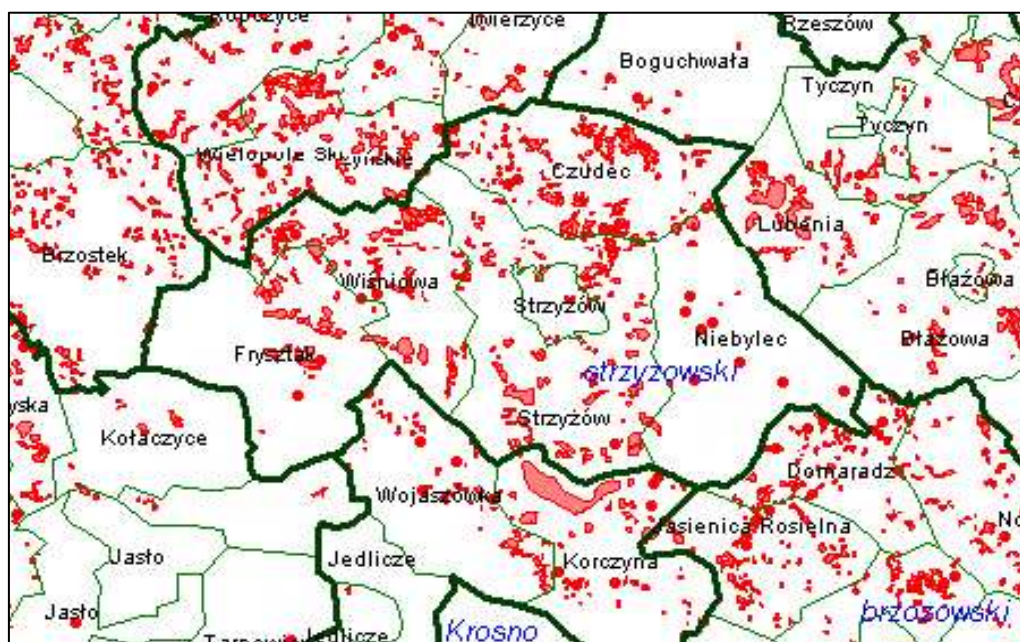
Warstwy Igockie, rogowce mikuszowickie w obrębie tej jednostki budują m.in. grzbiety Chełmu i Klonowej Góry oraz masyw Czarnego Działu i Brzeżanki, a także w okolicy Bonarówki rzadką osobliwość geologiczną (tzw. czapkę tektoniczną), jedną z największych w polskich Karpatach fliszowych. Jak definiuje tę osobliwość „Dokumentacja do utworzenia Czamorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego, Przemyśl 1990, s. 105” – jest to odosobniony płat Bonarówki zbudowany z utworów dolnej kredy jednostki śląskiej nasunięty na pstry margle jednostki podśląskiej a wraz z nimi na flisz skolski.

Budowa geologiczna w połączeniu z morfologią (budowa geomorfologiczna) terenu powoduje stałe narażenie znacznych obszarów powiatu na zagrożenia o charakterze osuwiskowym. To z kolei powiązane jest z warunkami i cyklami hydrometeorologicznymi. Z dotychczasowych obserwacji wynika, że wystąpienie ruchów mas ziemnych na obszarze powiatu powtarzało się w odstępach 10 - 20 letnich, a najpoważniejsze ich skutki zaobserwowano w latach 1980-1981 i 2000. Charakter budowy geomorfologicznej terenu sprawia więc, iż koniecznym jest uwzględnienie tych uwarunkowań przy projektowaniu zagospodarowania przestrzennego, w szczególności przy projektowaniu sieci osiedleńczej.

Tabela Nr 1 - Szacunkowe straty spowodowane powodzią i osuwiskami na terenie powiatu strzyżowskiego w roku 2000

Rodzaj strat	Straty w tys. zł					
	Gmina Czudec	Gmina Frysztak	Gmina Niebylec	Gmina i Miasto Strzyżów	Gmina Wiśniowa	Powiat ogółem
W budynkach mieszkalnych i gospodarczych	952	124	765	102	400	2 343
W infrastrukturze komunalnej	300	250	100	328	130	1108
Inne	135	245	100	310	420	1.210
Drogi powiatowe	530	180	60	150	80	1.000
Straty łącznie	1.917	799	1.025	890	1.030	5.661

Jak ważny na terenie powiatu strzyżowskiego problem stanowią osuwiska obrazuje poniższa mapa (fragment mapy opracowanej dla województwa podkarpackiego przez Podkarpacki Urząd Wojewódzki), przedstawiająca główne osuwiska na tym terenie:

Krajobraz

Podstawowym typem krajobrazu na obszarze powiatu jest historycznie ukształtowany krajobraz podgórski o kulturze rolniczej, z charakterystyczną, barwną mozaiką upraw rolnych, łąk, sadów przydomowych, pastwisk i zadrzewień śródpolnych, nadrzecznych i nadpotokowych oraz pasmami terenów zalesionych, przeważających na terenach położonych w górnych partiach wzniesień.

Wśród obszarów leśnych powiatu szczególnej ochronie podlegają zespoły buczyny karpackiej (*Dentario glandulosae - Fagetum*), w wyższych partiach wzniesień (powyżej 450-500 m npm.) tworzące unikalne w tym regionie piętro regla dolnego, składające się z głównie z buka, jodły z domieszką jawora oraz liczne gatunki roślin górskich. Poniżej regla dolnego na poziomie 360-500 m npm. występuje najpowszechniejsze na tym terenie piętro pogórza z dominującym zbiorowiskiem buczyny karpackiej (*Dentario glandulosae - Fagetum collinum*), w którym pod okapem buka, jodły lub obu tych gatunków, z domieszką graba, dębu szypułkowego i sztucznie wypreparowanej sosny zwyczajnej. Z przyrodniczego punktu widzenia rolę zadrzewień sosnowych na obszarze powiatu komentuje się w następujący sposób: „Długoletnie oddziaływanie sosny wpłynęło degradująco na siedlisko, co wyraża się zanikiem roślin runa charakterystycznych dla żyznych lasów bukowych. [...]. W celu przywrócenia tym zbiorowiskom ich naturalnego składu należy wprowadzić gatunki docelowe wykorzystując drzewostan sosnowy jako osłonę odnowień („Dokumentacja do utworzenia Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego, Przemysł 1990, L. Witkowska-Wawer, H. Bęben Szata roślinna, s. 264}. W obrębie tego piętra rozwija się bogate runo leśne ze znacznie większym niż w piętrze wyższym udziałem roślin niżowych.

Najniższe partie piętra pogórza (do 360-400 m npm.) zajmują grądy (*Tilio - Carpinetum*) z dominacją graba, dębów oraz udziałem lipy drobnolistnej, sosny i buka, w górnych dolinach potoków występują zaś smugi jesionowego łągu podgórskiego (*Carici remotae - Fraxinetum*) i nadrzecznej olszyny górskiej (*Alnetum incanae*). W niżej położonych dolinach cieków wodnych zachowały się fragmenty niżowego łągu jesionowe - olszowego (*Circae - Alnetum*), w którym między innymi rośnie osobliwość florystyczna tego regionu - chroniona okazała paproć górską - pióropusznik strusi (*Matteucia struthiopteris*), zaś na piaszczystych łąkach Wisłoka wikliny nadrzeczne (*Salicetum triandro - viminalis*).

Klimat

Na obszarze powiatu występuje klimat podgórski, należący do karpackiej strefy ekoklimatycznej, umiarkowanie ciepły, o najbardziej sprzyjających warunkach wśród klimatów górskich. Średnia roczna temperatura wynosi tu 6 - 8 stopni Celsjusza. Natomiast na niewielkich obszarach powiatu, w partiach terenu położonego powyżej 500 m npm., gdzie występuje klimat umiarkowanie chłodny średnia roczna temperatura wynosi 4 - 6°C. Najchłodniejszym miesiącem jest styczeń ze średnią temperaturą - 2,2°C, najcieplejszym – lipiec z temperaturą 17°C.

Wiosna średnio rozpoczyna się w ostatniej dekadzie marca, a późne przymrozki występują w okresach do 30 kwietnia - 11 maja, najpóźniej do 2 czerwca. Lato trwa 80 - 90 dni, natomiast dni upalnych (o temperaturze wyższej niż 25°C), występujących od kwietnia do października notuje się przeciętnie 29-30. Najwyższa zanotowana temperatura to 32,7°C. Jesień jest długa i dość ciepła. Wczesne przymrozki jesienne pojawiają się ok. 11 - 15 października.

Okres wegetacyjny trwa na szczytach wzniesień 200 dni, u podnóży 215 dni. Zima trwa 90-110 dni, przy czym przeciętnie dni z mrozem (poniżej 0°C) jest 30, a z mrozem silniejszym (- 10 °C) - 15. Wilgotność powietrza jest zróżnicowana w zależności od poziomu położenia, średnio wynosi 80-82% i jest najwyższa w zimie, najniższa zaś na przełomie wiosny i lata. Średnia roczna suma opadów kształtuje się na poziomie 750 mm, z tym że w ostatnich latach obserwuje się większe wahania wielkości opadów, które w niektórych okresach prowadzą nawet do zagrożeń powodziowych, gdyż sieć dorzecza cechuje się niską retencyjnością.

Przepływy w ciekach wodnych mają charakter roztopowo-opadowy i charakteryzują się w związku z tym przy intensywniejszych opadach nagłymi zmianami poziomu wody {R. Soja na podstawie obserwacji i badań z lat 1946-1972 pisał: „Wisłok i inne rzeki Beskidu Niskiego wzbierają w okresie wiosennych roztopów, latem w czasie długotrwałych deszczów i początkiem grudnia na skutek deszczów i tajania pokrywy śnieżnej w czasie przychodzącego ocieplenia. (...)

Dla górnego odcinka Wisłoka minimalny odpływ jednostkowy wynosi poniżej 0,3 l/s/km², w rejonie podgórskim wzrasta do 0,3-0,5 l/s/km² (...). Są to wartości najniższe obserwowane w Karpatach, świadczące o minimalnych zasobach wodnych. W profilu wodowskazowym Żarnowa w latach 1946-1963 wielokrotnie przepływy minimalne osiągały wartość ok. 0,6 m³/s. Wielkość ta skłania do

ostrożnego gospodarowania wodą w dorzeczu Wisłoka. Wydaje się, że brak wody odpowiedniej jakości i ilości stanie się podstawowym problemem dla rozwijającego się przemysłu (...)" (R. Soja: Środowisko geograficzne regionu strzyżowskiego, [w:] *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic*, red. S. Cynarski, Rzeszów 1980, s. 22.). Średni przepływ Wisłoka na obszarze powiatu wynosi 5-10 m³ na sekundę, ale przy dużych wezbraniach osiąga nawet 200 m³/s, a spływ jednostkowy obszaru waha się w granicach 5-10 l/s/km² {J. Malczewski, Studium ochrony wartości kulturowych i krajobrazu dla gminy Czudec, Rzeszów 1999, s. 5 oraz Dokumentacja do utworzenia Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego, Przemyśl 1990, L. Drożdżowski Stosunki hydrograficzne, s. 210-211}. W dolinie Wisłoka i jego większych dopływów notuje się niższe sumy opadów (699 mm), co wiąże się ze zjawiskiem tzw. cienia opadowego, polegającego na nierównomiernym rozkładzie opadów ze względu na wyniosłości terenu ułatwiające kondensację pary wodnej.

Na terenie powiatu w ciągu roku przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowego, najczęściej o prędkości nieprzekraczającej 5 m/s. Wiatry silne o prędkości, która przekracza niekiedy 15 m/s, o charakterze fenowym, występują przez 20-30 dni w roku. Są to wiatry przynoszące zimą odwilż, latem powodujące wysuszenie wierzchniej warstwy gleby. Kierunek wiatrów jest w znacznym stopniu modyfikowany rusztowym układem sieci wzgórz i dolin. Okresy bezwietrzne wynoszą 25-30% roku. W związku z tym typem klimatu pokrywa śnieżna na obszarze powiatu jest niezbyt trwała, zalega średnio przez 52-60 dni w roku, na wyższych partiach wzniesień nawet 70 dni. Średnia liczba dni z opadami śniegu to 45, z występującą mgłą to 24-34, z burzą 16-20, pochmurnych 120-149 zaś pogodnych 46-50 dni w ciągu roku.

Teren powiatu otrzymuje w porównaniu do innych obszarów Polski duże ilości bezpośredniego promieniowania słonecznego - przekraczające 62 kcal/cm²/rok.

Według przywoływanego już wcześniej Soji: (Środowisko geograficzne regionu strzyżowskiego, [w:] *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic*, red. S. Cynarski, Rzeszów 1980, s. 20-21): „Czas trwania wiatrów z kierunku południowego wynosi 24,1 %, z północy 18,8%, z północnego zachodu 12,9%, cisze 6,4%. Średnia prędkość wiatru wynosi ok. 2,8 m/s na stacji Żarnowa i znacznie wzrasta na wierzchołkach. (...) Wyliczona dla regionu strzyżowskiego średnia wartość promieniowania pochłoniętego wynosi 72,4 kcal/cm² (...).

Ogólna znajomość stosunków klimatycznych (...) pozwala na dokonanie uproszczonej regionalizacji klimatycznej.

- Region chłodnych i wilgotnych den dolin i kotlin sięga do 40 metrów nad dno dolin i kotlin. W strefie tej najchłodniejsze są wilgotne obszary terasy łęgowej i rędzinnej z często występującymi mgłami i przymrozkami, rozpoczynającymi się już w drugiej dekadzie września. Przymrozki mogą w przypadkach skrajnych występować do czerwca. Częste inwersje temperatury powietrza powodują wzrost amplitudy, jest to strefa występowania mgieł radiacyjnych. Dla regionu chłodnych den dolin średnia roczna temperatura sięga 7,0-7,5 stopnia, zima trwa około 85 dni, lato ok. 95 dni, a okres wegetacyjny 220-225 dni. Dni z mrozem notuje się tu przeciętnie 40, z przymrozkami około 120, a pokrywa śnieżna trwa przeciętnie 80 dni.
- Region suchej i cieplej części spłaszczeń wierzchołkowych i garbów pogórskich. Jest to region o średniej rocznej temperaturze w granicach 7,0 stopnia i okresie wegetacyjnym wynoszącym 215-220 dni. Dni z przymrozkami notuje się mniej niż w regionie den dolin i przymrozki są łagodniejsze. Brak występowania mgieł radiacyjnych i położenie powyżej strefy inwersji powoduje, że jest to region cieplejszy, posiadający korzystne warunki klimatyczne."

Gleby

Ze względu na regionalizację przyrodniczą obszar powiatu strzyżowskiego przynależy do Prowincji Górskiej, Środkowoeuropejskiej, Podprowincji Karpackiej, Działu Karpat Zachodnich, Okręgu Pogórza, Podokręgu Strzyżowsko – Dynowskiego.

Na obszarze powiatu występują gleby bielcowe i mady zlokalizowane na równinnych terasach doliny Wisłoka oraz gleby brunatne i bielcowe wytworzone w wyniku wietrzenia skał fliszu karpackiego, które przeważają na terenach położonych wyżej. Wg klasyfikacji ogólnej gleby te należą do gleb terenów górzystych o średnich klasach bonitacyjnych. Skałami macierzystymi są utwory podłoża,

skały fliszowe lub też skały okruchowe i gliny stokowe lessowate. Gleby w większości mają typ pyłowy (pow. 395 km²) i użytkowane są najczęściej jako gleby uprawne. Typ mad (pow. 60 km²) występujący w dnie doliny Wisłoka i dolnych odcinkach bocznych dopływów, wykorzystywany jest z reguły pod uprawy zielone. Strukturę glebową powiatu tworzą też gleby inicjalne (szkieletowe) zajmujące obszary grzbietowe i wierzchowinowe oraz pousuwiskowe nie przedstawiające żadnej wartości rolniczej, gleby gliniaste oraz ilaste, które są trudne w wykorzystaniu na cele rolnicze.

Dominacja gleb pylastych na terenie powiatu powoduje ich stałe narażenie na erozję, co z kolei powinno wymuszać właściwy, dostosowany do charakteru gleb sposób użytkowania ziemi. Przy czym warto pamiętać, że z punktu widzenia ochrony przed erozją gleb najkorzystniejszą formą roślinności są lasy. Gleby powiatu zaliczane są głównie do III i IV klasy bonitacyjnej.

Tabela Nr 2 - Struktura użytków rolnych wg klas bonitacyjnych w %

Lp.	Klasa bonitacyjna		Polska	Podkarpackie	Powiat Strzyżowski*
1.	I i II	bardzo dobre	3,3	5,9	1,6
2.	III	dobrze	23,3	25,5	21,8
3.	IV	średnie	39,8	45,0	62,8
4.	V	słabe	21,7	17,3	11,0
5.	VI	złe	11,9	6,3	2,8

Przyroda

O wysokiej wartości przyrodniczej omawianego terenu świadczy fakt występowania na nim wielu gatunków roślin osiagających tu granice swojego zasięgu występowania, co związane jest z tym, iż obszar Pogórza stanowi formę przejściową pomiędzy terenami górskimi i nizinnymi. Ogółem na terenie powiatu stwierdzono występowanie 916 gatunków roślin w tym wielu chronionych i zagrożonych.

Wśród zwierząt występuje na tym terenie: z bezkręgowców m.in. 26 gatunków biegaczy i 19 gatunków trzmieli, 223 gatunki kręgowców przechodzące na tym obszarze naturalny rozród, w tym 35 gatunków ryb (głównie kleń, płoć, karp, szczupak, brzana, leszcz, z zarybień pstrąg potokowy, sandacz, lin, sum, karaś, płoć), 16 gatunków płazów, 6 gatunków gadów, 47% fauny lęgowej ptaków i ponad 50% gatunków krajowych ssaków. Fauna kręgowców podlegających całkowitej ochronie gatunkowej na tym terenie to 138 gatunków (1 gatunek ryby, 10 gatunków płazów, 5 gatunków gadów, 98 gatunków ptaków, 24 gatunki ssaków), w tym gatunki umieszczone na polskiej „czerwonej liście fauny” oraz 41 gatunków kręgowców objętych ochroną częściową na podstawie przepisów prawa leśnego, łowieckiego i rybackiego (16 gatunków ryb, 11 gatunków ptaków i 14 gatunków ssaków).

9. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA

Poniżej zestawiono najważniejsze dane statystyczne dotyczące powiatu na tle województwa, wykorzystując dane Urzędu Statystycznego w Rzeszowie zawarte w opracowaniach: „NARODOWY SPIS POWSZECHNY LUDNOŚCI I MIESZKAŃ, POWSZECHNY SPIS ROLNY - RAPORT Z WYNIKÓW SPISÓW POWSZECHNYCH WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE” oraz „ROZNIK STATYSTYCZNY WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO 2003 r.”

Zgodnie z danymi Rocznika powiat strzyżowski zajmuje powierzchnię 503 km², zaś gminy wchodzące w skład powiatu, odpowiednio:

Strzyżów (miasto)	–	14 km ² ;
Czudec	–	85 km ² ;
Frysztak	–	91 km ² ;
Niebylec	–	104 km ² ;
Strzyżów (wieś)	–	126 km ² ;
Wiśniowa	–	83 km ² ;

Według Raportu struktura ludności w powiecie jest następująca (w nawiasie podane dane dla województwa). W miastach mieszka 13,9 % (40,5%), zaś na terenie wsi 86,9(59,5%). Na 100 mężczyzn w powiecie przypada średnio 103 kobiety (104). W miastach wielkość ta przedstawia się następująco - 108 (109), zaś na terenach wsi - 102 (102).

Tabela Nr 3 – Dane demograficzne

Wyszczególnienie	Ogółem			W wieku					
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym			Poprodukcyjnym
				Razem (0-17 lat)	W tym (0-14 lat)	Razem (18-59/64 lata)	Mobilnym (18 – 44 lata)	Niemobilnym (45-59/64 lata)	
	W tysiącach								
Województwo	2103,8	1029,5	1074,3	550,6	435,7	1248,0	838,4	409,9	305,3
Powiat strzyżowski	61,9	30,5	31,4	16,5	13,2	35,5	24,2	11,2	10,0
Gm.w. Czudec	11,5	5,7	5,8	3,1	2,5	6,5	4,5	2,0	2,0
Gm.w. Frysztak	10,6	5,3	5,3	3,1	2,5	5,9	4,1	1,8	1,7
Gm.w.Niebylec	10,7	5,2	5,5	2,9	2,4	6,0	4,1	1,9	1,8
Gm.m-w Strzyżów	20,6	10,1	10,5	5,2	4,1	12,3	8,2	4,0	3,1
w tym:									
m. Strzyżów	8,6	4,1	4,5	2,0	1,5	5,5	3,6	1,9	1,1
w. Strzyżów	12,0	6,0	6,0	3,2	2,6	6,8	4,7	2,1	2,0
Gm.w. Wiśniowa	8,5	4,2	4,3	2,3	1,8	4,8	3,3	1,5	1,4

Ilość gospodarstw domowych w województwie wynosi (w tys.) 615,9 z czego 285,0 w miastach i 330,9 na wsi. Średnia liczba osób w gospodarstwie w województwie wynosi odpowiednio 3,38, z czego w miastach - 2,94, zaś 3,76 na wsi. W powiecie strzyżowskim ilość gospodarstw domowych wynosi 17,2 (w tys.), zaś przeciętna liczba osób w gospodarstwie 3,59.

Tabela Nr 4 - Zasoby mieszkaniowe zamieszkałe i podstawowe wskaźniki warunków mieszkaniowych.

Wyszczególnienie	Mieszkania zamieszkałe		Izby [tys.]	Powierzchnia użytkowa mieszkań [tys.]	Ludność w mieszkaniach [tys.]	Przeciętna liczba osób w mieszkaniu	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania
	Razem [tys.]	W tym zamieszkałe stale [tys.]					
Województwo	557,9	551,9	2168,9	42083,5	2083,3	3,9	76,3
Powiat strzyżowski	15,2	15,1	61,7	1283,0	61,5	4,08	85,2

Gm.w. Czudec	2,8	2,8	11,4	239,8	11,5	4,12	86,2
Gm.w. Frysztak	2,5	2,5	10,3	216,5	10,5	4,19	86,8
Gm.w. Niebylec	2,6	2,6	10,6	232,5	10,7	4,11	89,8
Gm.m-w Strzyżów	5,3	5,2	21,4	430,4	20,4	3,93	82,8
w tym:							
m. Strzyżów	2,4	2,3	9,6	180,9	8,5	3,66	77,6
w. Strzyżów	2,9	2,9	11,8	249,5	11,9	4,15	87,0
Gm.w. Wiśniowa	2,0	2,0	8,0	163,8	8,5	4,25	82,1

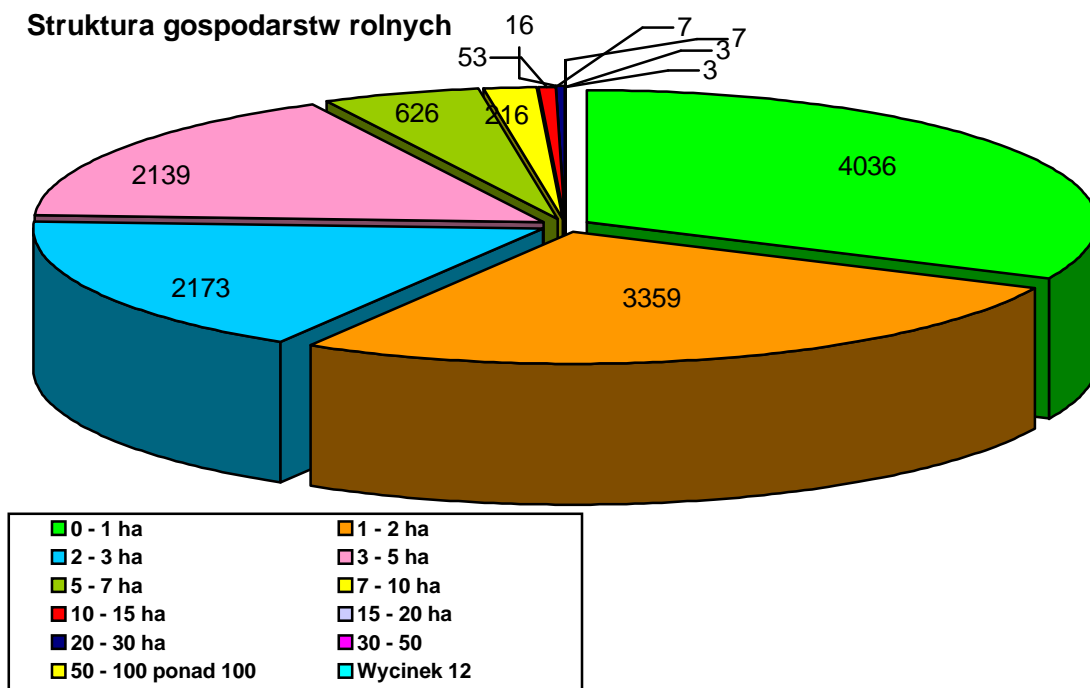
Tabela Nr 5 - Mieszkania zamieszkałe według wyposażenie w instalacje

Wyszczególnienie	Ogółem	Mieszkania wyposażone w:								
		Wodociąg		Ustęp splukiwany		Łazienkę [tys.]	Ciepłą wodę [tys.]	Gaz		Centralne ogrzewanie [tys.]
		Razem [tys.]	W tym z sieci [tys.]	Razem [tys.]	W tym z odprowadzeniem do sieci [tys.]			Z sieci [tys.]	Z butli [tys.]	
Powiat strzyżowski	15,2	14,0	8,2	12,0	2,5	12,4	11,3	9,9	3,4	10,0
Gm.w. Czudec	2,8	2,5	0,9	2,1	0,4	2,2	2,1	1,5	0,9	1,7
Gm.w. Frysztak	2,5	2,3	1,0	2,0	0,1	2,0	1,7	1,9	0,3	1,5
Gm.w. Niebylec	2,6	2,4	1,4	1,9	0,1	2,0	1,9	1,0	1,2	1,5
Gm.m-w Strzyżów	5,3	5,0	3,5	4,4	1,7	4,5	4,3	3,9	0,8	4,0
w tym:										
m. Strzyżów	2,4	2,3	1,8	2,2	1,7	2,2	2,3	2,1	0,1	2,0
w. Strzyżów	2,9	2,6	1,7	2,2	-	2,3	2,1	1,8	0,6	1,9
Gm.w. Wiśniowa	2,0	1,9	1,4	1,6	0,2	1,6	1,3	1,5	0,2	1,3

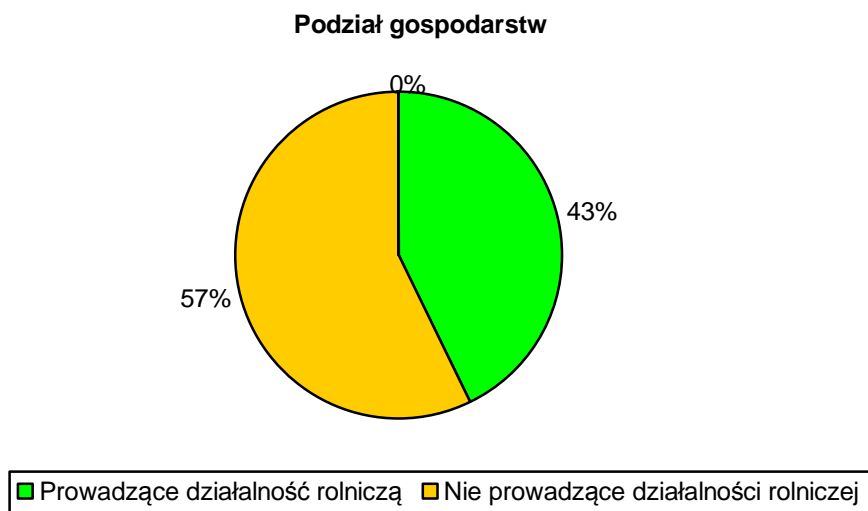
Z terenu powiatu strzyżowskiego w 2002 r. odprowadzonych zostało do wód powierzchniowych lub do ziemi 38 dm³ ścieków.

9.1. Rolnictwo i przetwórstwo rolne

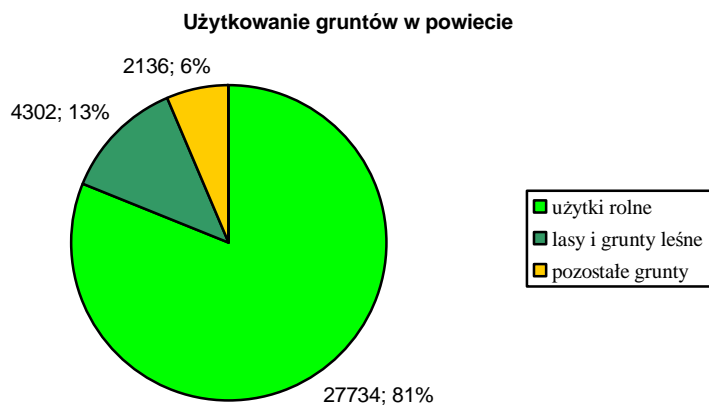
W powiecie strzyżowskim w 2002 r. było 12638 gospodarstw rolnych, a ich struktura powierzchniowa była następująca:

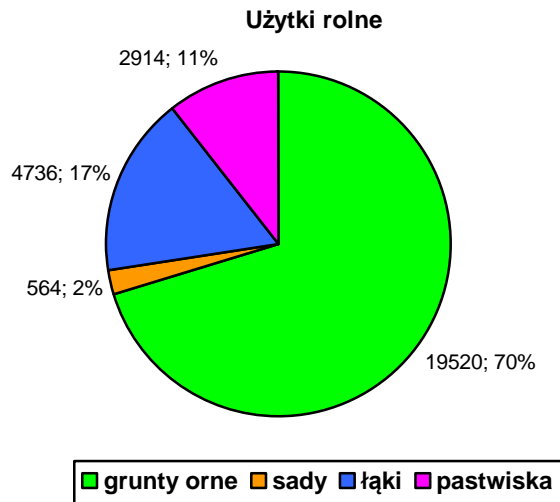
Ilość gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w tym okresie przedstawiała się następująco:

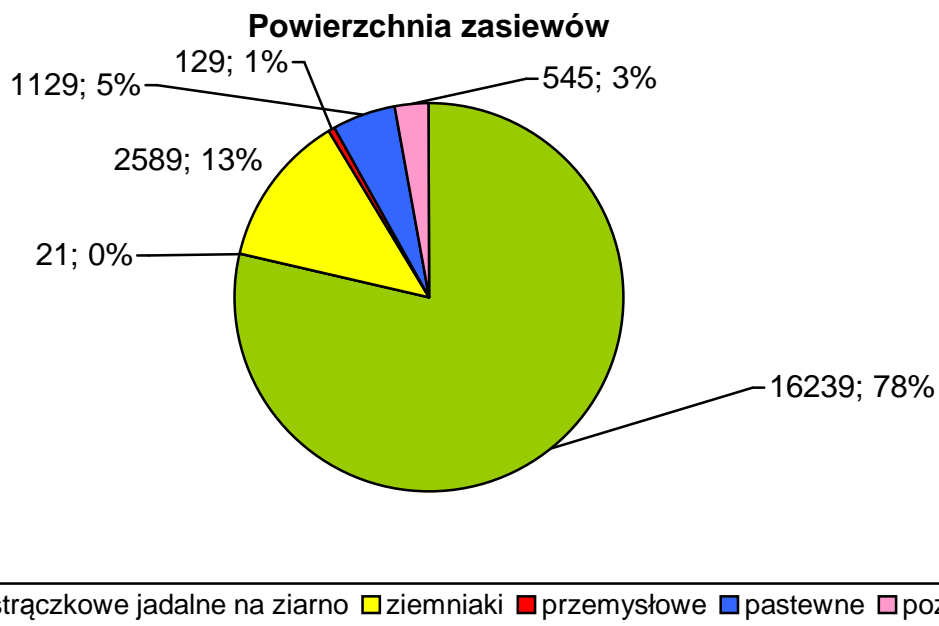
Użytkowanie gruntów na terenie powiatu strzyżowskiego przedstawia poniższy diagram:

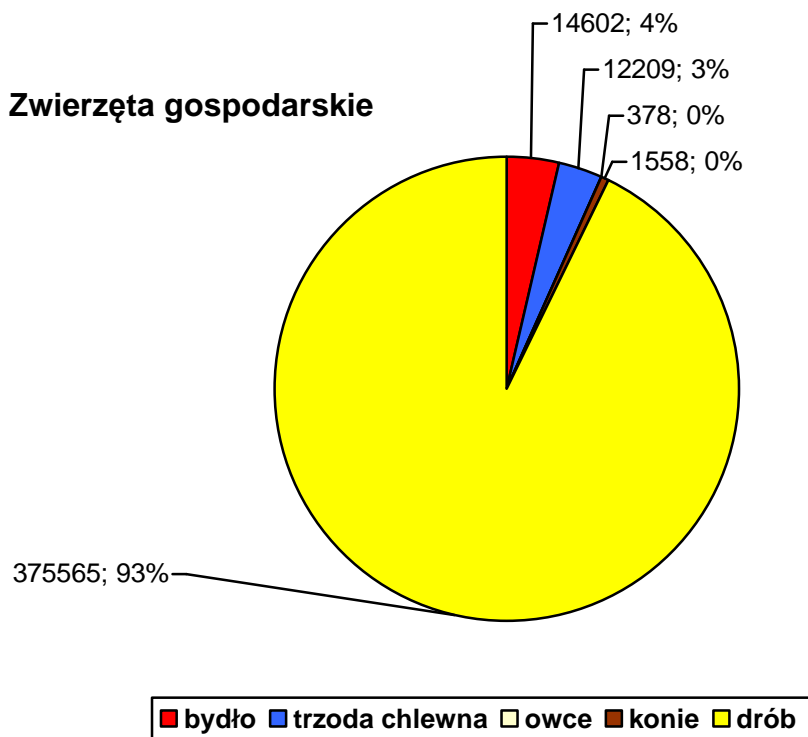
Użytki rolne zagospodarowane są w głównej mierze jako grunty orne oraz łąki, które razem stanowią prawie 90 % powierzchni użytków rolnych. Pozostała część użytkowana jest jako pastwiska i sady. Poniższy diagram przedstawia udział poszczególnych form zagospodarowania użytków rolnych:

Dominującą formą upraw na terenie powiatu jest uprawa zbóż i ziemniaków. Poniższy diagram przedstawia strukturę i powierzchnię zasiewów.

Oprócz uprawy roślin na terenie powiatu prowadzona jest hodowla zwierząt. Podstawowe zwierzęta hodowlane to drób oraz trzoda chlewna i bydło. Poniższy diagram przedstawia ilościowy i procentowy układ hodowanych na terenie powiatu strzyżowskiego zwierząt.

Warunki społeczno-ekonomiczne i zatrudnienie w rolnictwie

Jak wynika z danych zawartych w Strategii Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego około 86 % mieszkańców powiatu strzyżowskiego mieszka na wsi. Dla porównania w województwie podkarpackim na wsi mieszka 58,9% ogólnej liczby mieszkańców, w całym kraju zaś 38,2%.

Znaczna nadwyżka siły roboczej w stosunku do możliwości i rzeczywistej produkcji gospodarstw skutkuje niskim poziomem zasobności mieszkańców. Struktura wykształcenia oraz niewielkie przygotowanie większości rolników do funkcjonowania w warunkach współczesnej gospodarki wolnorynkowej powoduje utrwalenie obecnej niekorzystnej tendencji w rolnictwie na obszarze powiatu, polegającej na gospodarowaniu niewyspecjalizowanym i tradycyjnym, o niskiej towarowości, z uprawami niedostosowanymi w większości do wielkości gospodarstw i warunków glebowo - klimatycznych występujących na obszarze powiatu. Przyszłością dla rolnictwa powiatu stać się mogą uprawy ogrodnicze, głównie owoce miękkie, których jakość i tradycja upraw znane są szeroko w województwie i w kraju. Powierzchnia upraw ogrodniczych, w tym owoców miękkich stanowi jednak wciąż znikomy odsetek zasiewów, wymaga więc dalszego rozbudowywania, a potrzebą chwili jest powstanie na obszarze powiatu zakładów przetwórczych korzystających z tej bazy surowcowej.

Przetwórstwo i rynek rolny

Wskutek zachodzących w ostatnich latach przemian społeczno - gospodarczych nie istnieje już w powiecie żaden zakład prowadzący produkcję przetworów mlecznych, a mleko produkowane przez producentów z terenu powiatu przetwarzane jest przez zakłady zewnętrzne (głównie Rzeszowską Spółdzielnię Mleczarską RESMLECZ w Trzebownisku) lub wykorzystywane na własne potrzeby czy też rozprowadzane w przydomowym handlu. Zlikwidowany został zakład przetwórstwa owocowo - warzywnego w Gbiskach, w związku z czym niemal cała produkcja owoców i warzyw z terenu powiatu kierowana jest na zewnątrz poprzez liczne punkty skupu różnych firm. Jedynym zakładem branży owocowo - warzywnej jest Zakład Agro-Fruct w Wiśniowej, który skupuje od lokalnych rolników owoce miękkie i jabłka (spady). Średnia produkcja miesięczna tego zakładu wynosi ok. 180 t. Należy nadmienić, iż teren powiatu jest rynkiem atrakcyjnym dla firm przetwórczych.

Lepiej nieco przedstawia się sytuacja w zakresie przetwórstwa zbożowo – młynarskiego. Na terenie powiatu zakłady specjalizujące się w tego typu produkcji to:

- młyn we Frysztaku - spółka z o.o. w ramach holdingu „Agro-technika” pojemność magazynowa 1000 t z możliwością dosuszania ziarna, zdolność produkcyjna 2,5 t/h, zdolność produkcyjna wykorzystana w 50%,
- młyn w Grodzisku - własność GS „SCh” Strzyżów, pojemność magazynowa silosy BIN - 120 t z możliwością dosuszania ziarna,
- Mieszalnia Pasz w Strzyżowie - własność Spółdzielni Pracy Handlowo-Produkcyjnej w Strzyżowie - w likwidacji - pojemność magazynowa 750 t, z możliwością dosuszania ziarna,
- młyn „Grein-Pol” w Glinku Charzewskim - własność prywatna; pojemność magazynowa 120 t zdolność produkcyjna ok. 0,8 t/h wykorzystana w 50%,
- młyn w Gwoźnicy Górnej - własność prywatna; pojemność magazynowa 250 t,
- młyn w Czudcu - własność prywatna; pojemność magazynowa 30 t, zdolność produkcyjna 0,8 t/h.

Ponadto małe, prywatne młyny prowadzące przetwórstwo zboża aktualnie funkcjonują w Dobrzechowie, Połomii, Lutczy i Twierdzy. W największych zakładach przetwórczych zboże używane do produkcji mąki pochodzi spoza terenu powiatu, gdyż uprawiane na tym terenie gatunki posiadają w większości niską wartość technologiczną i mogą być przeznaczane raczej na pasze niż do wyrobów piekarniczych.

W branży przetwórstwa mięsnego funkcjonują obecnie trzy zakłady produkcyjne:

- Zakład Mięsny Marek Leśniak Strzyżów - roczna produkcja w 2000r. wynosiła 925t, ubój trzody chlewnej 776,71t, ubój wołowiny 364,64t,
- Zakład Mięsny Barbara i Jan Witalis w Gliniku Dolnym, roczny ubój trzody chlewnej w 2000r. wyniósł 690t. Po modernizacji zakładu planuje się przetwórstwo mięsa na poziomie 182 t rocznie,
- Zakład Mięsno - Wędliniarski Stanisław Fiołek w Godowej, roczna produkcja wynosi 104t., ubój trzody wynosi 124,2t.

Zakłady te skupują tylko część produkcji żywca wołowego i wieprzowego z terenu powiatu, pozostała część kierowana jest na zewnątrz.

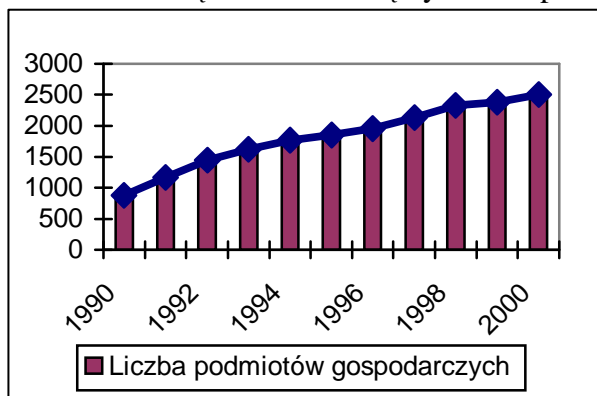
W szczerkowym zakresie prowadzona jest na obszarze powiatu produkcja półproduktów alkoholowych głównie z żyta i kukurydzy w gorzelnii w Wysokiej Strzyżowskiej o pojemności magazynowej na zboże i kukurydzę 350 t z możliwością dosuszania ziarna.

Nie istnieją natomiast zakłady cukrownicze. Niewielkie obszary upraw buraków cukrowych stanowią surowiec dla pobliskiej Cukrowni Ropczyce S.A.

Rynek rolny powiatu ma charakter rozproszony, podporządkowany w głównej mierze podmiotom zewnętrznym, w niewielkim tylko stopniu skupiony wokół konkretnych przetwórców. Poszczególni producenci rolni sprzedają swoje produkty indywidualnie. Nie są tworzone zespoły producenckie, co utrudnia zbyt produktów rolnych i obniża ich ceny. Niewykorzystana jak dotychczas jest współpraca z Małopolską Giełdą Rolno-Towarową S.A. w Rzeszowie, mimo że dwa samorzady gminne (Strzyżów i Wiśniowa) są jej udziałowcami. Wyzwaniem dla firm przetwórczych, istniejących spółdzielni, a przede wszystkim rolników, jest konsolidacja produkcji i producentów: organizowanie się w grupy producenckie, przejmowanie kanałów dystrybucyjnych zbytu produktów rolnych, a przede wszystkim tworzenie zakładów przetwórczych na obszarze powiatu, a także upowszechnienie upraw towarowych, co z kolei wymaga zmian struktury i profilu produkcji gospodarstw.

9.2. Przemysł budownictwo, sektor małych i średnich przedsiębiorstw

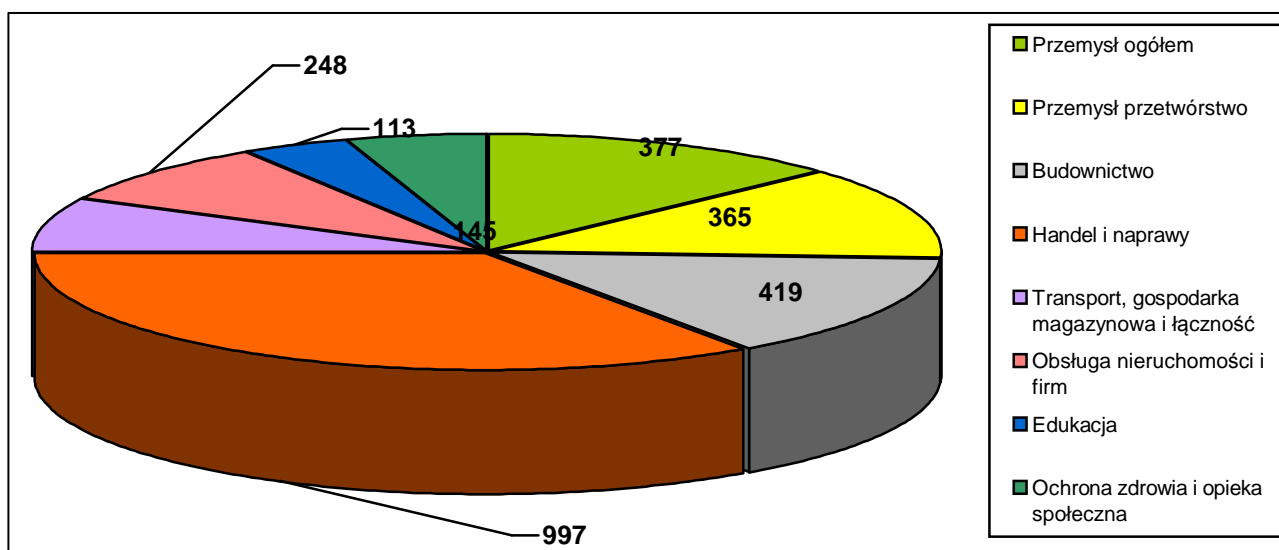
W związku ze zmianą systemu społeczno-gospodarczego na terenie powiatu strzyżowskiego

wstępuje stały przyrost liczby podmiotów gospodarczych wskazujący na rozwój sektora prywatnego gospodarce powiatu. W większości powstające podmioty są to małe przedsiębiorstwa, zakłady osób fizycznych zatrudniające poniżej 9 pracowników. Obok na rysunku przedstawiono, za Strategią Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego, zmiany ilości podmiotów gospodarczych w okresie transformacji ustrojowej.

Ogółem jak wynika z przywołanej Strategii w omawianym okresie liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się z 2446 w 1998 r. do 2860 w 2002 r., tj. o 16,9 %. (Wg stanu na dzień 31.05.2002 r.). Wg stanu na dzień 31.12. 2002 r. podanego w Roczniku w powiecie strzyżowskim funkcjonowały 3006 podmioty gospodarcze, w tym w sektorze prywatnym 2828, a 181 w sektorze publicznym). Największe przyrosty zanotowano w sektorach: budownictwo (o 19,3%), obsługa nieruchomości i firm (o 51,7%), ochrona zdrowia i opieka socjalna (o 28,7 %) oraz edukacja (o 34,2%). Zmiany w działalności gospodarczej prowadzonej na terenie powiatu potencjalnie mogą wpływać na stan środowiska powiatu. Charakterystyczne będzie tutaj rozproszenie przestrzenne oddziaływań.

Według danych Rocznika w roku 2002 w powiecie zarejestrowanych w rejestrze REGON ogółem było 3006 podmiotów gospodarczych. Ilości podmiotów w wybranych sekcjach przedstawia zamieszczony poniżej wykres.

Wśród zakładów przemysłowych powiatu dominują duże przedsiębiorstwa o ustalonej tradycji, zlokalizowane głównie w Strzyżowie. Są to firmy różnej kondycji finansowej i charakterze własności (Cukiernicza Spółdzielnia „Roksana”, Fabryka Maszyn w Strzyżowie (w upadłości), Produkcyjno-Usługowa Spółdzielnia Pracy „Auto-Service” w Strzyżowie, Strzyżowska Fabryka Mebli (obecny właściciel Firma SANCRO z Targowisk,). Firmy te zatrudniają od 200 do 500 pracowników. Spośród firm o ustalonej, wieloletniej tradycji, znanych na rynku wojewódzkim i krajowym największe przekształcenia, jak do tej pory przeszła produkująca sprzęt sportowy firma „Polsport”, która po procesie likwidacyjnym funkcjonuje w formie niewielkiej spółki pracowniczej. Tradycyjne branże dominujące w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych w przemyśle powiatu to: przemysł elektromaszynowy - produkcja agregatów sprężarkowych, przemysł meblowy, przemysł cukierniczy, produkcja wyrobów sportowych, głównie piłek, produkcja części zamiennych do maszyn i urządzeń

oraz drobnych wyrobów mechanicznych, produkcja wyrobów ze szkła, ceramika budowlana oraz tartacznictwo. W latach 90-tych poszczególne zakłady przemysłowe przeżywały poważne trudności ekonomiczne, co skutkowało m.in. kolejnymi redukcjami zatrudnienia. Pozytywnym wyjątkiem jest m.in. Produkcyjno-Usługowa Spółdzielnia Pracy „Auto-Service”, która posiada zakłady w 3 gminach powiatu, szeroką sieć kooperantów, produkuje drobne wyroby z drewna i metalu, które w 97% eksportuje. W roku 1990 firma zatrudniała 216 pracowników, w roku 1995 - 313, zaś w roku 2000 - 510 pracowników (łącznie z uczniami).

Do dużych firm o ustalonej tradycji dołączają powoli mniejsze firmy prywatne, zatrudniające od kilku do kilkudziesięciu osób, prowadzące produkcję w branżach takich jak m.in.: przetwórstwo drewna i produkcja drzewna, produkcja stolarki budowlanej z tworzyw sztucznych, odzieży, wyrobów cukierniczych i piekarniczych. Według Strategii w produkcji wybranych wyrobów w 1999 r. produkcja przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze powiatu miała następujący udział w produkcji województwa:

- wiader ocynkowanych i piłek do gier sportowych stanowiła 100% udziału w produkcji tych wyrobów w województwie podkarpackim,
- cukierków (bez czekoladowanych) 36,28% produkcji województwa,
- okien i drzwi balkonowych z tworzyw sztucznych 9,87%,
- ubiorów z dzianin 8,13%, w tym bielizny osobistej z tkanin 40%,
- części maszyn i urządzeń ogólnego przeznaczenia 8,1%,
- sprzężarek do powietrza i gazów 5,93%,
- półfabrykatów tartych liściastych 2,54%.

W zakresie przemysłu wydobywczego przez wiele lat na obszarze powiatu prowadzona była działalność produkcyjna w oparciu o naturalne surowce.

Zakłady tego typu zlokalizowane były m. in. na terenie gminy Frysztak i Niebylec - kamieniołomy produkujące kruszywo, wcześniej także kopalnia rudy żelaza w Stepinie oraz cegielnie produkujące wysokiej jakości ceramikę

budowlaną, w tym dachówkę (Dobrzechów, Glinik Dolny). W związku z wyeksploatowaniem złóż surowcowych spośród tych zakładów funkcjonuje obecnie jedynie cegielnia w Gliniku Dolnym na terenie gminy Frysztak

oraz małe prywatne firmy wydobywcze zajmujące się eksploatacją złóż piaskowo żwirowych (Gogołów, Zaborów, Wyżne). Wydobyte ogółem z eksploatowanych złóż w roku 1999 wynosiło 17 485,5 m³, a w roku 2000 - 15 755m³ piasku, żwiru i drobnego kruszywa. Obecne rozmieszczenie zakładów tej branży przedstawia mapa (www.rzeszow.uw.gov.pl).

W latach dziewięćdziesiątych szczególnie dynamiczny rozwój przeżywa na obszarze powiatu przemysł drzewny, oparty m.in. o eksploatację surowca drzewnego z terenu powiatu. Dynamicznie rozwija się handel drewnem, tartacznictwo, powstają też kolejne firmy produkujące wyroby z drewna: stolarkę budowlaną, prefabrykaty meblowe, meble, domki letniskowe, artykuły wyposażenia mieszkań i ogrodów, inne elementy drewniane.

W przemyśle spożywczym stałą pozycję ma cukiernictwo i piekarnictwo stanowiące własność spółdzielczą i prywatną oraz produkcja cukierków i słodczy. Poszczególne firmy specjalizują się też w dziedzinach takich jak: produkcja zabawek, odzieży, zniczy i wyrobów woskowych, folii i wyrobów foliowych i in.

W sumie kondycja poszczególnych przedsiębiorstw przemysłowych w powiecie jest niska. Brakuje silnych podmiotów gospodarczych, które mogłyby się stać motorem rozwoju całych branż przemysłu.

Brak jest nowoczesnych, konkurencyjnych technologii, nie istnieją przedsiębiorstwa o charakterze innowacyjnym i wysokich technologii.

9.3. Infrastruktura

9.3.1. Infrastruktura – dane ogólne

Zgodnie z danymi zawartymi w Strategii Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego na lata 2002 – 2010 pod względem wyposażenia w sieci infrastrukturalne obszar obejmujący dzisiejszy powiat strzyżowski w roku 1998 (tj. przed reformą administracyjną i powstaniem powiatu strzyżowskiego) był stosunkowo dobrze wyposażony w sieci wodociągowe pokrywające niemal w całości zapotrzebowanie mieszkańców, zaopatrywane w wodę z ujęć komunalnych, ujęć zarządzanych przez spółki wodno – wodociągowe tworzone przez grupy mieszkańców oraz ujęć gospodarczych zaopatrujących jedno lub kilka gospodarstw rolnych. Również sieć elektroenergetyczna pokrywała praktycznie cały obszar powiatu, z tym że w wielu miejscowościach wymagała i nadal wymaga modernizacji, przebudowy, dołożenia nowych stacji transformatorowych w celu dostosowania do współczesnych wymogów. Sieć gazowa w tym okresie wymagała rozbudowy w kilkunastu miejscowościach na terenie powiatu, co zostało praktycznie w całości zrealizowane w latach 1999 – 2002.

W roku 1998 największym problemem dla niemal całego obszaru powiatu, jednak szczególnie dla gmin Frysztak, Czudec i Niebylec była dostępność do sieci telefonicznej, wiele gospodarstw domowych w tym okresie pozbawionych było dostępu do telefonu, w wielu miejscach funkcjonowały przestarzałe obsługiwane ręcznie centrale telefoniczne, brak było aparatów wrzutowych. Dzięki zgodnej inicjatywie samorządów gminnych i samorządu powiatowego oraz współpracy z firmami telekomunikacyjnymi w latach 1999 - 2002 zrealizowano na obszarze całego powiatu powszechną telefonizację wszystkich miejscowości, wykorzystując także łączność radiową dla podłączenia abonentów z bardziej odległych miejsc. Po zakończeniu tych działań obecnie praktycznie każdy mieszkaniec powiatu dysponuje dostępem do stacjonarnej sieci telefonicznej, uzupełnianej przez dynamicznie rozwijającą się także sieć telefonii komórkowej, rozszerzającej swoje działanie dzięki instalowaniu kolejnych stacji bazowych.

Z kolei najistotniejszą inwestycją infrastrukturalną będącą w zakresie kompetencji samorządów gminnych jest rozbudowa sieci kanalizacyjnych, istotna szczególnie ze względu na dobrze rozbudowaną sieć wodociągową.

Zgodnie z danymi Rocznika Statystycznego Województwa Podkarpackiego 2003r. w powiecie strzyżowskim w 2002 r. nie wytworzono odpadów uciążliwych (w nomenklaturze GUS).

Z terenu powiatu strzyżowskiego odprowadzono w 2003 r. 38 dam³ ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia (z terenu województwa 7125 dam³). W tym ścieki przemysłowe w ilości 21 dam³ (z terenu województwa 1716 dam³) a ścieki komunalne 17 dam³ (z terenu województwa 5409 dam³). Ścieki te stanowią 8,8 % wymagających oczyszczenia (w województwie 9,1 %).

Poniżej zestawiono na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Podkarpackiego dane dotyczące sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w ciągu roku.

Tabela Nr 6 – Wodociągi i kanalizacja

Wyszczególnienie	Sieć [km]		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych w tym zamieszkania zbiorowego		Zużycie wody w gospodarstwach domowych	
	Wodociągowa rozdzielcza bez połączeń do budynków i innych obiektów	Kanalizacyjna bez połączeń do budynków i innych obiektów	Wodociągowe	Kanalizacyjne	[dam ³]	Na 1 mieszkańca [m ³]

Województwo	11938,7	5960,6	248618	102897	48941,3	23,3
Miasta	1975,8	1829,2	67470	46707	29321,2	34,4
Wsie	9962,9	4131,4	181148	56190	19620,1	15,7
Powiat strzyżowski	315,9	54,8	7646	1435	1440,6	23,3
Strzyżów	20,7	18,9	844	682	167,7	19,5
Strzyżów (wieś)	35,4	-	1826	-	513,9	42,9
Czudec	62,8	14,5	977	379	201,0	17,4
Frysztak	78,0	10,8	1113	131	55,7	5,2
Wiśniowa	77,0	6,4	1433	167	212,4	25,0

Z danych powyższych wynika, że łączna długość kanalizacji stanowi odpowiednio w województwie 42 % długości wodociągów. Dla powiatu strzyżowskiego wskaźnik ten wynosi 19 %. Wynika z tego istotnie większa niż dla reszty województwa dysproporcja pomiędzy skanalizowaniem powiatu a jego zwodociągowaniem.

Zużycie energii elektrycznej w powiecie strzyżowskim stanowi 2,4 % zużycia energii w województwie, jest tym samym nieco niższe od udziału ludności powiatu w populacji województwa. Ilość odbiorców energii elektrycznej – 10,7 tys. Zużycie gazu w powiecie wynosi 6238,4 dam³ i stanowi 2,4 % zużycia gazu w województwie.

9.3.2. Diagnoza stanu wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w odniesieniu do Programu Krajowego

W oparciu o Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych stan wyposażenia aglomeracji w systemy infrastrukturalne w kraju dotyczące systemów kanalizacji zbiorczej oraz oczyszczalni ścieków przedstawia poniższa tabela:

Tabela Nr 7 - Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacji - stan na koniec 2002r.

Wielkość aglomeracji (RLM)	Liczba aglomeracji ogółem	Liczba aglomeracji		Równoważni mieszkańcy w aglomeracjach wyposażonych w systemy kanalizacji zbiorczej		Długość istniejących sieci kanalizacyjnych [km]
		Wyposażonych w systemy kanalizacji zbiorczej	w których brak jest systemów kanalizacji zbiorczej	liczba	%	
> 100 000	76	76	0	21 645 073	100	23 085,3
15000-100000	366	366	0	13653438	100	19159,1
2000-15000	936	774	162	5 340 983	93,4	15246,3
Razem	1378	1216	162	41016909	99,8	57 490,7

Na podstawie przeprowadzonych analiz stwierdzono, że na terenie kraju:

- wszystkie aglomeracje o RLM wynoszącej > 15 000 wyposażone są w systemy kanalizacji zbiorczej,
- tylko w 162 aglomeracjach o RLM wynoszącej 2000 - 15 000 (na ogólną liczbę 936 aglomeracji w tej grupie wielkości) brak jest systemów kanalizacyjnych,
- 561 aglomeracji wyposażonych jest w sieci kanalizacji ogólnospławnej,
- w aglomeracjach o RLM wynoszącej > 15 000 - są to przede wszystkim systemy mieszane, w których występują zarówno sieci kanalizacji ogólnospławnych jak i sieci kanalizacji sanitarnych,
- w aglomeracjach o RLM wynoszącej < 15 000 - są to przede wszystkim systemy kanalizacji sanitarnej.

Analiza również wykazała, że w aglomeracjach istnieją 683 oczyszczalnie ścieków, z których odpływy spełniają wymagania rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002r.

w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 212, póź. 1799), a tym samym dyrektywy 91/271/EWG pod względem jakości ścieków. 377 oczyszczalni stanowi rozwiązanie docelowe zapewniające pełną lub częściową obsługę aglomeracji do 2015 r. Natomiast 306 oczyszczalni zapewnia obsługę istniejących w tych aglomeracjach systemów kanalizacyjnych, lecz dla zapewnienia obsługi w okresie do 2015 r. oraz zwiększającego się wraz z rozbudową systemów sieciowych zakresu świadczonych usług kanalizacyjnych, będą wymagały rozbudowy lub będzie konieczna budowa dodatkowych oczyszczalni ścieków. W części z tych oczyszczalni modernizacji wymaga jedynie gospodarka osadowa, a redukcja ładunków zanieczyszczeń biodegradowalnych jest już dzisiaj osiągnana. Ilość osadów ściekowych wytworzonych w oczyszczalniach komunalnych w 2001 r. wyniosła 397,2 tys. ton s.m. Analiza zagospodarowania osadów z ankietowanych w 2003 r. oczyszczalni ścieków wykazała, że 36% osadów wykorzystywane było do rekultywacji terenów, 14% do produkcji kompostów oraz preparatów nawozowych, a około 7% w rolnictwie. Ponad 17% osadów kierowano na składowiska, zaś 4% spalano. Pozostała ilość (22%) osadów zagospodarowana była różnie, z zastosowaniem dwóch lub trzech sposobów, w zależności od lokalnych potrzeb lub możliwości. Porównanie tych danych z uzyskanymi w połowie lat dziewięćdziesiątych wykazuje, że w tym czasie nastąpił dwukrotny wzrost ilości osadów wykorzystywanych do produkcji kompostów i preparatów nawozowo-osadowych oraz wyraźny spadek masy osadów składowanych na składowiskach odpadów.

Potrzeby budowy, rozbudowy i modernizacji systemów kanalizacji zbiorczej oszacowano przy następujących założeniach:

1. do 2015 r. wszystkie aglomeracje o RLM wynoszącej > 2000 będą wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej (we wszystkich aglomeracjach o RLM wynoszącej > 15000 systemy kanalizacji zbiorczej już obecnie istnieją),
2. systemy sieciowe obsługiwać będą w 2015 r.:
 - w aglomeracjach o RLM wynoszącej > 100 000 co najmniej 98% mieszkańców,
 - w aglomeracjach o RLM wynoszącej 15 000 - 100 000 co najmniej 90% mieszkańców,
 - w aglomeracjach o RLM wynoszącej 2 000 - 15 000 co najmniej 80% mieszkańców.
3. w Programie uwzględniono również rozbudowę w latach 2011-2015 systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach wyposażonych już obecnie w oczyszczalnie spełniające wymagania UE,
4. systemy sieciowe będą realizowane:
 - w równomiernym tempie w okresie lat 2003-2015 w aglomeracjach o RLM wynoszącej > 15 000 wyposażonych w dużym stopniu w sieci kanalizacyjne,
 - w pełnym zakresie do terminu uruchomienia oczyszczalni ścieków w aglomeracjach o RLM wynoszącej < 15 000, w których dopiero budowa sieci kanalizacyjnej objętej programem i realizacja podłączeń kanalizacyjnych zapewni odpowiedni dopływ ścieków do oczyszczalni,
5. 10% istniejących w 2002r. sieci kanalizacji sanitarnej ze względu na zużycie techniczne będzie wymagało modernizacji lub odtworzenia,
6. sieci kanalizacji ogólnospławnej będą wymagały modernizacji w zakresach zgodnych z propozycjami gmin; zakres modernizacji obejmie także dostosowanie systemu do wymogu rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 212, poz. 1799)

Transport drogowy obsługiwany jest przez 12 stacji paliw położonych na terenie powiatu w tym 3 w m. Strzyżowie – kolejne stacje paliw są obecnie budowane.

Ze wzrostem ilości pojazdów wiąże się wzrost natężenia ruchu na drogach. Poniżej przedstawiono w formie graficznej oraz tabelarycznej natężenia ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich.

Mapa natężenia ruchu (źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad)

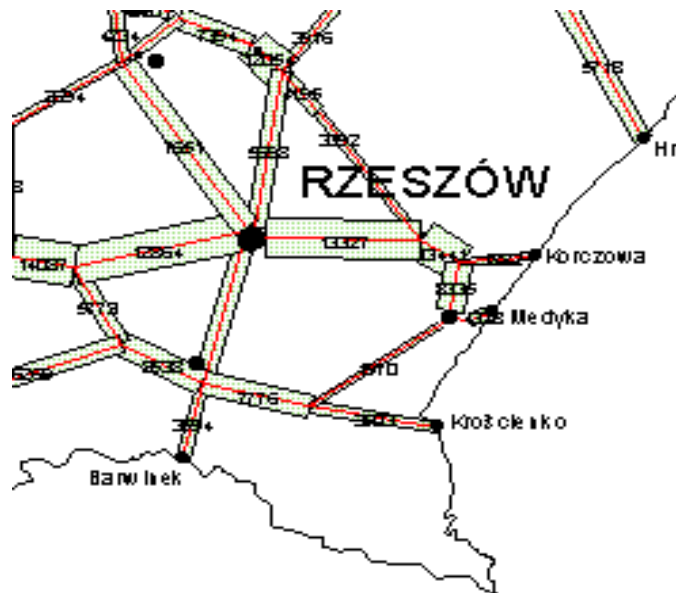

Tabela Nr 8 - Natężenie ruchu na drogach krajowych i międzynarodowych(źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad)

Lp.	Województwo	Drogi					
		międzynarodowe		pozostałe krajowe		krajowe ogółem	
		SDR2000 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2000/1995	SDR2000 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2000/1995	SDR2000 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2000/1995
1	Lubelskie	7607	1,31	4105	1,38	5259	1,34
2	Małopolskie	14356	1,35	6974	1,36	9137	1,36
3	Podkarpackie	8601	1,37	5085	1,36	6536	1,36
4	Świętokrzyskie	8220	1,25	4684	1,28	5556	1,27
	KRAJ	11448	1,34	5109	1,28	7009	1,31

Tabela Nr 9 - Natężenie ruchu na drogach wojewódzkich (źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad)

Lp.	Województwo	Długość sieci (km)	SDR 2000 (poj./dobę)	Wskaźnik wzrostu 2000/1995
3	Lubelskie	2 177.0	1937	1.23
6	Małopolskie	1 360.6	3514	1.35
9	Podkarpackie	1 585.7	2579	1.35
13	Świętokrzyskie	1 039.7	2395	1.32
	KRAJ	27 374.3	2363	1.32

9.3.4. Gospodarka odpadami

Na terenie powiatu strzyżowskiego funkcjonują następujące składowiska odpadów komunalnych (dane według ankiet własnych i WIOŚ - Raport 2001):

- W Strzyżowie - eksploatowane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o.: - powierzchnia składowania 1,82 ha, powierzchnia składowiska 2,90 ha; nagromadzenie 18 825 Mg. W kolejnych latach ilość deponowanych odpadów była następująca: do 1997 r. – 2 025 Mg; 1997 r. – 2 350 Mg; 1998 r. – 2 550 Mg 1999 r. – 2 825 Mg; 2000 r. – 3 200 Mg; 2001 r. – 2 900Mg i 2002 r. – 2 975 Mg.
- W Jaworniku Niebyleckim - eksploatowane przez Urząd Gminy Niebylec - powierzchnia składowania 0,11 ha; Nagromadzenie 3 492 Mg (wg WIOŚ)/ 1 724 Mg (ankieta). W kolejnych latach ilość deponowanych odpadów była następująca: 2000 r. – 484 Mg; 2001 r. – 543 Mg (Ankieta) 995 Mg (wg WIOŚ); 2002 r. – 697 Mg.
- Przedmieście Czudeckie - eksploatowane przez Urząd Gminy w Czudcu - powierzchnia składowania 0,85 ha.; nagromadzenie 4 420 Mg (wg WIOŚ) W kolejnych latach ilość deponowanych odpadów była następująca: 2001 r. – 494 Mg (wg WIOŚ); 2002 r. – 470 Mg (ankieta).

9.4. Ruch ludności

Poniżej zestawiono za Rocznikiem Statystycznym dane dotyczące ruchu ludności dla powiatu strzyżowskiego i województwa podkarpackiego w roku 2002 (dane dla województwa podano w nawiasie). Dane te w innych częściach opracowania traktowano jako wartości odniesienia.

Urodzenia żywe –	594/ (21 313)	na 1000 mieszkańców –	9,5/ (10,1);
Przyrost naturalny –	-27/ (3 343)	na 1000 mieszkańców –	-0,4/ (1,6);
Saldo migracji –	-88/ (-3 007)	na 1000 mieszkańców –	-1,4/ (-1,4);

9.5. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska

Zgodnie z danymi Rocznika Statystycznego Województwa Podkarpackiego nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska w powiecie strzyżowskim i odpowiednio (podane w nawiasie) w województwie podkarpackim wynosiły tys. zł:

- Ogółem - 3047,5/ (233611,4) - znacznie większe niż np. miasta Krosna czy Tarnobrzega
- Środki własne - 2351,0/ (123016,3);
- Środki z budżetu centralnego - 0,0/ (5938,9)
- Środki z budżetu województwa – 391,1/ (5675,6)
- Środki z zagranicy – 0,0/ (7745,2)
- Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty, dotacje) – 80,7/ (54968,7)
- Kredyty i pożyczki krajowe w tym bankowe – 224,7/ (13159,8)
- Inne środki w tym nakłady nie finansowane – 0,0/ (22661,5)

Uwzględniając, że powiat strzyżowski stanowi 2,8 % powierzchni województwa i a jego ludność 2,94 % ludności województwa, to nakłady finansowe na ochronę środowiska stanowiące 1,3 % nakładów całego województwa nie należą do najwyższych. Należy jednak tutaj odnieść się również do wielkości emisji do powietrza, która stanowi 0,45% emisji z terenu województwa, emisji ścieków wymagających oczyszczenia, która stanowi 0,53 % emisji z terenu województwa i emisji odpadów uciążliwych według kryteriów stosowanych przez GUS, która stanowi 0 % emisji województwa. Dane te wskazują na mniejsze niż w innych powiatach potrzeby, w zakresie ograniczania emisji. Z drugiej strony teren powiatu jest w prawie 45 % objęty takimi formami ochrony jak park krajobrazowy czy

obszar chronionego krajobrazu, co pociąga określone koszty ochrony, ograniczenia w gospodarczym wykorzystywaniu oraz dodatkowe nakłady na infrastrukturę o wyższym standardzie.

Dochody powiatu strzyżowskiego w 2002 r. (w nawiasie dochody województwa) wyrażone w tys. zł. były następujące:

- Ogółem	29845,4/ (788016,9)
- Dochody własne	2430,7/ (69578,0);
- Dotacje celowe z budżetu państwa	14260,0/ (336051,7)
- Subwencje ogólne z budżetu państwa	13154,8/ (378744,8)

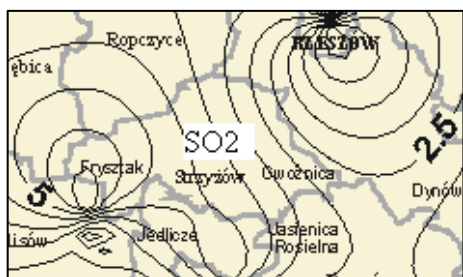
10. AKTUALNY STAN ŚRODOWISKA

10.1. Powietrze atmosferyczne

Emisja ogółem zanieczyszczeń powietrza z terenu powiatu strzyżowskiego, z zakładów określanych w Roczniku Statystycznym jako szczególnie uciążliwe (jest to odmienna kwalifikacja nie wynikająca z Prawa ochrony środowiska) wynosiła, w 2002 r. 2746 Mg (w tym: NO₂ – 20 Mg, NO_x w przeliczeniu na NO₂ – 9 Mg, CO – 29 Mg, CO₂ – 2 685 Mg). Emisja zanieczyszczeń w przeliczeniu na km² wynosi tylko 5,5 Mg (dla województwa 149,2 Mg).

Najnowsze dostępne, po pełnym opracowaniu, dane dotyczące stanu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego dotyczą roku 2002 r. Zgodnie z tymi danymi, opracowanymi przez WIOŚ

(www.wios.rzeszow.pl)

Stężenie SO₂ – w 2002r. w powiecie strzyżowskim średnioroczne stężenia zawierały się w przedziale od 5,5 µg/m³ w rejonie Frysztaka (zachodnia część powiatu) do 2,5 µg/m³ w jego wschodniej części.

NO₂ – w 2002r. w powiecie strzyżowskim średnioroczne stężenia zawierały się na poziomie ok 18 µg/m³.

Pył zawieszony – w 2002r. w powiecie strzyżowskim średnioroczne stężenia zawierały się w przedziale od 40 µg/m³ we wschodniej części powiatu do 34 µg/m³ w jego w zachodniej części.

Zwraca uwagę fakt, że stopień zanieczyszczenia SO₂ przeciwnie niż NO₂ i pyłem zawieszonym jest większy na zachodzie niż na wschodzie powiatu.

Opad pyłu w powiecie strzyżowskim oszacowany na podstawie danych WIOŚ z 2001r. kształtował się na poziomie 84,2 g/m².

Uwzględniając te dane można stwierdzić, że stan środowiska ze względu na zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego jest zadowalający. Jednak uwzględniając opisane wyżej warunki związane z regionalizacją klimatyczną należy zwrócić uwagę na region chłodnych i wilgotnych den dolin i kotlin. W regionie tym występują częste inwersje temperatury i charakteryzuje je słabsze przewietrzanie. Warunki te sprzyjać mogą, nieuwzględnianym w badaniach monitoringowych, lokalnym koncentracjom zanieczyszczeń. Nie można też wykluczyć występowania przekroczeń wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń, szczególnie w przypadku spalania odpadów czy paliw złej jakości. Stąd niezbędne staje się zalecenie wprowadzenia do zapisów planów ograniczeń co do możliwości spalania jakichkolwiek odpadów oraz paliw złej jakości np. przez wprowadzenie dla paliw progowych wartości opałowych i zawartości siarki (dotyczyłoby to zarówno paliw stałych jak i olejów).

10.2. Klimat akustyczny

Klimat akustyczny w środowisku (zarówno zamieszkania, wypoczynku, jak też pracy) oceniany może być zarówno subiektywnie, jak też przy pomocy obiektywnych wartości zmierzonych poziomów dźwięku.

W pomiarach i ocenie poziomu dźwięku preferowana jest krzywa korekcyjna A. Ze względu na różnorodne oddziaływanie hałasu na organizm ludzki, hałasy podzielić można w zależności od ich poziomu A na następujące grupy:

- 1) poniżej 35 dB,
- 2) 35-70dB,
- 3) 70-85 dB,
- 4) 85-130dB,
- 5) powyżej 130 dB.

Rozpatrując szkodliwy wpływ hałasu na człowieka można stwierdzić, że hałasy o poziomie nie przekraczającym 35 dB(A) są dla zdrowia nieszkodliwe, czasami denerwujące. Trzeba przy tym pamiętać, że niekiedy dźwięki wytworzone przez naturę działają korzystnie. Hałasy o poziomie A 35 - 70 dB wpływają ujemnie na organizm, powodując zmęczenie układu nerwowego, obniżenie czułości wzroku, utrudniają zrozumienie mowy, porozumiewanie się, niekorzystnie wpływają na sen i wypoczynek. Ciągła ekspozycja hałasu o poziomie A 70 - 85 dB wpływa ujemnie na wydajność pracy, działa szkodliwie na zdrowie. Jej skutkiem może być osłabienie słuchu, bóle głowy, zaburzenia nerwowe. Hałasy o poziomach zawartych w przedziale 90 - 130 dB(A) są niebezpieczne dla organizmu, powodując liczne zaburzenia, m.in. układu krążenia, układu pokarmowego. Hałasy o poziomach wyższych od 130 dB(A) wytwarzają drgania niektórych organów wewnętrznych człowieka, powodując ich choroby oraz zniszczenie. Przebywanie w hałasie o tym poziomie powoduje zaburzenia równowagi, mdłości, zmienia proporcję zawartości różnych składników we krwi, wywołując pewne choroby psychiczne itp.

Specyficzną, lecz bardzo istotną grupę ocen stanowią wyniki badań subiektywnych (zebranych na ogół w formie ankietyzacji), korelowane często z rezultatami pomiarów poziomów hałasu. Prowadzone tak badania Państwowego Zakładu Higieny (PZH) pozwalają na wyróżnienie, które z rodzajów hałasu stanowią znaczną uciążliwość. I tak zasadniczą uciążliwość dla środowiska stwarza hałas komunikacyjny, pochodzący od komunikacji drogowej i ulicznej. Rezultaty badań wskazują, że granicą, powyżej której uciążliwość hałasu potęguje się znacznie, jest $L_{Aeq} = 60$ dB. Interesujące jest, że hałasowi w środowisku przekraczającemu 60 dB (poziom równoważny) towarzyszą takie „efekty”, jak (wg badań PZH):

- znaczny wzrost występowania objawów zakłóceń emocjonalnych (zmęczenie, poczucie niewyspania, niespokojny sen, trudności w skupieniu uwagi itp.),
- wzrost częstości występowania objawów chorobowych (bicie i kołatanie serca, szybkie męczenie się, duszności, zawroty głowy, uderzenia krwi do głowy, bóle mięśni i stawów, itp.),

- zwiększenie się ilości zażywania różnego rodzaju leków, a przede wszystkim: nasennych, uspokajających, związanych z chorobami serca, nadciśnieniem, chorobami reumatycznymi, itp.

Subiektywne badania hałasu są szczególnie istotne, jeśli ich wyniki można skorelować z rezultatami obiektywnych pomiarów. Reprezentatywny przykład wyników takich działań przedstawić można na podstawie skali ocen opracowanej dla hałasu komunikacyjnego (PZH):

mała uciążliwość (hałasu)	$L_{Aeq} < 52$ dB,
średnia uciążliwość	$52 < L_{Aeq} < 62$ dB,
duża uciążliwość	$63 < L_{Aeq} < 70$ dB,
bardzo duża uciążliwość	$L_{Aeq} > 70$ dB.

Dokładniejsza analiza skali uciążliwości hałasu komunikacyjnego, zewnętrznego, ocenianego przez ludzi znajdujących się w pomieszczeniach wskazuje, że:

- hałas o poziomie na zewnątrz pomieszczeń zawierający się w granicach do 50 dB praktycznie zupełnie nie jest uciążliwy,
- uciążliwość hałasu komunikacyjnego o poziomie nie przekraczającym 55 dB można ocenić jako niewielką, sporadycznie dającą znać o sobie,
- hałas o poziomie do 60 dB powoduje już znacznie więcej negatywnych ocen (ca 40%),
- „strefą przejściową” między przeciętną a bardzo dużą uciążliwością jest zakres poziomów ponad 55 dB do ok. 65 dB,
- powyżej 65 uciążliwość staje się bardzo duża (3/4 ocen negatywnych przy poziomie 70 dB).

O klimacie akustycznym na obszarze powiatu decyduje emisja hałasu przez środki komunikacji drogowej. Przebiegająca przez powiat linia kolejowa z uwagi na niewielkie natężenia ruchu i niewielkie prędkości w praktyce nie wpływa na klimat akustyczny. Drogami decydującymi o klimacie akustycznym w powiecie są:

- droga krajowa Nr 9 - Radom – Rzeszów - Barwinek,
- drogi wojewódzkie
 - a. Nr 988 Babica - Wiśniowa – Warzyce;
 - b. Nr 986 Tuszyna - Ropczyce – Wiśniowa;
 - c. Nr 989 Strzyżów – Lutcza;
 - d. Nr 991 Lutcza – Krosno

Pozostałe drogi tj. powiatowe i gminne, z uwagi na nie tak duży ruch nie stanowią o klimacie akustycznym w swoim najbliższym otoczeniu, z wyjątkiem niektórych dróg powiatowych, na których wzrasta ruch komunikacyjny.

Występujące na drogach powiatu natężenia ruchu nigdzie nie przekraczają i do 2015 nie powinny przekroczyć 6000 - 8000 poj./dobę, stąd wartości dopuszczalne dla dróg 60 dB(A) w dzień i 50 dB(A) w nocy generalnie nie są przekraczane w odległościach większych jak 20 – 40 m od drogi (co sprawdzano obliczeniami symulacyjnymi dla niektórych wariantów przebiegu drogi). Najczęściej tereny bez przekroczeń mogą występować już bezpośrednio poza pasem drogowym. Uwzględniając jednak specyficzne ukształtowanie terenu (drogi stosunkowo kręte i prowadzone po zboczach o różnym nachyleniu) ocenę akustyczną każdego odcinka drogi należy prowadzić indywidualnie, tym bardziej, iż brak jest badań monitoringowych hałasu drogowego na terenie powiatu.

Podsumowując, poza Strzyżowem hałas drogowy na terenie powiatu nie stanowi problemu wymagającego w chwili obecnej podejmowania kosztownych działań związanych z wykonaniem urządzeń technicznych chroniących środowiska przed jego wpływem. Ewentualne działania winny wynikać z oceny akustycznej powiatu dokonanej zgodnie z wymogami ochrony środowiska tj. do dnia 30 czerwca 2012 r. Odrębną sprawą jest właściwe zabezpieczenie przed hałasem funkcjonujących zakładów przemysłowych i usługowych, wykorzystywanych urządzeń, których oddziaływanie pod tym względem powinno spełniać odpowiednie normy, a tym samym mieć jak najmniej niekorzystny wpływ na środowisko naturalne.

10.3. System ochrony przyrody

System ochrony przyrody na terenie powiatu strzyżowskiego tworzą następujące formy ochrony schematycznie przedstawione na rysunku obok. Zgodnie z danymi Rocznika statystycznego na całkowitą powierzchnię powiatu **503 km²** **Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy** (bez otuliny łącznie z innymi formami ochrony przyrody położonymi na jego terenie) zajmuje powierzchnię **115,6 km²**, **obszary chronionego krajobrazu** (łącznie z innymi formami ochrony przyrody położonymi na ich terenie) zajmują powierzchnie - **110 km²**. Stanowi to prawie **45 %** powierzchni powiatu. Rezerваты zajmują powierzchnię **3,721 km²**.

Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy utworzony został rozporządzeniami trzech wojewodów:

1. Rozporządzeniem Nr 11 Wojewody Rzeszowskiego z 16 marca 1993 r. w sprawie utworzenia Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego,
2. Rozporządzeniem Nr 15 Wojewody Krośnieńskiego z 7 kwietnia 1993 r. w sprawie utworzenia Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego,
3. Rozporządzeniem Nr 6 Wojewody Tarnowskiego z 23 lipca 1993 r. w sprawie utworzenia Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego, na granicy trzech ówczesnych województw. Park ten zajmuje powierzchnię 25 784 ha i jest zlokalizowany w obrębie gmin: Frysztak, Niebylec, Strzyżów, Wiśniowa, Wielopole Skrzyńskie, Domaradz, Jasienica Rosielna, Korczyzna, Wojaszówka, Brzostek.

Park położony jest w mezoregionie Pogórza Strzyżowskiego i obejmuje południową część Pogórza Strzyżowskiego i Dynowskiego oraz północny fragment Dołów Jasielsko-Sanockich. Rozciąga się pasmem od Góry Klonowej, poprzez Górę Bardo, Czarnówkę aż do Suchej Góry i Czarnorzek. Rzeźba terenu jest urozmaicona, a sieć rzek i potoków dobrze rozwinięta. Interesującym elementem krajobrazu jest przełom Wisłoka, który tworzy tzw. Bramę Frysztacką, a także częste wychodnie skalne piaskowców uformowane przez erozję w formie ciekawych i malowniczych ostańców. Walory krajobrazowe tego rejonu wynikają z unikatowej budowy geologicznej, interesującej rzeźby terenu, występowania cennych zbiorowisk roślinnych oraz bogatej fauny. Jedno z najwyższych wzniesień tego obszaru - Góra Chełm - zajmuje rzadka buczyna storczykowa, objęta ochroną w formie rezerwatu przyrody pn. „**Góra Chełm**”.

Cechą charakterystyczną flory i fauny tego terenu jest ich przejściowy charakter polegający na przenikaniu się wzajemnym elementom górskich i niżowych. Z gatunków roślin chronionych występuje tu, m.in.: śnieżyczka przebiśnieg, skrzyp olbrzymi, kopytnik pospolity, barwinek pospolity, bluszcz pospolity, cis pospolity i inne. Ze zwierząt, na terenie parku występuje, m.in.: orlik krzykliwy, bocian czarny, żoła, puchacz, wilk, ryś i inne.

Na terenie powiatu strzyżowskiego znajdują się również fragmenty Obszarów Chronionego Krajobrazu:

Hyżniańsko-Gwoźnicki OChK o powierzchni 24 620 ha. Zajmuje on południowo-zachodnią część Pogórza Dynowskiego. Rosną tu grądy i buczyna karpacka, a w dolinach rzecznych pozostałości lasów łęgowych. W rezerwacie przyrody „Mójka”, znajdującym się na terenie tego Obszaru, przedmiotem ochrony jest las bukowo-jodłowy oraz stanowisko bobra europejskiego. Rezerwat „Wilcze” został utworzony ze względu na kompleks jedliny podgórskiej ze znacznym udziałem buka.

Strzyżowsko-Sędziszowski OChK o powierzchni 14 207 ha. Charakterystyczną cechą tego Obszaru jest obecność pokrywy lessowej w jego północnej części oraz strefy przejściowej do pokrywy z utworów fliszowych w południowej części. Spotyka się tu wilgotne łąki z ostrożeniem oraz z rajgrasem wyniosłym. Kompleks leśny z licznym udziałem starodrzewia bukowego jest chroniony w rezerwacie pn. „Wielki Las”.

Innymi formami ochrony przyrody występującymi na terenie powiatu strzyżowskiego są rezerваты przyrody:

Rezerwat „Góra Chełm” położony na terenie Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego posiada rygor ochrony częściowy i zajmuje obszar 155,4 ha. Jego celem jest

zachowanie zbiorowisk leśnych - żyznej buczyny karpackiej (*Dentario glandulosae - Fagetum typicum*) ze starodrzewem bukowym i bukowo jodłowym, zbiorowiska grądów (*Tilio - Carpinetum*) łągów podgórskich (*Carici remotae - Fraxinetum*) z wieloma rzadkimi gatunkami roślin chronionych i górskich; m.in. występują w obrębie rezerwatu: buławnik mieczolistny (*Cephalanthera longifolia*), kruszczyk siny (*Epipactis purpurata*), storczyk plamisty (*Dactylorhiza maculata*), gnieźnik leśny (*Neottia nidus - avis*). Ciekawostką jest wyrobisko po nieistniejącym kamieniołomie odsłaniające interesujące studium budowy geologicznej tego terenu. Rezerwat ten położony jest w paśmie Klonowej Góry stanowiącym jedno z bardziej urokliwych krajobrazowo miejsc Pogórza Strzyżowskiego. Ze szczytów Chełmu, Bardo czy Klonowej Góry podziwiać można panoramiczne widoki Pogórza, jest to też teren bogaty w źródła wody pitnej wysokiej jakości, w tym o walorach mineralnych wykorzystywanych m.in. do masowej produkcji wody „Stępinianka” w pobliskiej Wytwórni Wód Gazowanych.

Rezerwat „Herby” położony na granicy gmin Frysztak i Wiśniowa w obrębach ewidencyjnych Cieszyna, Jazowa, Kobyle i Kozłówek posiada także kategorię ochrony częściową i zajmuje obszar 293 ha. Jego celem jest ochrona oryginalnych form skalnych - piaskowców istebniańskich - w formie 7 zwartych ciągów skałek dochodzących do 5 metrów wysokości oraz dobrze wykształconych i zachowanych zbiorowisk żyznej buczyny karpackiej (*Dentario glandulosae - Fagetum*) i grądu (*Tilio Carpinetum*) porastających grzbiec „Herbów”. Występują tu także liczne chronione i górskie gatunki roślin; m.in. podrzeń żebrowiec (*Blechnum spicant*), paprotka zwyczajna (*Polypodium vulgare*), śnieżyca wiosenna (*Leucoium vernalis*), wawrzynek wilczełyko (*Daphne mezereum*)

Rezerwat „Wielki Las” zajmuje aktualnie powierzchnię 88,34 ha a jego otulina powierzchnię 52,24 ha. Położony jest w obrębie Strzyżowsko-Sędziszowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na terenie należącym do wsi Pstrągowa w gminie Czudec. Również ten rezerwat chroni zachowane fragmenty starodrzewia bukowego, występujące tutaj w rzadkim podzespole czosnkowym (*Dentario glandulosae - Fagetum allietosum*), z łąkowo rosnącym czosnkiem niedźwiedzim (*Allium ursinum*). Do najcenniejszych roślin występujących w rezerwacie należą: buławnik mieczolistny (*Cephalanthera longifolia*), gnieźnik leśny (*Neottia nidus - avis*), kłokoczka południowa (*Staphylea pinnata*), obrazek alpejski (*Arum alpinum*) charakteryzujący się pułapkową budową kwiatostanu przystosowanego do przetrzymywania zwabionych do wnętrza owadów. Rezerwat znajduje się w zasięgu areału osobniczego cennych i rzadkich gatunków fauny, jak m. in. Puszczyc uralski (*Strix uralensis*) koziróg bukowiec (*Cerembyx scopolli*)

10.4. Zalesienia

Zwiększenie lesistości kraju jest jednym z celów polityki ekologicznej Państwa. Najbardziej aktualne zasady i kierunki tej formy poprawy stanu środowiska znalazły odzwierciedlenie w **Krajowym Programie Zwiększania Lesistości (Aktualizacja 2003 r.)**

Celem rządowego programu zwiększania lesistości na lata 2001-2020 jest zapewnienie warunków do zwiększenia lesistości powierzchni kraju do 30%. Integralną częścią programu jest:

- przestrzenny model zwiększania lesistości (obejmujący ustalenie preferencji zalesieniowych gmin) oraz rozmiar zalesień w układzie kraju, województw i powiatów,
- założenia programów regionalnych i lokalnych,
- zadania dla administracji rządowej, władz samorządowych na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym oraz dla gospodarki leśnej,
- harmonogram realizacji i aspekty ekonomiczne.

Program posiada regionalny charakter uwzględniający dzielnicowe uwarunkowania wynikające głównie z dotychczasowego stanu gospodarki leśnej i istniejących form ochrony przyrody. W programie województwo podkarpackie znalazło się w makroregionie południowo-wschodnim - obejmującym 2 województwa: małopolskie i podkarpackie. Jest to obszar o szczególnym

nagromadzeniu walorów przyrodniczych wynikających z przewagi terenów wyżynnych, podgórskich i górskich, dużego udziału lasów i ogromnego znaczenia ich roli glebo- i wodochronnej.

Udział użytków rolnych na tym terenie jest zbliżony do średniej krajowej (59,2%) i wynosi w woj. małopolskim 59,2%, a w woj. podkarpackim 52,8%, zaś w powiecie strzyżowskim aż 81%. Natomiast udział użytków rolnych klas bonitacyjnych V, VI, VIz kształtuje się poniżej średniej krajowej; woj. małopolskie – 30,3%, woj. podkarpackim – 27,6%.

Charakterystyczny jest duży udział użytków zielonych (łąk i pastwisk) w powierzchni użytków rolnych, zwłaszcza w woj. podkarpackim, gdzie wynosi 29,3%, przy średniej krajowej 22,0%. Grunty najłabsze (kl. bon. VI i VIz) zajmują w tym makroregionie powierzchnię 147 tys. ha. Rolnictwo jest tu mało rentowne, gdyż wartość skupu produktów rolnych jest najmniejsza w kraju i kształtuje się na poziomie od 510 zł/ha (woj. podkarpackie) do 645 zł/ha (woj. małopolskie). Lesistość tego obszaru jest mocno zróżnicowana i wynosi: w woj. małopolskim 28,4%, a woj. podkarpackim 36,3%. W latach 1945-2000 zalesiono na terenie obecnych województw około 100 tys. ha, przy czym w woj. małopolskim zdecydowanie przeważały zalesienia na gruntach niepaństwowych, a w woj. podkarpackim – na gruntach państwowych. Na lata 2001-2020 zaplanowano zalesienie 67,6 tys. ha, w tym w sektorze państwowym tylko 5,1 tys. ha. Charakterystyczny jest dla tego obszaru największy w kraju udział obszarów prawnie chronionych zwłaszcza w woj. małopolskim, gdzie wynosi 58,2% obszaru województwa przy średniej krajowej 32,5%. Na terenie całego makroregionu istotne jest zwiększanie i racjonalne kształtowanie istniejących kompleksów leśnych, szczególnie na terenach parków narodowych i ich otulin, a także na obszarach parków krajobrazowych. **Ważne będzie również tworzenie powiązań ekologicznych, zalesianie wododziałów i obszarów zagrożonych erozją.**

Zachowanie i wzmacnianie walorów tego makroregionu ma znaczący wpływ na utrzymanie równowagi środowiska w południowej i centralnej części kraju. Zalesienia na obszarze makroregionu powinny służyć wzmocnieniu fizjotaktycznej, a przede wszystkim wodo- i glebochronnej funkcji lasów, wzmocnieniu istniejącej makroprzestrzennej struktury aktywnych biotycznie zasobów. Istotne znaczenie ma tutaj regulacja granicy rolnej, uwzględniająca rzeźbę terenu, a także potrzebę zachowania łąk i pastwisk jako tradycyjnego i ekologicznie uzasadnionego elementu krajobrazu.

Na zagospodarowanych rolniczo terenach górskich zadrzewienia powinny wspomagać las, przede wszystkim w zapobieganiu spływowi powierzchniowemu i erozji wodnej gleb, a na intensywnie użytkowanych rolniczo przedgórzach zastępować go w pełnieniu zarówno tych funkcji jak i ograniczaniu erozji wietrznej. Bardzo duże problemy zadrzewieniowe występują przede wszystkim w Małopolsce na urozmaiconych pod względem rzeźby obszarach występowania gleb lessowych i węglanowych (rędzin). W warunkach ustabilizowanej granicy rolno-leśnej zadrzewienia powinny stanowić substytut lasu, przede wszystkim w zakresie jego funkcji w zapobieganiu wodnej i wietrznej erozji gleby oraz ograniczaniu spływu powierzchniowego.

Uwzględniając powyższe, do zalesienia powinny być przeznaczane przede wszystkim grunty orne, a w mniejszym stopniu użytki zielone:

- klasy bonitacyjne VIz do zalesienia w całości,
- klasy bonitacyjne VI do zalesienia w całości z wyjątkiem gruntów rokujących ich rolnicze użytkowanie,
- klasy bonitacyjne V do zalesienia częściowo, tj. stanowiące śródleśne enklawy i półenklawy o powierzchni do 2 ha w jednym konturze lub o szerokości między brzegami lasu do 150 m (8-10 krotna wysokość drzew), jeżeli odległość od tych gruntów do obecnych lub perspektywicznych siedlisk gospodarstw rolnych wynosi ponad 5 km, a ich nachylenie przekracza 12° oraz inne w uzasadnionych lokalnie przypadkach,
- klasa IVa i IVb do zalesienia w przypadkach sporadycznych, tj. enklawy i półenklawy o powierzchni do 0,5 ha lub o szerokości do 50 m (3-5 krotna wysokość drzew), szczególnie z utrudnionym dojazdem, małe powierzchnie nieregularnych wcięć w głąb lasu (do 0,1 ha) oraz grunty o nachyleniu powyżej 20°,
- grunty klas I-III mogą być zalesiane jedynie wyjątkowo w przypadkach bardzo małych wydłużonych enklaw i półenklaw, położonych w uciążliwej szachownicy z gruntami leśnymi o

szerokości między lasami do 30 m (2 krotna wysokość drzew) oraz grunty o nachyleniu powyżej 25°,

- inne grunty oraz nieużytki nadające się do zalesienia, bądź mogące stanowić uzupełniający składnik ekosystemu leśnego, a w szczególności:
 - a. grunty skażone, zdegradowane i zagrożone silną erozją,
 - b. grunty położone przy źródłiskach rzek lub potoków, na wododziałach, wzdłuż brzegów rzek oraz na obrzeżach jezior i zbiorników wodnych,
 - c. strome stoki, zbocza urwiska i zapadliska,
 - d. hałdy i tereny po wyeksploatowanym piasku, żwirze, torfie i glinie,

Zaleca się ponadto uwzględnianie kryteriów stosowanych w Krajowym Programie Zwiększania Lesistości. Lokalizacja zalesień powinna zapewniać zmniejszenie rozdrobnienia i rozproszenia kompleksów leśnych. Należy dążyć do tego, żeby docelowa powierzchnia kompleksu leśnego nie była mniejsza niż 5 ha. Powierzchnie poniżej 0,5 ha powinny być wykorzystywane do tworzenia zbiorowisk drzewiasto-krzewiastych o funkcjach zadrzewień.

Zalesianie gruntów porolnych powinno sprzyjać tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy rolno-leśnej, a także tworzeniu zwartego systemu przyrodniczego, łącznie z innymi obszarami o funkcjach ekologicznych. Zalesienia powinny uwzględniać również tworzenie korytarzy ekologicznych pomiędzy dużymi kompleksami leśnymi.

Z programu zalesień należy bezwzględnie wykluczyć następujące kategorie użytkowania ziemi:

1. grunty rolne i śródpolne nieużytki zaliczane do siedlisk priorytetowych w programie rolno-środowiskowym (np. bagna, mszary, torfowiska, oczka wodne, solniska, trzcinowiska i inne siedliska okresowo podmokłe, murawy kserotermiczne, remizy, wrzosowiska, wydmy, gołoborza i wychodnie skalne), nie chronione lub objęte ochroną prawną jako np. użytki ekologiczne,
2. miejsca cenne z historycznego bądź archeologicznego punktu widzenia.

Na terenie obszarów chronionych (parki narodowe, parki krajobrazowe, otuliny parków narodowych, obszary chronionego krajobrazu) oraz projektowanej sieci obszarów NATURA 2000 decyzje o zalesieniu muszą być zgodne z planami ochrony tych obszarów lub w przypadku braku takich planów zaopiniowanie przez właściwe służby ochrony przyrody zgodnie z kompetencjami (dyrektor parku narodowego lub krajobrazowego, wojewódzki konserwator przyrody).

Kontrolowanych decyzji wymagać będą projekty zalesiania:

1. siedlisk zlokalizowanych w dolinach rzek i na terenie zabagnionych obniżeń,
2. rolniczych polan (enklawy) puszczańskich o walorach przyrodniczych i kulturowych (np. w Czarnorzecko-Strzyżowskim Parku Krajobrazowym),
3. obszarów o wybitnych walorach widokowych (obszary takie należy zaznaczyć w planach zagospodarowania przestrzennego gmin).

Tego typu grunty orne i półnaturalne ekosystemy mają priorytetowe znaczenie dla działań rolno-środowiskowych (promowanie zamiany gruntów ornych na użytki zielone), których celem będzie zachowanie półnaturalnych ekosystemów trawiastych, zachowanie bądź odbudowa małej retencji wodnej i ochrona różnorodności biologicznej terenów rolniczych.

Przy określaniu zasad kwalifikowania gruntów porolnych oraz kryteriów ich wyłączenia z użytkowania rolniczego na terenach nizinnych problem ten dotyczy głównie uzgodnień pomiędzy właścicielem gruntu a administracją samorządu gminy, zwłaszcza w odniesieniu do jakości gleby (V, VI, VIz). Elementy powierzchni, kształtu i lokalizacji zalesień nie stanowią w tym przypadku większych problemów organizacyjnych, przy założeniu istnienia aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego. Inna natomiast jest sytuacja na obszarach wyżynnych, podgórskich i górskich o zróżnicowanej rzeźbie terenu. W tym przypadku nie jakość gruntu, lecz jego lokalizacja (usytuowanie stokowe, wysokościowe) stanowi głównie o kwalifikacji do zalesień.

Realizacja programu zwiększania lesistości odbywać się będzie w drodze ustalenia przeznaczenia gruntów do leśnego zagospodarowania w miejscowym planie przestrzennego zagospodarowania (z zachowaniem warunków określonych w ustawach) lub w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Warunkiem skutecznych działań w

pozyskiwaniu środków na zalesienia gruntów jest bowiem opracowanie gminnych i powiatowych programów zwiększania lesistości, z rozpisaniem ich na etapy, a w ramach etapów przynajmniej na pierwsze pięć lat.

W przypadku niepodejmowania przez władze gminne decyzji o opracowaniu lub aktualizacji planu przestrzennego zagospodarowania, podstawą do zalesienia gruntów o powierzchni nie przekraczającej 5 ha może być decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu podjęta z zachowaniem przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. W pozostałych przypadkach decyzję o sporządzeniu aneksu do miejscowego planu przestrzennego zagospodarowania dotyczącego zalesień podejmuje rada gminy.

Utrudnieniem w realizacji zadań wynikających z KPZL jest brak właściwego doceniania problematyki leśnej przy opracowywaniu większości miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wyraża się to głównie brakiem w tych planach wskazań terenów przeznaczonych do zalesienia bądź zadrzewienia. Powoduje to niekiedy dylematy, czy dany grunt można zalesiać, czy też nie. Lukę tę w praktyce uzupełnia się przez wyznaczanie przebiegu wspomnianej wcześniej granicy rolno-leśnej.

Nowe opracowania lub aktualizacja dokumentacji projektu granicy rolno-leśnej powinny być w gminach nadal kontynuowane, ze względu na ich wysoką przydatność.

Mając taki dokument wójt gminy, nawet nie posiadając planu zagospodarowania przestrzennego, może wydawać decyzję o zalesieniu gruntów jako decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, bez obawy popełnienia błędu co do lokalizacji zalesień. Koszty opracowywania granicy rolno-leśnej ponosi zarząd gminy, który może ubiegać się o uzyskanie na ten cel środków, m.in. z budżetu urzędu marszałkowskiego województwa lub z wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Opracowanie techniczne granicy rolno-leśnej wykonywane przez Biuro Geodezji i Terenów Rolnych oraz podmioty prywatne, powinno uwzględniać wskazania planu zagospodarowania przestrzennego województwa, wielkość zasobów Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, propozycje regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych i nadleśnictw, a przede wszystkim założenia polityki przestrzennej władz gminy i stanowisko właścicieli gruntów oraz priorytety wynikające z „Krajowego programu zwiększania lesistości”.

W celu opracowania lub aktualizacji dokumentacji projektu granicy rolno-leśnej wójt powołuje gminny zespół roboczy, w skład którego wchodzi z urzędu gminy:

- przedstawiciel wójta gminy jako przewodniczący,
- pracownik zajmujący się problematyką ochrony środowiska,
- geodeta.

Do pracy w zespole wójt gminny zaprasza inspektora wojewódzkiego ds. kwalifikacji gruntów, przedstawiciela właściwego nadleśnictwa oraz w miarę potrzeby przedstawiciela właściwego terenowo oddziału Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

W toku weryfikacji proponowanej granicy należy w porozumieniu z właścicielami i użytkownikami gruntów odpowiednio je kwalifikować:

- do zalesienia w pierwszej kolejności,
- do czasowego użytkowania rolniczego,
- jako tereny przeznaczone na inne cele, tj. poletka żerowe, zadrzewienia śródpolne, tereny rekreacyjne itp.

Ostateczny projekt granicy rolno-leśnej przewodniczący zespołu przedkłada wójtowi gminy do zatwierdzenia i realizacji.

Materiały powstałe w wyniku opracowania granicy rolno-leśnej należy uwzględniać w toku podejmowanych działań prawnych, takich jak: scalanie i wymiana gruntów rolnych i leśnych obejmujące również przewidywane kompleksy leśne,

- przekazywanie gruntów pomiędzy jednostkami państwowymi,
- nabywanie gruntów leśnych i gruntów do zalesienia przez regionalne dyrekcje lasów państwowych,
- wyłączenie gruntów Skarbu Państwa ze wspólnot gruntowych i wspólnot leśnych,
- przejmowanie gruntów przez Skarb Państwa w zamian za świadczenia rentowo-emerytalne.

W uzasadnionych przypadkach należy określić funkcję projektowanych zalesień, zgodnie z przyjętymi w niniejszym programie priorytetami (np. zalesienia gruntów skażonych, przeciwerozyjne, na wododziałach). Powinno to umożliwić zabieganie o współfinansowania zalesień z funduszy celowych i budżetu państwa.

Należy uwzględnić, że nieuniknione będzie dopuszczenie na części gruntów marginalnych naturalnej sukcesji roślin drzewiastych i krzewów. Ich udział ilościowy i położenie musi być jednak wynikiem przewidzianych w planie przestrzennego zagospodarowania zamierzeń, a nie efektem wyłącznie spontanicznego rozwoju zjawisk przyrodniczych.

Integralną częścią programu zwiększania lesistości gminy powinien być program zwiększania zadrzewienia. Ma to szczególnie znaczenie na terenach o niskiej lesistości i dużego zagrożenia procesami erozji gleb, stepowienia krajobrazu i niekorzystnego bilansu wodnego.

Projektowane przebiegi granicy rolno-leśnej winny być uzgodnione ze służbami geologicznymi, odnośnie występowania złóż surowców i kopalin, a także uwzględnić możliwości rozwoju budownictwa i infrastruktury i na tej podstawie wykluczyć odpowiednie grunty z przeznaczenia pod zalesienia. Realizacji zalesień powinno sprzyjać powstawanie stowarzyszeń właścicieli lasów prywatnych.

Tabela nr 10 – Plany zalesieniowe powiatu strzyżowskiego

Powiat	Powierzchnia gruntów rolnych przewidzianych do zalesienia w latach 2001-2020 [ha]		
	Sektor państwowy	Sektor niepaństwowy	razem
Strzyżowski	498	3505	4003

W związku z realizacją Krajowego Programu Zwiększania Lesistości w Starostwie Powiatowym w Strzyżowie ustala się corocznie, w układzie gmin, potrzeby w zakresie wsparcia zalesień i ich dofinansowanych ze środków Funduszu Leśnego a w poprzednich latach również ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Potrzeby te ujmowane są w postaci wykazu właścicieli gruntów i lokalizacją, powierzchnią gruntu i wielkością oczekiwanego wsparcia. Dzięki tym działaniom:

- od 1999 do 2001 r. - pozyskano środki finansowe z WFOSiGW oraz Funduszu Leśnego (2001) w wysokości 231 786,46 zł co pozwoliło rolnikom zalesić 129,60 ha pow. gruntów porolnych na terenie powiatu;
- w 2002 r. - pozyskano środki z Funduszu Leśnego na zalesienie 13,47 ha gruntów porolnych za kwotę 20 205,00 zł
- w 2003 r. - Nadleśnictwo Strzyżów, w pierwszym półroczu, w okresie zalesień wiosennych, wydało sadzonki o wartości 41,5 tys. zł, w ilości około 112 tys. szt. do wykonania zalesień na powierzchni 29,68 ha gruntów. W okresie zalesień jesiennych Nadleśnictwo Strzyżów wydało sadzonki o wartości 5220,43 zł, w ilości 14,35 tys. do wykonania zalesień na powierzchni 3,36 ha.

10.5. Gospodarka odpadami

Szczegółowe dane dotyczące gospodarki odpadami na terenie powiatu zawiera Plan gospodarki odpadami. Poniżej zestawiono niektóre dane charakteryzujące stan gospodarki odpadami na terenie powiatu. Analizy przeprowadzono wykorzystując dane z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami, decyzji administracyjnych, ankiet uzyskanych w ramach sporządzanego Programu i Planu.

W oparciu o decyzje, które Starostwo Powiatowe w Strzyżowie wydało do dnia 19.11.2003 w zakresie gospodarki odpadami, zestawiono rodzaje i ilości odpadów niebezpiecznych powstających w sektorze gospodarczym na terenie powiatu strzyżowskiego:

Tabela Nr 11 - Odpady niebezpieczne w sektorze gospodarczym

Lp.	rodzaj odpadu	Kod	Ilość roczna [t]
1	osady z czyszczenia zbiorników po ropopochodnych	z grupy 05, 13 i 16 ogółem	5400
2	czyściwo zaolejone, zużyte sorbenty i filtry olejowe, zaolejone opakowania	grupa 15 i 16 ogółem	32,57
3	opakowania po środkach ochrony roślin	15 01 10	3 kg
4	przeterminowane leki i chemikalia	18 01 05 i 18 02 04	15 kg
5	odpady „medyczne”	18 01 03	21
6	odpady fotograficzne	z grupy 09 ogółem	2,3
7	lakiery	08 01 11	2,05
8	azbest (jako eternit itp.)	17 01 06, 06 01 i 05	1950
9	akumulatory kadmowo – niklowe	16 06 02	0,3
10	akumulatory ołowiane	16 06 01	8
11	światłówki	16 02 13	2
12	zużyte oleje różnych typów	grupa 13 ogółem	13

W praktyce, należy założyć powstawanie większości rodzajów odpadów niebezpiecznych, zwłaszcza tych komunalno - pochodnych. W odniesieniu do podanych wyżej danych, należy też pamiętać, że są to dane teoretyczne. Niektóre, bowiem decyzje zwłaszcza w zakresie osadów ze zbiorników po ropie i pochodnych oraz azbestu zostały wydane dla firm spoza powiatu. Decyzje te nie określają, zatem ich standardowej działalności, lecz raczej ich możliwości i zamierzenia. Wszystkie odpady niebezpieczne są unieszkodliwiczone lub odzyskiwane poza terenem powiatu (w całości eksport). Pozostaje, zatem zagadnienie odpadów tego typu powstających w małych firmach (gdzie są one włączane do komunalnych).

Ilość i rodzaje odpadów innych niż niebezpieczne oraz komunalnych wykazane w dokumentach składanych do Starostwa przedstawia się następująco:

Tabela Nr 12 – Odpady inne niż niebezpieczne

lp.	rodzaj odpadu	kod	ilość roczna [t]
1	wywar	02 07 06	2,5 tys.
2	surowce i produkty oraz produkty spożywcze nie nadające się do spożycia	02 02 03 i 16 03 80 łącznie	10
3	odpadowe drewno różnych postaci	grupa 03 ogółem	928
4	odpady spawalnicze i poszlifierskie	grupa 12 ogółem	2,02
5	makulatura	15	36,5
6	tworzywa sztuczne	grupa 15 i 17 łącznie	22
7	szkło (opakowaniowe budowlane)	grupy 15 16 i 17 łącznie	ok. 5
8	osady z zakładowych komunalnych oczyszczalni ścieków	19 08	57,5
9	skratki	19 08	10,2
10	piasek	19 08	0,3
11	żelazo stalowe	grupa 17 i inne	565
12	żelazo kolorowy ogółem	grupa 17 i inne	8,8
13	Opony	16	4,5
14	gruz ogółem	Grupa 17	40
15	żużel i popiół ze spalania węgla	10 01 01	260

Tabela Nr 13 - Odpady komunalne wytwarzane na terenie powiatu

gmina	ilość odpadów komunalnych [t/rok 2002]	ilość/rodzaj surowców wtórnych [t/rok]				
		szkło	Tworzywa sztuczne	metal	papier	inne/jakie
Czudec	470	bd	bd	bd	bd	
Frysztak	245	26	+	-	-	akcyjnie (aluminium, baterie) bd
Niebylec	700	5	+	-	+	
Strzyżów	2975	15,5	4	-	2,5	baterie 0,4
Wiśniowa	100	14	-	-	-	
Razem	4490	-	-	-	-	-

Znak „+” oznacza, że prowadzona jest zbiórka w tym asortymencie, ale bez określenia ilości. Znak „bd” oznacza brak danych.

Należy jednak zaznaczyć, że obecnie każda gmina prowadzi selektywną zbiórkę, choć same gminy w ankietach zaznaczyły, że jeszcze w niewystarczającym zakresie. (Gmina Czudec podała, że prowadzi selektywną zbiórkę, ale nie określiła jej zakresu)

Opierano się na danych z 2002 r., bo od dłuższego już czasu obserwuje się tendencję wzrostową ilości odpadów. Są to zatem najświeższe dane a równocześnie wyjście z tego poziomu pozwoli uniknąć „niedoszacowania” strumienia odpadów a zatem przepustowości systemu.

W porównaniu z ilościami teoretycznymi, pozwala to postawić pierwszą prognozę:

Tabela Nr 14 – Prognoza ilości odpadów

Wyszczególnienie	ilość mieszkańców	rzeczywista ilość odpadów t/r	teoretyczna ilość odpadów t/r wytwarzanych obecnie
Czudec	11509	470	2300
Frysztak	10680	245	2130
Niebylec	10792	700	2160
Strzyżów	20821	2975	4164
Wiśniowa	8645	100	1700
Razem	62447	4490	12454

W ogólnym zarysie kierunku przepływu odpadów komunalnych kształtują się następująco:

„**Import**” odpadów, tj. przywóz odpadów spoza powiatu nie występuje w tej grupie odpadów.

„**Eksport**” dotyczy tylko odpadów z gminy Wiśniowa. Są one wywożone na składowisko w Dukli.

W przyszłości może zaistnieć „eksport” odpadów z gminy Frysztak do ZZO Jasło. Z uwagi bowiem na mniejszą odległość z Frysztaka do Jasła, niż do Rzeszowa, może się okazać, że włączenie Gminy Frysztak do ZZO Jasło będzie ekonomicznie bardziej opłacalne, np. z uwagi na niższe koszty transportu.

Na terenie Powiatu **pozostają** zatem odpady z gmin: Czudec, Frysztak, Niebylec, Strzyżów. Przy czym, gminy Czudec i Niebylec składują odpady na własnych wysypiskach. Oba jednak zostały lub zostaną zamknięte w najbliższym czasie, przy czym gmina Niebylec buduje nowe składowisko. Dane o składowiskach zawiera tabela poniżej.

lokalizacja	rok zamknięcia	Powierzchnia składowania średnia
Strzyżów	2020	1,82 ha
Czudec	2003	0,85 ha
Jawornik Nieb.	2005	0,11 ha

Sposób zbiórki odpadów niesegregowanych jest typowy dla warunków polskich i nie odbiega pod względem technicznym (stosowanych pojemników, samochodów) od standardów przyjętych

w krajach Unii Europejskiej. Odpady te w miastach, na terenach zabudowy wielorodzinnej zbierane są do pojemników o poj. 1100 dm³, POK- 11 o poj. 2,2 m³, rzadziej do kontenerów KP-7.

Na terenach wiejskich stosowane są do zbierania odpadów często duże pojemnościowo kontenery (KP-7) rozmieszczone w dogodnych do ich odbioru miejscach, ale niewygodne dla mieszkańców (konieczność donoszenia/dowożenia odpadów z większych odległości). Natomiast na terenach miejskich stosowane są poza w/w pojemniki zbiorcze o mniejszej pojemności, ale rozmieszczone przy posesjach.

Na osiedlach zabudowy jednorodzinnej odpady gromadzone są głównie w pojemnikach o poj. 110 dm³, 120 dm³, 240 dm³. Na terenach wiejskich gromadzenie odpadów odbywa się do pojemników o poj. 110 dm³, 120 dm³, 240 dm³, 1100 dm³, kontenerów KP-7 oraz worków foliowych 120 dm³.

Zbiórka surowców wtórnych zorganizowana jest w oparciu o sieć pojemników specjalistycznych rozstawionych na terenach miast i gmin w centralnych miejscach oraz na „poletkach ekologicznych”. Najczęściej stosowane są pojemniki 120 l, IGLOO o poj. 1,5 m³, EKO o poj. 800 l, POK-11 o poj. 2,2 m³, pojemniki o poj. 1100 l. Zbiórka selektywna odbywa się również bezpośrednio z gospodarstw – do zestawów kolorowych worków foliowych. System ten z reguły występuje na terenach z zabudową indywidualną. Otrzymywane w tym systemie frakcje charakteryzują się małym stopniem zanieczyszczenia. Zbiórka odpadów wielkogabarytowych w sposób zorganizowany odbywa się sporadycznie, systemem tzw. wystawki.

Powszechne jest, tak jak w całym kraju wystawianie przez mieszkańców zużytych urządzeń przy pojemnikach na odpady. Powoduje to, że tzw. zbieracze rozbierają pozostawione urządzenia dla pozyskania surowców wtórnych. Zbiórka tekstyliów prowadzona jest za pomocą specjalistycznych pojemników oraz akcyjnie metodą „wystawki” po wcześniejszym ogłoszeniu.

Zbiórka odpadów komunalnych zorganizowana jest w sposób niedostateczny, obejmuje ona bowiem około 60% osób. Poprawy wymaga również organizacja zbiórki odpadów na terenach miejskich, gdzie obejmuje ona ok. 92% mieszkańców. Wynika z tego, że część nie odbieranych odpadów trafia do środowiska w sposób niekontrolowany (spalanie, deponowanie na tzw. dzikich wysypiskach) powodując jego zanieczyszczenie. Na terenach wiejskich część odpadów jest wykorzystywana w żywieniu zwierząt lub kompostowana. Ten sposób unieszkodliwiania odpadów należy utrzymać i rozszerzyć.

Odpady mające właściwości energetyczne (drewno, papier, tworzywa sztuczne) są spalane, co w przypadku tworzyw sztucznych należy uznać za zjawisko bardzo niebezpieczne dla środowiska (m.in. emisja chloru, dioksyn i furanów).

Na obszarze województwa i owiatu podstawowym sposobem postępowania z zebranymi odpadami jest ich unieszkodliwianie przez składowanie. Należy wprowadzić również inne metody postępowania z odpadami.

10.6. Gospodarka wodno - ściekowa i stan czystości wód powierzchniowych

W 2002 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie prowadził badania jakości wód w rzekach województwa podkarpackiego według programu “Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 1998-2002”.

Ustalone na rzekach przekroje pomiarowo - kontrolne tworzą sieci pomiarowe monitoringu, funkcjonującego na poziomie krajowym i regionalnym. Sieć krajowa monitoringu rzek na obszarze województwa podkarpackiego obejmuje ogółem 33 przekroje pomiarowo-kontrolne, wśród których znajduje się 28 przekrojów podstawowych oraz 5 przekrojów granicznych.

Przekroje podstawowe sieci krajowej zlokalizowano na rzece Wiśle i na jej głównych podkarpackich dopływach: Wisłoce i Sanie, a także na większych ciekach zasilających Wisłokę i San (Ropa, Wiar, Wisznia, Szkło, Wisłok i Tanew). W 2002 roku sieć regionalną monitoringu rzek w województwie podkarpackim tworzyło 48 przekrojów pomiarowo - kontrolnych rozmieszczonych na 20 rzekach. Z uwagi na brak rozporządzeń wykonawczych do przepisów ustawy z dnia 18 lipca 2001r. *Prawo wodne* dotyczących klasyfikacji wód, sposobu prowadzenia monitoringu wód oraz sposobu interpretacji wyników, do oceny jakości wód w rzekach, dla okresu objętego badaniami, wykorzystano stosowane dotychczas normatywy zanieczyszczeń śródlądowych wód powierzchniowych, ustalone dla trzech klas, zawarte w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska,

Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 roku w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 116, poz. 503). Wody, których parametry były wyższe od dopuszczalnych dla klasy III, określono jako pozaklasowe, nie odpowiadające normatywom (non). Do oceny jakości wód w rzekach zastosowano metodę stężeń charakterystycznych. W metodzie tej przyjmuje się, że stężeniem charakterystycznym jest średnia z dwóch najmniej korzystnych wyników, uzyskanych w danym okresie badawczym. O klasyfikacji końcowej decyduje wskaźnik o najwyższym przekroczeniu norm. Dla wskaźników toksycznych i hydrobiologicznych jako stężenie charakterystyczne przyjmuje się wynik najniekorzystniejszy, natomiast dla wskaźników bakteriologicznych drugi z kolei wynik najmniej korzystny. Kończącą ocenę ogólną jakości wód opracowano w odniesieniu do trzech grup wskaźników, charakteryzujących określony rodzaj zanieczyszczeń, tj.:

- wskaźników fizykochemicznych,
- stanu sanitarnego charakteryzowanego wartością miana coli typu kałowego,
- wskaźników hydrobiologicznych.

Ocena ogólna uwzględnia wszystkie oznaczone wskaźniki, przy czym o końcowej klasyfikacji decyduje najniekorzystniejsza grupa wskaźników.

Klasyfikację jakości wód rzeki Wisłok, która jest głównym ciekim przepływającym przez teren powiatu strzyżowskiego oraz jej dopływów przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 15 – Klasyfikacja wód powierzchniowych – rzeka Wisłok i jej dopływy

Przekroje pomiarowe			Klasyfikacja			Klasyfikacja ogólna	Wskaźnik decydujący o klasyfikacji ogólnej				
rzeka	nazwa przekroju	km biegu rzeki	wg wskaźników fizyko-chemicznych	wg stanu sanitarnego	wg wskaźników hydrobiologicznych		nazwa wskaźnika	wartość			
								min	max	średnia	
Wisłok	Poniżej Krosna	127,9	III	non	II	non	miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,002	0,01	
	Powyżej Strzyżowa	100,2	III	non	III	non	miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,0004	0,09	
Wisłok	Poniżej Strzyżowa	91,7	non	non	III	non	azot azotynowy	mgN-NO ₂ /l	0,014	0,098	0,037
							miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,002	0,04	
	Powyżej Rzeszowa	74,5	non	non	III	non	azot azotynowy	mgN-NO ₂ /l	0,012	0,149	0,044
							miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,0004	0,09	
						chlorofil "a"	µg/l	1,0	38,0	14,0	
							miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,0009	0,09	
Dopływy Wisłoka											
Morwawa	Ujście do Wisłoka	1,0	non	III	II	non	azot azotynowy	mgN-NO ₂ /l	0,007	0,13	0,045
Stobnica	Poniżej *Zgodnie z danymi zawartymi w Roczniku Statystycznym Województwa Podkarpackiego 2003r. Brzozowa	30,4	non	non	III	non	azot azotynowy	mgN-NO ₂ /l	0,014	0,21	0,066
							fosforany	mgPO ₄ /l	0,3	1,324	0,643
							fosfor ogólny	mgP/l	0,15	0,49	0,27
							miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,0001	0,005	
	Ujście do Wisłoka	0,3	III	non	III	non	miano coli typu kałowego	ml/bakt.	0,0002	0,2	

10.6.1. Gospodarka wodościekowa w gminach powiatu strzyżowskiego

Miasto i Gmina Strzyżów

W skład Gminy i Miasta Strzyżów wchodzi 15 miejscowości, z których miasto liczy 8961 mieszkańców, natomiast ilość ludności w poszczególnych miejscowościach wiejskich gminy przekracza 12,3 tys. mieszkańców

Gmina i Miasto Strzyżów - posiada pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych udzielone decyzją Wojewody Rzeszowskiego, znak: OS – III-5-6210/51.97/98 z dnia 19.01.1998 r. Odnotowuje się przekroczenia (incydentalne) ilości pobieranej wody w stosunku do określonych w decyzji w miesiącach letnich. Z tego względu wskazanym byłoby rozpatrzenie potrzeby rozbudowy ujęcia wód dla m. Strzyżowa.

Strzyżów - posiada mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię ścieków o przepustowości wg projektu $Q = 2421 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{maxd}} = 3306 \text{ m}^3/\text{d}$.

Ilość dopływających ścieków do oczyszczalni średnia/maksymalna:

- w czasie pogody bezopadowej: $1980 / 2520 \text{ m}^3/\text{d}$;
- w czasie opadów: $2518 / 4987 \text{ m}^3/\text{d}$.

Zwiększone dopływy ścieków w okresie opadów związane są ze znacznym udziałem sieci kanalizacji ogólnospławnej. Z ogólnej ilości 17,408 km. sieci 12,631 km to sieć ogólnospławna, zaś tylko 4,777 km. to sieć sanitarna.

Planowana, niezbędna rozbudowa sieci kanalizacyjnej w prawobrzeżnej części miasta i przyjęcie dodatkowych ścieków przez oczyszczalnię wymagać będzie częściowego rozdziału sieci ogólnospławnej na sanitarną oraz deszczową, lub zabudowę przelewów burzowych spełniających wymagania jakości ścieków.

Po wyeliminowaniu wód opadowych oczyszczalnia ścieków będzie posiadała znaczna rezerwę przepustowości, co pozwoli na przyjęcie ścieków zarówno z prawobrzeżnej części miasta, jak też z miejscowości Godowa i Gbiska.

Koncepcja sieci kanalizacyjnej dla prawobrzeżnej części miasta przewiduje realizację:

- ok. 17,960 km sieci kanalizacyjnych o średnicach od 160 mm (przykanaliki), 200 oraz 300mm. Przy doborze średnic uwzględniono docelową możliwość przyłączenia miejscowości sąsiadujących
- 3 pompowni ścieków o wydajnościach P1 – $110 \text{ m}^3/\text{d}$, P2 – $36 \text{ m}^3/\text{d}$, P3 – $79 \text{ m}^3/\text{d}$
- wykorzystanie istniejącej pompowni na terenie firmy ROKSANA

Koszt realizacji rozbudowy sieci kanalizacji prawobrzeżnej Strzyżowa wynosi 789,8 tys.zł.

Przewidywany zakres budowy sieci kanalizacyjnej obejmującej Strzyżów, Tropie i Gbiska oraz niezbędne nakłady finansowe wyniosą:

Tabela Nr 16 – Planowane nakłady na budowę sieci kanalizacyjnej w gminie i mieście Strzyżów.

Długość sieci kanalizacyjnej potrzebnej do budowy w latach:					
– 2003-2015, w tym:					
– 2003-2005,	km	21,0	10,0	8,0	39,0
– 2006-2010		2,0	-	-	2,0
– 2011-2015		14,0	10,0	-	24,0
		5,0	-	8,0	13,0
Potrzebne nakłady na budowę sieci w latach:					
– 2003-2015, w tym:					
– 2003-2005	tys. zł	8 000,0	3000,0	2800,0	13800,0
– 2006-2010		760,0	-	-	760,0
– 2001-2015		5330,0	3000,0	-	8330,0
		1910,0	-	2800,0	4710,0
Potrzebne nakłady na modernizację sieci istniejących w latach 2003-2015	tys. zł	1500,0	-	-	1500,0
Przewidywane przez gminę źródła finansowania budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych w latach 2003-2005	tys. zł	2000,0 gmina Strzyżów 6000,0 UE	600,0 gmina Strzyżów 2400,0 UE	600,0 gmina Strzyżów 2200,0 UE	3200,0 gmina Strzyżów 10600,0 UE

Spośród zakładów mogących mieć istotne znaczenie dla stanu środowiska wodnego należy wymienić:

- Cukierniczą Spółdzielnię „Roksana”. Firma posiada podczyszczalnię ścieków oraz przepompownię odprowadzającą ścieki podczyszczone do miejskiej oczyszczalni ścieków. Ilość ich wynosi ok. 75m³/d. Ścieki deszczowe odprowadzane do rzeki Wisłok są kontrolowane i nie stwierdzono przekroczeń jakości;
- Fabrykę Maszyn w Strzyżowie w upadłości. Posiada studnię wierconą dla celów p.poż, oraz zakładową oczyszczalnię ścieków, z której ścieki są kontrolowane i nie wykazują przekroczeń jakości;
- Fabrykę Mebli „Sancro” Sp. z o.o. w Targowiskach o/Strzyżów. Na Fabrykę nałożone zostały obowiązki dotyczące uregulowaniu statusu formalno prawnego. Trwa postępowanie w sprawie pozwolenia na emisję hałasu;
- Produkcja i Sprzedaż Surówki Spirytusowej, Produkcja Lastriko, Waław Łyszczarz w Wysokiej Strzyżowskiej. Zakład uruchomił w 1997 produkcję spirytusu o mocy przerobowej 660 000 l spirytusu/ kampanię. W roku 2002 otrzymał koncesję na produkcję 2 mln l spirytusu rocznie z melasy. Rozbudowa zakładu nie wiązała się z rozbudową urządzeń chroniących wody potoku Kopytko i rzeki poniżej wylotu potoku do rzeki Wisłok w Dobrzechowie, na odcinku 10 km.. W sprawie tej występował ZO Polskiego Związku Wędkarskiego RZGW w Krakowie oraz Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Zagrożenie jest poważne wobec bardzo wysokich stężeń zanieczyszczeń w wywarze odpadowym, przekraczających ponad 150 razy stężenia CZT w ściekach komunalnych i ok. 100 razy stężenia azotu
- „Drogbud” Podkarpacki Holding Budowy Dróg Spółka z o.o. w Strzyżowie. Spółka powołana 1.08.2003 roku. Brak informacji aktualnych o stanie formalno-prawnym w zakresie korzystania ze środowiska.

W planach gminy i miasta Strzyżów przewidziana jest do realizacji oczyszczalnia ścieków w Wysokiej Strzyżowskiej. Odbiornikiem ścieków będzie potok Kopytko w zlewni rzeki Wisłok. Będzie to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna o przepustowości ok. 300 m³/d, obsługująca 1650 mieszkańców. Przewidywane terminy: rozpoczęcia realizacji - 2007 rok, przekazania do eksploatacji - 2010 rok. Realne koszty realizacji samej oczyszczalni w cenach z 2003 r można oszacować na 2800,0 tys zł. Oszacowane przez gminę koszty inwestorskie łącznie z siecią kanalizacyjną wynoszą ok. 10200,0 tys. zł (wg poziomu cen z 2002 r.), z których 20% pokrytych zostanie z funduszy własnych a 80% z funduszu akcesyjnego UE

Gmina Czudec

W skład gminy Czudec wchodzi 7 miejscowości a sumaryczna ilość mieszkańców wynosi 11742 osoby.

Z wyjątkiem Nowej Wsi liczebność pozostałych miejscowości przekracza znacznie 1000 osób. Największe z nich to - Czudec z ilością mieszkańców 2970 osób, Pstrągowa z 2402 osobami, oraz Przedmieście Czudeckie z 1755 mieszkańcami.

Gmina Czudec - posiada następujące pozwolenia wodno-prawne wydane w lipcu 2003 r.:

- Pozwolenie na pobór wody podziemnej ze studni głębinowej w ilości $Q_{\max h} - 1,3 \text{ m}^3/\text{h}$ dla zaopatrzenia w wodę ludności oraz $Q_{\max \text{dob}} = 3,0 \text{ m}^3/\text{d}$ ze studni wierconej na terenie oczyszczalni ścieków do wykorzystania jako wody technologicznej;
- Pozwolenie na odprowadzenie do rzeki Wisłok w km 81-615 ścieków oczyszczonych na oczyszczalni Czudcu w następujący sposób:
 - a. ilość ścieków $Q_{\text{śrd}} = 500 \text{ m}^3/\text{d}$ $Q_{\max d} = 600 \text{ m}^3/\text{d}$
 - b. dopuszczony do zrzutu stan i skład ścieków:

BZT ₅	do 25 mgO ₂ /l	lub 70-90% redukcji
CHZTr	do 125 mgO/l	lub 75% redukcji
zawiesina ogólna	do 35 mg/l	lub 90% redukcji

Oczyszczalnia obsługuje aktualnie przyłączonych do sieci kanalizacyjnej 1444 mieszkańców Czudca i Przedmieścia Czudeckiego. Posiada znaczną rezerwę przepustowości. Przewiduje się docelowo obsługę 4450 mieszkańców, w tym 1600 z Czudca, 1650 z Przedmieścia Czudeckiego i 1200 z Babicy. Wymaga to budowy 14,375 km sieci kanalizacyjnej. Oszacowane przez gminę koszty wynoszą 2914 tys. zł. Wg. oceny autorów niniejszego Programu koszty te uwzględniają realizację w trudnych warunkach gruntowych oraz sieciowe pompownie ścieków. Gmina przewidywała wykorzystanie funduszu SAPARD w latach 2003-2005 na kwotę 1604 tys. zł

Gmina Frysztak

W skład gminy Frysztak wchodzi 13 miejscowości o łącznej liczbie 10850 mieszkańców. Cztery z nich, tj. Frysztak, Lubla, Gogołów i Glinik Dolny przekraczają ilość 1000 mieszkańców. Gmina Frysztak posiada aktualne pozwolenia wodno-prawne wydane w grudniu 2002 r. na:

- pobór wód:
 - a. powierzchniowych z ujęcia na potoku Baranówek w ilości $Q = 10 \text{ m}^3/\text{h}$;
 - b. awaryjnego ujęcia wód podziemnych w ilości $Q = 7,2 \text{ m}^3/\text{h}$;
 - c. pobór wody z ujęcia komunalnego opartego o studnie St-1, S-2a i S-5 o łącznej wydajności $7,2 \text{ m}^3/\text{h}$;
- odprowadzanie ścieków z oczyszczalni w Gliniku Dolnym, obsługującej miejscowości Frysztak, Glinik Dolny i Glinik Średni, w ilości $Q_{\text{śrd}} 252 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\max} 328 \text{ m}^3/\text{d}$.

Oczyszczalnia posiada dużą rezerwę przepustowości, gdyż aktualne dopływy wynoszą:

w czasie pogody bezopadowej: $Q_{\text{śrd}} = 60 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\max d} = 80 \text{ m}^3/\text{d}$,

w czasie opadów: $Q_{\text{śrd}} = 75 \text{ m}^3/\text{d}$ $Q_{\max d} = 100 \text{ m}^3/\text{d}$

Liczba równoważnych mieszkańców RLM ogółem obsługiwanych przez oczyszczalnię wynosi: obecnie- 250 RLM, docelowo zaś 1050 RLM.

Przewidywana jest w latach 2005-2008 budowa oczyszczalni ścieków w Pułankach. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych będzie rzeka Wisłok. Będzie to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna o przepustowości $250 \text{ m}^3/\text{d}$. Przewidywana liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnię: 2600.

Tabela Nr 17 – Oddziaływanie planowanych do budowy oczyszczalni ścieków w gminie Frysztak

Nazwa miejscowości	Liczba obsługiwanych mieszkańców tej miejscowości	Procentowy udział ogólnej liczby mieszkańców tej miejscowości	Odległość od oczyszczalni ścieków
Pułanki	702	88	1,5 km
Frysztak	700	70	2,0 km
Lubla	1304	88	4,0 km

Orientacyjne koszty realizacji 1 500 tys. zł (wg poziomu cen z 2002 r.) przewidywane przez gminę mogą wzrosnąć o ok. 10 – 15%. Przewidywane źródła finansowania to budżet gminy - wielkość nakładów 750 tys. zł. i SAPARD - 750 tys. zł.

Aktualna długość sieci kanalizacyjnej w gminie Frysztak wynosi 10,2 km. Niezbędna jest rozbudowa i modernizacja systemu kanalizacyjnego. Przewidywany harmonogram oraz nakłady zamieszczono poniżej:

Tabela Nr 18 – Planowane inwestycje w zakresie sieci kanalizacyjnej w gminie Frysztak

Długość sieci kanalizacyjnej potrzebnej do budowy w latach:		
– 2003-2015 w tym		30
– 2003-2005	km	18
– 2006-2010		7
– 2011-2015		5
Potrzebne nakłady na budowę sieci w latach:		
– 2003-2015 w tym		3 616
– 2003-2005	tys. zł	2 169
– 2006-2010		844
– 2011-2015		603
Potrzebne nakłady na modernizację sieci istniejących w latach 2003 - 2015	tys. zł	100
Przewidywane przez gminę źródła finansowania budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych w latach 2003-2005, źródło finansowania	tys. zł	Budżet gminy: 1 900 NFOŚiGW : 500 SAPARD: 1 316

Gmina Niebylec

W skład gminy Niebylec wchodzi 11 miejscowości liczących w sumie 10843 mieszkańców., w tym 6 miejscowości przekraczających 1000 mieszkańców.

Gmina Niebylec posiada aktualne pozwolenie wodnoprawne na odprowadzanie ścieków z istniejącej oczyszczalni w Niebylcu do potoku Gwoźnica. Jest to oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna o przepustowości $Q=200\text{m}^3/\text{d}$. Liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnię wynosi 390. Oczyszczalnia posiada aktualne pozwolenie na użytkowanie. Ilość dopływających ścieków do oczyszczalni średnia/maksymalna:

- w czasie pogody bezopadowej: $16\text{m}^3/\text{d}$
- w czasie opadów: $18\text{m}^3/\text{d}$

Oczyszczalnia posiada duże rezerwy przepustowości i do ich wykorzystania niezbędna jest budowa sieci kanalizacyjnych. Poniżej zestawiono potrzeby zabudowy systemu kanalizacji, określone przez gminę:

Tabela Nr 19 – Planowane inwestycje w zakresie sieci kanalizacyjnej w gminie Niebylec

Długość sieci kanalizacyjnej potrzebnej do budowy w latach:		
– 2003-2015, w tym:		17.6
– 2003-2005,	km	10.3
– 2006-2010		4.2
– 2011-2015		3.1
Potrzebne nakłady na budowę sieci w latach:		
– 2003-2015, w tym:		1566.4
– 2003-2005	tys. zł	916.7
– 2006-2010		373.8
– 2011-2015		275.9
Przewidywane przez gminę źródła finansowania budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych w latach 2003-2005, źródło finansowania	tys. zł	200 SAPARD

Gmina Wiśniowa

W skład gminy Wiśniowa wchodzi 13 miejscowości liczących w sumie 8640 mieszkańców. Gmina Wiśniowa posiada oczyszczalnię ścieków oraz system kanalizacyjny o długości 4,9 km. Oczyszczalnia mechaniczno - biologiczna oddana do eksploatacji w 1996 roku, o przepustowości 200 m³/d obsługuje aktualnie 847 mieszkańców. Odbiornikiem ścieków jest: potok Szufnarówka w zlewni rzeki Wisłok. Ilość dopływających aktualnie ścieków do oczyszczalni średnia/maksymalna:

- w czasie pogody bezopadowej: 100 / 120 m³/d
- w czasie opadów: 130 / 200 m³/d

Obciążenie oczyszczalni w okresie opadów wskazuje na podłączenia wód deszczowych lub wadliwe wykonanie sieci kanalizacyjnej.

Poniżej zestawiono potrzeby zabudowy systemu kanalizacji, określone przez gminę:

Tabela Nr 20 – Planowane inwestycje w zakresie sieci kanalizacyjnej w gminie Wiśniowa

Liczba mieszkańców, którzy powinni korzystać docelowo z systemów kanalizacji zbiorczej		8430
Liczba mieszkańców, którzy docelowo korzystać będą z indywidualnych (na działkach) systemów oczyszczania ścieków		210
Długość sieci kanalizacyjnej potrzebnej do budowy w latach:		
– 2003-2015, w tym:		13
– 2003-2005,	km	3
– 2006-2010		3
– 2011-2015		7
Potrzebne nakłady na budowę sieci w latach:		
– 2003-2015, w tym:		13000
– 2003-2005	tys. zł	3000
– 2006-2010		3000
– 2011-2015		7000
Potrzebne nakłady na modernizację sieci istniejących w latach 2003-2015	tys. zł	2000
Przewidywane przez gminę źródła finansowania budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych w latach 2003-2005, źródło finansowania	tys. zł	Budżet gminy 10

W chwili obecnej nie jest planowana budowa nowych oczyszczalni ścieków.

10.7. Źródła odnawialne

Dokumentem kierunkowym, który ma stymulować rozwój energetyki odnawialnej jest STRATEGIA ROZWOJU ENERGETYKI ODNAWIALNEJ z września 2000 roku. Ten rządowy dokument winien być uwzględniany przy sporządzaniu wszystkich planów i programów jak i stanowieniu prawa w zakresie dotyczącym tej dziedziny.

Wzrost zapotrzebowania na energię, spowodowany szybkim rozwojem gospodarczym, ograniczona ilość zasobów kopalnych, a także nadmierne zanieczyszczenie środowiska, spowodowały w ostatnich latach, duże zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii. Udział odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo-energetycznym świata wynosi około 18% - wielkość ta wynika zarówno z rozwoju nowych technologii wykorzystujących odnawialne źródła energii jak również z faktu, że część ludności świata nie ma dostępu do konwencjonalnych źródeł energii. Wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii stało się ważnym celem polityki Unii Europejskiej.

Wyrazem tego stała się opublikowana w 1997 roku, w Białej Księdze Komisji Europejskiej, strategia rozwoju odnawialnych źródeł energii w krajach Unii Europejskiej, która została uznana za podstawę działań na poziomie unijnym. Obecnie udział energii ze źródeł odnawialnych w zaspokojeniu zapotrzebowania Unii Europejskiej na energię pierwotną wynosi 6%.

Ilościowe oszacowanie wykorzystania energii odnawialnej w Polsce jest obecnie rzeczą bardzo trudną, ponieważ informacje na ten temat są dostępne jedynie za pośrednictwem specjalnych badań ankietowych.

Aktualnie podstawowym źródłem energii odnawialnej wykorzystywanym w kraju jest biomasa oraz energia wodna, natomiast energia geotermalna, wiatru, promieniowania słonecznego, ma mniejsze znaczenie. Przyczyniło się do tego między innymi:

- znaczące zwiększenie wykorzystania drewna i odpadów drewna głównie przez ludność wiejską, uruchomienie lokalnych ciepłowni na słomę oraz na odpady drzewne, wykorzystanie odpadów z przeróbki drzewnej,
- uruchomienie dwóch ciepłowni geotermalnych,
- uruchomienie kilku elektrowni wiatrowych oraz licznych małych elektrowni wodnych,
- uruchomienie ciepłowni i elektrowni zasilanych biogazem z wysypisk odpadów komunalnych oraz z oczyszczalni ścieków.

Największe nadzieje na wykorzystanie, jako odnawialnego źródła energii są związane z **biomasą**. Jej udział w bilansie paliwowym energetyki odnawialnej w Polsce rośnie z roku na rok. Biomasa może być używana na cele energetyczne w procesach bezpośredniego spalania biopaliw stałych (drewna, słomy), gazowych w postaci biogazu lub przetwarzana na paliwa ciekłe (olej, alkohol). W warunkach polskich, w najbliższej perspektywie można spodziewać się znacznego wzrostu zainteresowania wykorzystaniem biopaliw stałych - drewna i słomy. Polskie rolnictwo produkuje rocznie ok. 25 mln. ton słomy (głównie zbożowej i rzepakowej) oraz siana. Słoma jest częściowo wykorzystywana jako ściółka i pasza w hodowli zwierząt oraz do nawożenia pól. Od 1990 r. rosną nadwyżki słomy, występują one przede wszystkim w gospodarstwach rolnych północnej i zachodniej Polski, głównie na terenach byłych PGR. Znaczna część nadwyżek wypalana jest na polach, co powoduje poważne zagrożenia dla środowiska i zdrowia mieszkańców.

Lasy stanowią 28,8% powierzchni kraju, z tego lasy państwowe zajmują 7,4 mln ha. Zakłada się dalszy wzrost lesistości do 33% w 2025 r. W 1997 r. w Lasach Państwowych pozyskano 21,6 mln m³ drewna, w tym 2,5 mln m³ drewna opałowego. Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych szacuje, że dalsze 2-2,5 mln m³ odpadów drzewnych pozostaje w lasach ze względu na ograniczony popyt. Znaczne, potencjalne ilości odpadów drzewnych powstają także w przemyśle drzewnym. Wykorzystanie drewna na cele opałowe ma w Polsce długą tradycję. Liczbę instalacji opalanych drewnem szacuje się na ponad 100.000 szt. W tej liczbie mieszczą się zarówno małe, nowoczesne kotły do zgazowania drewna z kontrolowanym procesem spalania (kilka tysięcy sztuk) jak i tzw. kotły "wielopaliwowe" lub kotły węglowe z dopuszczeniem stosowania drewna jako paliwa zastępczego, stosowane zazwyczaj w gospodarstwach domowych i rolnych oraz ok. 70 większych kotłowni przemysłowych (o mocach w zakresie 0,1 - 40 MW) stosowanych w zakładach przerobu drewna i w przemyśle meblarskim. Największe moce kotłów i bloków energetycznych oraz największe zużycie odpadów drzewnych poprodukcyjnych występuje w zakładach przemysłu celulozowo-papierniczego.

Oferta rynkowa kotłów na drewno jest stosunkowo bogata, bowiem na rynku działa obecnie ok. 20 producentów i importerów oferujących zautomatyzowane instalacje kotłowe opalane odpadami drzewnymi. Koszty inwestycyjne instalacji szacować można w zakresie 500-1000 zł/kW, w zależności od stopnia zaawansowania technologii. Coraz szerszym zbytem cieszą się kotły małych mocy wykorzystywane na potrzeby gospodarstw indywidualnych. Na rynku funkcjonuje ok. 10 producentów

niskotemperaturowych kotłów grzewczych na drewno (o mocach 20-80 kW). Koszt zakupu jednostki mocy instalowanej (bez adaptacji kotłowni) szacować można na 130-150 zł/kW. Nadwyżki słomy mogą być wykorzystane dla celów energetycznych, przynosząc dodatkowe dochody lub oszczędności gospodarstwom rolnym. Ceny kompletnych systemów kotłowych opalanych słomą są 1,5-2 razy wyższe niż analogiczne kotłów opalanych drewnem. Energetyczne wykorzystanie biopaliw stałych jest najszybciej rozwijającym się rodzajem energetyki odnawialnej w Polsce. Rozwój ten następuje zazwyczaj w warunkach rynkowych, bez istotnego wsparcia ze strony państwa i zazwyczaj w oparciu o dostępne w kraju technologie. Inną cechą znaną dotychczasowego wykorzystania biomasy stałej jest stosowanie niestandardyzowanych i niekomercyjnych biopaliw odpadowych, o najniższej cenie rynkowej. Podejście to jest w pełni uzasadnione w krótkim okresie, gdy większość dostępnej na cele energetyczne biomasy pozostaje niewykorzystana. Jednakże, w miarę wyczerpywania się zasobów biomasy odpadowej (tak jak to ma miejsce w np. w Danii), rozważać należy uprawę specjalnych roślin energetycznych. Obecnie w Polsce przeprowadza się próby upraw szybko rosnących roślin drzewiastych, głównie z gatunku wierzby (*Salix viminalis*). Obecnie w kraju istnieje kilka plantacji o łącznej powierzchni nie przekraczającej 100 ha. Większość z nich to próbne przedsięwzięcia, żadna nie działa na zasadzie komercyjnej produkcji biomasy wyłącznie na cele energetyczne. Plantacje dają możliwość wykorzystania mało urodzajnych lub skażonych gleb pod uprawę, co stwarza możliwości wdrażania alternatywnej produkcji rolnej. W dalszej perspektywie poza bezpośrednim spalaniem w kotłach energetycznych, dodatkowo nabierać będzie znaczenia termiczna konwersja poprzez gazyfikację lub pyrolizę (procesy termicznego zgazowywania paliw w warunkach niedoboru tlenu) z wytworzeniem gazów, spalanych następnie w silnikach spalinowych lub turbinach gazowych do produkcji energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu. Obecne technologie gazyfikacji pozwalają na uzyskanie sprawności konwersji na poziomie 25 - 40%, przy czym uzależniona jest ona od rozmiaru instalacji. Na świecie technologie gazyfikacji drewna z produkcją energii elektrycznej nie są jeszcze w pełni skomercjalizowane, są jednak postrzegane jako bardzo obiecująca opcja energetycznego wykorzystania drewna.

W Polsce zarejestrowanych jest obecnie ok. 700 czynnych składowisk odpadów, przy czym na większości z nich nie ma pełnej kontroli emisji gazu wysypiskowego, który, dostając się do środowiska, powoduje m.in. wiele zagrożeń dla zdrowia i życia ludzi i w sposób znaczący wpływa na pogłębianie się efektu cieplarnianego. Główny potencjał techniczny gazu wysypiskowego w Polsce związany jest z ok. 100 większymi wysypiskami komunalnymi. Typowe przykłady energetycznego wykorzystania obejmują produkcję energii elektrycznej głównie w silnikach iskrowych, produkcję energii cieplnej w przystosowanych kotłach gazowych, oraz produkcję energii elektrycznej i cieplnej w jednostkach skojarzonych. Inne technicznie dopracowane możliwości (nie stosowane w Polsce) obejmują dostarczanie gazu wysypiskowego do sieci gazowej, wykorzystanie gazu jako paliwa do silników oraz wykorzystanie gazu w procesach technologicznych, np. w produkcji metanolu. Obecnie technologie energetycznego wykorzystania gazu wysypiskowego (głównie do produkcji energii elektrycznej lub w skojarzeniu z produkcją energii cieplnej) należą do najszybciej rozwijających się gałęzi energetyki odnawialnej na świecie.

Potencjał techniczny wykorzystania biogazu z oczyszczalni ścieków do celów energetycznych jest bardzo wysoki. Do bezpośredniej produkcji biogazu najlepiej dostosowane są oczyszczalnie biologiczne, stosowane we wszystkich oczyszczalniach ścieków komunalnych oraz w części oczyszczalni przemysłowych. Oczyszczalnie ścieków mają stosunkowo wysokie zapotrzebowanie własne zarówno na energię cieplną jak i elektryczną, dlatego wykorzystanie biogazu z fermentacji osadów ściekowych może w istotny sposób poprawić ich rentowność.

Innym sposobem uzyskania surowca energetycznego jest wykorzystanie biogazu z gnojowicy - gospodarstwa hodowlane produkują bowiem duże ilości odchodów zwierzęcych. Tradycyjnie są one używane jako nawóz lub niekiedy składowane na wysypiskach. Obydwie metody mogą powodować problemy ekologiczne związane z zanieczyszczeniem rzek i wód podziemnych, emisje odorów oraz inne zagrożenia zdrowia. Jedną z ekologicznie dopuszczalnych form utylizacji tych odpadów jest fermentacja beztlenowa. W Polsce, od połowy lat 80-tych zrealizowano ok. 10 biogazowni rolniczych, obecnie większość z nich nie pracuje zarówno ze względu na uwarunkowania ekonomiczne, jak i

techniczne. Potencjalnych inwestorów zniechęcają wysokie nakłady inwestycyjne oraz brak dostatecznie sprawdzonych rozwiązań technologicznych.

Potencjał techniczny biopaliw ciekłych otrzymanych z konwersji biomasy, takich jak benzyna z dodatkiem etanolu jak i paliwo otrzymywane z tłuszczów roślinnych lub zwierzęcych, szacuje się na 12 - 17 PJ/rok. Obecnie zgodnie z polskimi normami, etanol może stanowić jedynie 5% dodatek do paliwa tradycyjnego. Do produkcji alkoholu etylowego można stosować: zboże, ziemniaki, buraki, melasę. Od roku 1996 produkcja bioetanolu (odwodnionego alkoholu etylowego pochodzenia roślinnego) około 110 mln litrów prawie w całości wykorzystywana jest do celów przemysłowych jako dodatek do paliw.

Największe tradycje ma w Polsce **energetyka wodna**. Energetyczne zasoby wodne Polski są niewielkie ze względu na niezbyt obfite i niekorzystnie rozłożone opady, dużą przepuszczalność gruntów i niewielkie spadki terenów. Łączna moc zainstalowana dużych elektrowni wodnych (bez elektrowni szczytowo - pompowych, które nie są zaliczane do odnawialnych źródeł energii) wynosi około 630 MW, a małych 160 MW.

Należy zauważyć, że moc aktualnie istniejących elektrowni wodnych może być zwiększona o 20-30% poprzez modernizację agregatów prądotwórczych. Energetyka wodna w Polsce, wobec obecnie niewielkiego stopnia wykorzystania istniejącego potencjału technicznego ma szansę w przyszłości na dalszy rozwój. Praktycznie jedynymi obiektami hydroenergetycznymi, których ilość stale wzrasta, głównie za sprawą inwestorów prywatnych, są małe elektrownie wodne, budowane przeważnie na istniejących (często zdewastowanych) stopniach wodnych. Do grupy małych elektrowni wodnych zalicza się obiekty o mocy zainstalowanej poniżej 500 kW. Niewielkie zasoby wodne Polski powodują, iż znaczna część małych elektrowni wodnych dysponuje mocami zainstalowanymi poniżej 100 kW. Są one szansą poprawy fatalnego współczynnika regulacji odpływu, zwłaszcza na mniejszych rzekach. Istotne znaczenie ma również lokalna retencja wód. Małe elektrownie wodne wykorzystują lokalne możliwości produkcji energii elektrycznej; dając utrzymanie pewnej grupie osób, szczególnie na obszarach o dużym bezrobociu.

Wody geotermalne na obszarze Polski wykorzystywane były od dawna do celów leczniczych. W ostatnich latach w kraju zostały przeprowadzone badania mające na celu określenie możliwości wykorzystania wód geotermalnych do celów grzewczych. O ile potencjał techniczny wód geotermalnych został dokładnie zbadany to należy zauważyć, że istnieje potrzeba prowadzenia dalszych badań w zakresie odprowadzenia do górotworu wykorzystanych wód geotermalnych. Zasoby wód geotermalnych koncentrują się głównie na obszarze niżowym, zwłaszcza w pasie od Szczecina do Łodzi, w rejonie grudziądzko-warszawskim oraz w rejonie Przedkarpackim. W Polsce działają obecnie dwie instalacje geotermalne w Bańskiej na Podhalu (4,5 MW, docelowo 70 MW), w Pyrzycach koło Szczecina (15 MW, docelowo 50MW), a także planowane jest uruchomienie trzeciej instalacji w Mszczonowie koło Warszawy (7,3 MW).

Energetyka wiatrowa w naszym kraju zaczęła rozwijać się dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych, głównie na wybrzeżu. Rejonami najbardziej uprzywilejowanymi do wykorzystania energii wiatru są Wybrzeże Morza Bałtyckiego, Suwalszczyzna i Równina Mazowiecka. Do końca 1999 r. uruchomiono 14 sieciowych ferm wiatrowych o łącznej mocy zainstalowanej ponad 3,5 MW. Ponadto funkcjonuje około 50 małych autonomicznych siłowni wiatrowych. Obserwuje się duże zainteresowanie inwestorów instalacjami wiatrowymi, szczególnie w północno-zachodniej Polsce, gdzie na różnych etapach przygotowania realizowanych jest około 10 inwestycji o planowanych mocach pow. 600 kW.

Energetyka słoneczna praktycznie jest najmniej znaną formą energii. Warunki meteorologiczne w Polsce charakteryzują się bardzo nierównym rozkładem promieniowania słonecznego w cyklu rocznym, ok. 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego. Charakter rozkładu gęstości strumienia energii promieniowania, jego struktura wskazują na pewne ograniczenia w możliwościach jego wykorzystania, zwłaszcza w okresie zimowym. W kilku regionach kraju stosowane są kolektory słoneczne (cieczowe

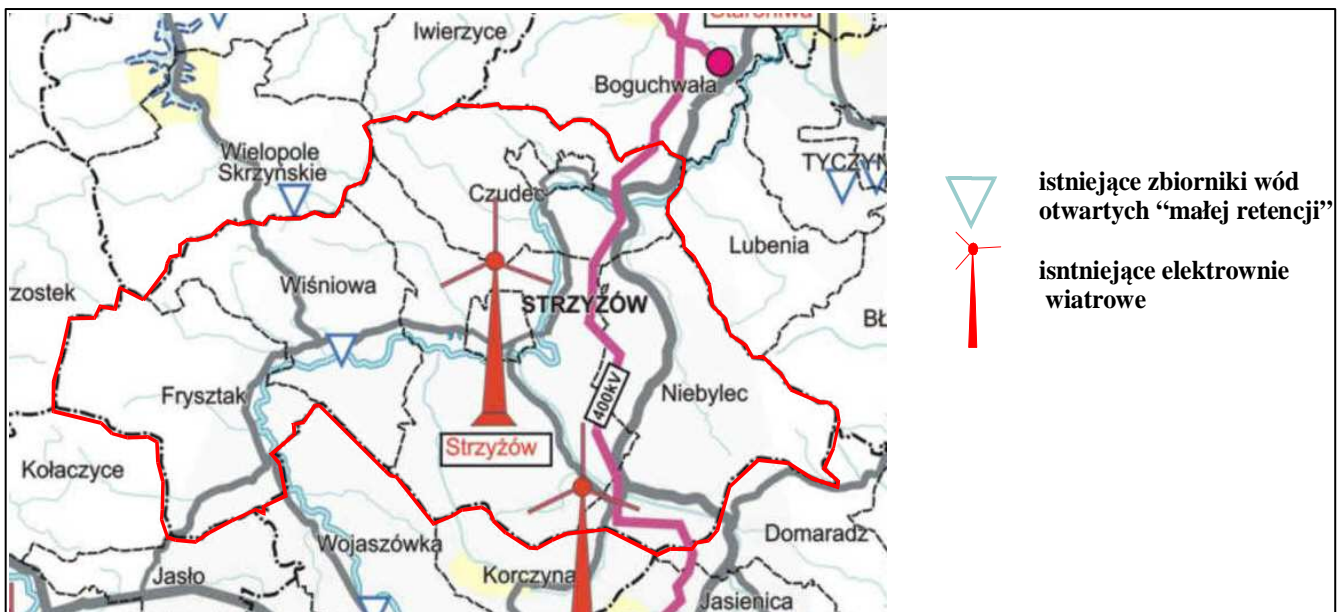
i powietrzne). Kolektory powietrzne mają najczęściej zastosowanie w rolnictwie do suszenia płodów rolnych. Ogólną ich ilość ocenia się na 50-60 szt. a ich powierzchnię na 6000 m². Są one wykorzystywane średnio przez 300-600 godzin rocznie. Kolektory cieczowe znajdują zastosowanie przede wszystkim do podgrzewania wody w mieszkaniach, domkach kempingowych, letniskowych obiektach sportowych i rekreacyjnych, w budynkach inwentarskich, paszarniach, a także do podgrzewania wody w zbiornikach, basenach oraz wody technologicznej w małych zakładach przemysłowych. Do tej pory zainstalowano w Polsce ok. 1000 instalacji słonecznego podgrzewania wody użytkowej o łącznej powierzchni kolektorów przekraczającej 1000 m². Ogniwa fotowoltaiczne, w których dokonuje się konwersji promieniowania słonecznego na energię elektryczną praktycznie nie są w Polsce użytkowane.

Celem strategicznym dokumentów rządowych w dziedzinie energetyki odnawialnej jest zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010 roku i do 14% w 2020 roku w strukturze zużycia nośników pierwotnych. Analizując informacje dotyczące potencjału technicznego odnawialnych źródeł energii, a także prognozy dotyczące możliwości ich wykorzystania nie jest możliwe w chwili obecnej przyjęcie na 2010 rok takiego celu, jaki postawiła Unia Europejska tzn. 12% udziału odnawialnych źródeł energii. Strategia i plan działań w dziedzinie odnawialnych źródeł energii przedstawiony w Białej Księdze Komisji Europejskiej wymusiły na wszystkich krajach członkowskich podejmowanie działań wspierających odnawialne źródła energii, takich jak: inwestowanie w badania, zwolnienia podatkowe, gwarantowane ceny energii, subsydia inwestycyjne itp. Sama Komisja Europejska od ponad dziesięciu lat wspiera badania i rozwój odnawialnych źródeł energii w ramach kolejnych Ramowych Programów Badań i Rozwoju. W porównaniu z Unią Europejską krajowy rozwój odnawialnych źródeł energii jest wspierany w znacznie mniejszym stopniu, a także napotyka bariery utrudniające jego rozwój. Przedkładana strategia stwarza szansę szybszego rozwoju odnawialnych źródeł energii w kraju. W dokumencie postawiony cel jest celem politycznym, wymuszającym dalsze działania, w tak zasadniczej kwestii dla zrównoważonego rozwoju, jaką jest wzrost wykorzystania energii odnawialnej w Polsce. Pierwszy okres realizacji strategii do roku 2010, z uwagi na wieloletnie opóźnienia Polski w stosunku do Unii Europejskiej w zakresie systemowych rozwiązań wspierających rozwój odnawialnych źródeł energii, należy maksymalnie wykorzystać na wdrożenie podobnych rozwiązań, jakie istnieją w Unii od wielu lat. W trakcie tego okresu powinno nastąpić sprawdzenie zaproponowanych w dokumencie rozwiązań, łącznie z ich weryfikacją, a także przedstawienie konkretnych programów rozwoju poszczególnych rodzajów energii odnawialnej. Na podstawie przedstawionych w dokumencie danych dotyczących zarówno wykorzystania jak i potencjału technicznego odnawialnych źródeł energii w Polsce można powiedzieć, że w początkowym okresie wzrastać będzie przede wszystkim energetyczne wykorzystanie biomasy. Jednakże, aby wzrost wykorzystania biomasy, a także innych odnawialnych źródeł energii, mógł nastąpić, państwo będzie musiało ponieść odpowiednie nakłady finansowe.

Niezbędne nakłady finansowe, które należy ponieść, aby zrealizować postawiony cel będą przedstawione w programach dla poszczególnych rodzajów energii odnawialnej. W dłuższej perspektywie do roku 2020, z uwagi na porównywalny krajowy potencjał techniczny odnawialnych źródeł energii z potencjałem technicznym krajów Unii Europejskiej, nie ma uzasadnienia do stawiania innych zadań dotyczących krajowego udziału energetyki odnawialnej w bilansie paliwowo-energetycznym niż w krajach członkowskich Unii.

W powiecie strzyżowskim funkcjonują elektrownie wiatrowe w Strzyżowie o mocy ok. 20 kW oraz w Zawadce. W Wiśniowej na działce nr 866 istnieje odwiert, który może być wykorzystywany jako źródło energii odnawialnej – preferowany kierunek ze względu na uwarunkowania lokalizacyjne to zespół basenów kąpielowych.

Rozmieszczenie źródeł energii odnawialnej na podstawie {www.rzeszow.uw.gov.pl}

10.8 Promieniowanie elektromagnetyczne

Sztuczne pola elektromagnetyczne występują obecnie wszędzie. Ich występowanie jest konsekwencją lawinowego rozwoju techniki.

W powszechnym użyciu są obecnie systemy radiowo-telewizyjne, radiotelefonia, systemy przekazu informacji, radiolokacji i radionawigacji, medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne, kuchnie mikrofalowe, czy zgrzewarki i suszarki. Wzrostowi „nasyceń technika” towarzyszy wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną a co za tym idzie - rośnie liczba i łączna długość linii elektroenergetycznych najwyższych napięć - 220 i 400 kV. Pola elektromagnetyczne wytwarzane przez wymienione wyżej dla przykładu urządzenia, nakładając się na istniejące w przyrodzie pola naturalne zmieniają warunki bytowania człowieka.

Naturalnymi polami elektrycznym i magnetycznymi są te pola, których występowanie jest niezależne od działalności człowieka. Najważniejszymi elektrycznymi, pochodzącymi ze źródeł naturalnych są:

- ziemskie pole elektryczne,
- pole ładunku elektrycznego związanego z naturalną jonizacją powietrza,
- pole związane z wyładowaniami atmosferycznymi,
- pola wywołane źródłami pozaziemskimi (np. promieniowanie kosmiczne).

Ziemskie pole elektryczne jest polem praktycznie stałym i jego wartość wynosi średnio około 100 V/m. Wartość ta zależy od szerokości geograficznej oraz pory roku. Obserwowano wartości od 75 do 250 V/m. Jako wartość średnią przyjmuje się 130 V/m. Wartość natężenia pola ziemskiego maleje eksponencjalnie wraz z oddalaniem się od jej powierzchni. Występowanie chmur, a zwłaszcza chmur burzowych, zwiększa lokalne natężenie pola przy powierzchni ziemi do wartości powyżej 1000 V/m. Maksymalne natężenie pola pod chmurami, w trakcie przechodzenia frontu atmosferycznego może osiągać wartości około 30000 V/m.

Pola elektryczne towarzyszące wyładowaniom burzowym charakteryzują się wysokimi amplitudami, dużą zmiennością w czasie i szerokim widmem częstotliwości. Całkowity czas trwania pojedynczego wyładowania nie przekracza jednej dziesiątej sekundy, przepływ wielkiego prądu wyładowania trwa na ogół około jedną dziesięciotysięczną sekundy.

Natężenie pola elektrycznego w bezpośredniej bliskości kanału wyładowania jest rzędu 106 kV/m i maleje wykładniczo wraz z odległością od miejsca wyładowania. Wyładowaniom atmosferycznym towarzyszą także zmienne pola elektryczne, największe ich amplitudy występują w zakresie częstotliwości od 10 do 100 kHz. Pozaziemskie źródła energii mogą również generować pola elektryczne w atmosferze, źródłem takim jest w pierwszym rzędzie Słońce (promieniowanie słoneczne). Przyjmuje się jednak, że pola te są tak słabe, że nie mają istotnego wpływu na funkcje organizmów.

Naturalne pola magnetyczne są polami praktycznie stacjonarnymi. Gęstość strumienia naturalnego pola magnetycznego wynosi 50 μ T. Plamy na Słońcu mogą powodować tzw. „burze magnetyczne”, w czasie których występują zmiany strumienia rzędu 1 μ T. Plamom słonecznym towarzyszą także mikroimpulsy pola magnetycznego o amplitudach około 3 nT. Zmiany te trwają od 1 ms do około 100 s. Wyładowaniom atmosferycznym, natomiast, towarzyszą pola magnetyczne o gęstościach strumienia sięgających około 100 μ T w odległości 100 metrów od miejsca uderzenia.

Dla porównania - sztuczne pola wytwarzane współcześnie przez radary są od 10^{10} do 10^{20} razy silniejsze od pól naturalnych występujących na powierzchni ziemi a sztuczne pola magnetyczne sięgają wartości kilku tesli.

Badania naukowe zmierzające do wyjaśnienia mechanizmów działania pól elektromagnetycznych na środowisko przyrody ożywionej i jej składniki są prowadzone w wielu ośrodkach. Podstawową trudność stanowi niewątpliwy niedostatek wiedzy o regulacyjnej roli odgrywanej przez pola elektryczne i magnetyczne w przebiegu procesów życiowych w komórkach, tkankach, organach i organizmach. Ponadto reakcja organizmu na działanie czynnika zewnętrznego, jakim jest pole elektromagnetyczne jest zawsze uzależniona od bardzo dużej liczby innych czynników wpływających na stan organizmu i jego otoczenie. Ponadto, wszystkie organizmy posiadają, w pewnym zakresie, zdolność dostosowywania się do niekorzystnych warunków zewnętrznych. Zdolność ta dodatkowo utrudnia uchwycenie progowych wartości natężeń pól, traktowanych jako czynnik pobudzający.

Przyjęty został podział skutków działania niejonizujących pól elektromagnetycznych na organizmy na:

- termiczne,
- nietermiczne (specyficzne).

Działaniami termicznymi są te, które wywołują zauważalny (mierzalny) wzrost temperatury obiektów biologicznych (komórek, tkanek, organów, organizmów) na skutek wydzielania się energii pola elektromagnetycznego w postaci ciepła w tych obiektach. Intensywność tych działań jest bezpośrednio związana z ilością energii pochłanianej przez obiekt. Efekty termiczne są mocno uzależnione od częstotliwości pól. Poszczególne tkanki i organy pochłaniają energię nierównomiernie. Wiadomo, że im wyższe są częstotliwości pola tym mniejsza jest głębokość jego wnikania do wnętrza organizmów czy tkanek.

Działania nietermiczne wiążą się na ogół ze zjawiskiem reorientacji (zmiany położenia) cząstek organicznych, jaka następuje pod wpływem zewnętrznego pola lub z „modulacją” procesów przenikania jonów przez błony komórek.

Na terenie powiatu strzyżowskiego występuje stosunkowo niewiele źródeł promieniowanie elektromagnetycznego. Są nimi:

- Dwa nadajniki telewizyjne o równoważnej mocy promieniowanej izotropowo po 100 W TP S.A.Strzyżów - działają. Urządzenia te nie powodują żadnych ograniczeń w zagospodarowaniu terenów przyległych.
- Linia wysokiego napięcia 400 kV przebiegająca przez gminy Czudec i Niebylec. Dla linii tej odległość bezpieczna od najbardziej skrajnego przewodu to 33 m.
- Linie 110 KV. Dla linii tych odległość bezpieczna od najbardziej skrajnego przewodu to 33 m.

Wszystkie linie miały dotychczas wyznaczone w planach zagospodarowania przestrzennego odpowiedniej szerokości pasy bezpieczeństwa. W aktualnych warunkach prawnych wobec braku planów istnieje zagrożenie naruszenia odległości bezpiecznych od linii przez zabudowę w przypadku niewłaściwego ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu dla nowych obiektów.

CZĘŚĆ III - USTALENIA SZCZEGÓŁOWE

11. Cele i priorytety ekologiczne

Przyjęte w niniejszym Programie cele i priorytety ekologiczne stanowią aktywną adaptację zapisów „Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego”, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań lokalnych, celów i priorytetów powiatu strzyżowskiego.

Dla zachowania spójności nomenklatury pomiędzy Programem Wojewódzki a Programem Powiatowym zachowano stosowane przez Program Wojewódzki określenia. Tym samym pole strategiczne w nomenklaturze stosowanej przez ustawę Prawo ochrony środowiska oznacza cel ekologiczny zaś cel strategiczny oznacza priorytet ekologiczny.

Pole strategiczne nr 1 - Ochrona i poprawa jakości środowiska

Cel Strategiczny nr 1/1 - OCHRONA WÓD I KSZTAŁTOWANIE STOSUNKÓW WODNYCH

Cel ten zakłada zapewnienie najlepszej jakości wód, w tym utrzymanie ilości wody na poziomie zapewniającym równowagę biologiczną i ochronę przed powodzią. Oznacza to, że:

- 1) wody powierzchniowe i podziemne powinny pozostawać w stanie ukształtowanym przez przyrodę i jednocześnie, na wyznaczonych odcinkach lub akwenach, być przydatne do: wykorzystania w zbiorowym zaopatrzeniu w wodę do picia, celów kąpielowych, bytowania ryb łososiowatych lub przynajmniej karpowatych - cel ten powinien być osiągnięty do 2015 r;
- 2) należy zapewnić co najmniej 75% poziom usuwania biogenów w dorzeczu górnej i środkowej Wisły;
- 3) należy dokonać modernizacji, rozbudowy i budowy oczyszczalni ścieków komunalnych zgodnie z wymogami ustawowymi prawa krajowego i wymogami przepisów prawa Unii Europejskiej;
- 4) należy zapewnić ochronę przeciwpowodziową obszarom zalewowym poprzez:
 - a) regulacje rzek i potoków będących podstawowymi urządzeniami melioracji wodnych;
 - b) budowę zbiorników wodnych „małej retencji”,
 - c) porządkowanie i modernizację koryt rzek i potoków.

Dla realizacji powyższego wyróżniono następujące cele:

- **Cel nr 1.1/1.** Zapewnienie bezpieczeństwa powodziowego,
- **Cel nr 2.1/1.** Ograniczenia emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych: miejskich, przemysłowych i wiejskich (osiągnięcie co najmniej 75% poziomu usuwania biogenów ze ścieków komunalnych, zaprzestanie odprowadzania substancji niebezpiecznych i ograniczenie zrzutów pozostałych substancji tego typu).
- **Cel nr 3.1/1.** Zaspokojenie zapotrzebowania ludności na odpowiednią jakościowo wodę pitną poprzez modernizację stacji uzdatniania wody, zgodnie z wymogami nowych przepisów; modernizację, budowę i rozbudowę systemów kanalizacji zbiorczej, ochronę ujęć wód, GZWP oraz ustanawianie stref ochronnych dla nich.
- **Cel nr 4.1/1.** Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych (rozproszonych), trafiających do wód wraz ze spływami powierzchniowymi (przede wszystkim z terenów rolnych oraz terenów zurbanizowanych).
- **Cel nr 5.1/1.** Zmniejszenie wodochłonności przemysłu.
- **Cel nr 6.1/1.** Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wody.
- **Cel nr 7.1/1.** Prawidłowe ukształtowanie stosunków wodnych na obszarach intensywnie użytkowanych przez człowieka

Działania zmierzające do realizacji ustalonych powyższych celów dotyczą następujących zagadnień:

- 1) zarządzanie ochroną wód i zasobami wodnymi, a w szczególności:
 - a. ochrona przed powodzią;
- 2) przeciwdziałanie zanieczyszczeniom i ograniczanie emisji ze źródeł osadniczych, a w szczególności:
 - a. wdrożenie dyrektywy IPPC (nakłady inwestycyjne związane z ochroną wód),
 - b. modernizacja, rozbudowa i budowa systemów kanalizacji zbiorczej oraz oczyszczalni i podoczyszczalni ścieków w aglomeracjach o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2 000 RLM,
 - c. porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w gminach - kontynuacja modernizacji, rozbudowy i budowy systemów kanalizacji zbiorczej oraz oczyszczalni i podoczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich,
 - d. budowa oczyszczalni przyzgodowych w tych miejscach gdzie, jak wynika z planów zagospodarowania przestrzennego, brak będzie kanalizacji w okresie perspektywicznym,
 - e. modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków w kierunku spełnienia wymagań obowiązującego prawa i dyrektyw UE,
 - f. optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni,
 - g. sukcesywna modernizacja istniejącej i realizacja nowej sieci kanalizacji, w tym kanalizacji deszczowej wraz z urządzeniami podczyszczającymi,
 - h. budowa przydomowych, indywidualnych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie zabudowa jest rozproszona a wykonanie zbiorczej kanalizacji jest ekonomicznie nieuzasadnione i bardzo odległe w czasie,
 - i. zintensyfikowanie kontroli stanu technicznego szamb;
- 3) przeciwdziałanie zanieczyszczeniom i ograniczanie emisji ze źródeł przemysłowych, a w szczególności:
 - a. wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania wodą, w tym eliminowanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych;
- 4) zmniejszenie i ograniczanie zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł powierzchniowych, a w szczególności:
 - a. sporządzenie programu działań mających na celu ograniczanie odpływu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,

- b. wprowadzanie i wspieranie rolnictwa ekologicznego,
 - c. preferowanie użytkowania łąkowego, ochrony, restytucji i właściwego kształtowanie pasów roślinności wzdłuż brzegów cieków wodnych.
 - d. preferowanie budowy nowoczesnych stanowisk do składowania obornika oraz zbiorników gnojówki i gnojowicy w gospodarstwach rolnych;
- 5) zaopatrzenie w wodę, a w szczególności:
- a. dostosowanie jakości wody pitnej do standardów UE poprzez rozbudowę i modernizację stacji uzdatniania wód,
 - b. budowa i modernizacja sieci wodociągowych;
- 6) zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód, retencja i ochrona przed powodzią:
- a. przeciwdziałanie wkraczaniu zabudowy na tereny zalewowe,
 - b. preferowanie dostosowywania użytkowania rolniczych terenów położonych w sąsiedztwie rzek i potoków do skali zagrożenia powodziowego,
 - c. budowa zbiorników tzw. „małej retencji”,
 - d. modernizacja i regulacja rzek i potoków będących urządzeniami melioracji wodnych – podstawowych,
 - e. bieżąca konserwacja urządzeń melioracyjnych – podstawowych (rzeki, potoki, zbiorniki),
 - f. przywrócenie prawidłowego funkcjonowania istniejących systemów melioracyjnych, wykonywanie małych domeliorowań,
 - g. sukcesywne usuwanie skutków powodzi na rzekach i potokach,
 - h. zapewnienie właściwej przepustowości cieków wodnych (przepusty, jazy, rowy, itp.),
 - i. zwiększanie naturalnej retencji zlewni.

Obszarami, na których przeprowadzane są zadania związane z poprawą i ochroną jakości wód powierzchniowych i podziemnych są zlewnie rzek oraz obszary ochrony głównych zbiorników wód podziemnych. Rejony koncentracji zadań dotyczą sektorów: osadniczego, rolniczego i przemysłowego.

Cel Strategiczny nr 2/1 - GOSPODARKA ODPADAMI

Cel ten dotyczy ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów oraz wdrażania nowoczesnego systemu ich wykorzystywania i unieszkodliwiania. Odpady stanowią źródło zanieczyszczeń wszystkich elementów środowiska; zatem ochrona środowiska przed nimi jest potraktowana priorytetowo, przy zachowaniu następujących zasad:

- 1) zapobieganie i minimalizacja powstawania odpadów,
- 2) zapewnienie odzysku odpadów, w tym głównie recyklingu,
- 3) unieszkodliwianie odpadów (poza składowaniem),
- 4) bezpieczne (dla zdrowia ludzkiego i środowiska) składowanie odpadów, których, z uwagi na warunki techniczno-ekonomiczne, nie da się poddać procesom odzysku lub unieszkodliwiania.

Cele w zakresie gospodarki odpadami określone zostały przy uwzględnieniu podziału odpadów na:

- 1) odpady powstające w sektorze komunalnym (odpady komunalne, komunalne osady ściekowe),
- 2) odpady powstające w sektorze gospodarczym (przemysłowe, odpady opakowaniowe),
- 3) odpady niebezpieczne (w tym odpady medyczne, odpady weterynaryjne, itp.).

Dokładniejsze dane w tym zakresie zawiera „Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Strzyżowskiego”, stanowiący integralną część niniejszego Programu.

Dla realizacji powyższego w powyższym *Planie* wyróżniono następujące cele:

Odpady komunalne – 1.2/1

- **Cel nr 1.1.2/1.** Objęcie wszystkich mieszkańców powiatu strzyżowskiego zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych,

- **Cel nr 2.1.2/1.** Skierowanie na składowiska w roku 2010 nie więcej niż 78,0% całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji oraz w roku 2014 – 53% ,
- **Cel nr 3.1.2/1.** Zapewnienie odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych dla osiągnięcia w latach 2007-2010 poziomu odzysku – 50% oraz poziomu recyklingu – 25%,
- **Cel nr 4.1.2/1.** Wydzielanie odpadów wielkogabarytowych ze strumienia odpadów komunalnych poprzez ich selektywną zbiórkę i osiągnięcie co najmniej 50% poziomu selektywnej zbiórki odpadów - w 2010 roku oraz 70% - w 2014 roku,
- **Cel nr 5.1.2/1.** Wydzielanie odpadów budowlanych wchodzących w strumień odpadów komunalnych poprzez ich selektywną zbiórkę i zapewnienie uzyskania co najmniej 40% selektywnej zbiórki odpadów- w 2010 roku oraz 60% -w 2014 roku,
- **Cel nr 6.1.2/1.** Wydzielanie odpadów niebezpiecznych wchodzących w strumień odpadów komunalnych poprzez ich selektywną zbiórkę celem unieszkodliwienia i zapewnienie uzyskania co najmniej 50% - w 2010 roku oraz 80% - w 2014 roku.

Komunalne osady ściekowe – 2.2/1

- **Cel nr 1.2.2/1.** Zwiększenie stopnia kontroli obrotu komunalnymi osadami ściekowymi celem zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa zdrowotnego i ochrony środowiska,
- **Cel nr 2.2.2/1.** Zwiększenie stopnia przetworzenia komunalnych osadów ściekowych,
- **Cel nr 3.2.2/1.** Maksymalizacja stopnia wykorzystania substancji biogennej zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego i chemicznego.

Odpady przemysłowe – 3.2/1

- **Cel nr 1.3.2/1.** Zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie stosowanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- **Cel nr 2.3.2/1.** Rozszerzanie mechanizmów rynkowych oraz przygotowanie skutecznych instrumentów ekonomicznych,
- **Cel nr 3.3.2/1.** Zwiększenie ilości i poprawa efektywności wykorzystania w produkcji rolnej odpadów wytwarzanych w przemyśle rolno – spożywczym,
- **Cel nr 4.3.2/1.** Stosowanie efektywnych metod gospodarki odpadami wraz z wprowadzaniem nowych technologii produkcji i przetwórstwa,
- **Cel nr 5.3.2/1.** Skuteczne wyłączenie z łańcucha pokarmowego ludzi i zwierząt odpadów pochodzenia zwierzęcego szczególnego ryzyka (SRM) oraz martwych zwierząt,
- **Cel nr 6.3.2/1.** Stworzenie systemu zachęt dla podmiotów gospodarczych podejmujących wspólne zadania w zakresie odzysku lub efektywnego unieszkodliwiania odpadów.

Odpady opakowaniowe – 4.2/1

- **Cel nr 1.4.2/1.** Zapobieganie powstawaniu odpadów opakowaniowych oraz ograniczenie deponowania opakowań użytkowych na składowiskach odpadów,
- **Cel nr 2.4.2/1.** Odzyskiwanie surowców lub energii z odpadów opakowaniowych,
- **Cel nr 3.4.1.2/1.** Wtórne przetwarzanie odzyskanych surowców,
- **Cel nr 4.4.1.2/1.** Współodpowiedzialność ogniów “łańcucha opakowaniowego” za wytworzone odpady.

Odpady niebezpieczne (w tym odpady medyczne i weterynaryjne) – 5.2/1

- **Cel nr 1.5.2/1.** Likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych,

- **Cel nr 2.5.2/1.** Całkowita likwidacja składowisk odpadów niebezpiecznych (np. spalanie nagromadzonych odpadów i rekultywacja terenu opróżnionego składowiska),
- **Cel nr 3.5.2/1.** Przeciwdziałanie powstawaniu odpadów przemysłowych,
- **Cel nr 4.5.2/1.** Gospodarka odpadami niebezpiecznymi oraz ich unieszkodliwianie, w tym zmniejszenie docelowo ilości składowanych odpadów niebezpiecznych o ca 14 tys. Mg rocznie,
- **Cel nr 5.5.2/1.** Stworzenie i wdrażanie regionalnego systemu unieszkodliwiania odpadów medycznych,
- **Cel nr 6.5.2/1.** Opracowanie i wdrażanie regionalnego systemu unieszkodliwiania odpadów weterynaryjnych, w tym wyznaczenie ponadlokalnych grzebowisk dla martwych zwierząt.

Dla wszystkich grup odpadów – 6.2/1

- **Cel nr 1.6.2/1.** Ukształtowanie prośrodowiskowych postaw mieszkańców.

Dla osiągnięcia założonych celów, podejmowane będą wielokierunkowe działania w zakresie gospodarki odpadami, tj.

- 1) objęcie 100 % mieszkańców zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych i stworzenie jednolitego systemu ewidencji powstających odpadów i wywożonych przez służby specjalistyczne,
- 2) zdecydowany rozwój systemów selektywnej zbiórki odpadów, w tym odpadów ulegających biodegradacji,
- 3) preferowanie niskoodpadowych technologii produkcji, czystszych w stosunku do środowiska oraz zapewniających produkcyjne wykorzystanie wszystkich składników przerabianych surowców,
- 4) prowadzenie działań zapobiegawczych zmierzających do redukcji odpadków w gospodarstwach domowych,
- 5) wprowadzenie obowiązku odzysku odpadów z opakowań i zagospodarowania odpadów użytkowych (baterie, akumulatory, sprzęt elektroniczny, sprzęt domowy),
- 6) stosowanie sposobów, procedur i systemów nadzoru zapobiegających przenikaniu niebezpiecznych substancji do środowiska z odpadów niebezpiecznych,
- 7) stworzenie powiatowego systemu gospodarki odpadami, w tym budowa zakładu utylizacji odpadów (składowiska) o funkcji ponadlokalnej,
- 8) modernizacja składowisk odpadów komunalnych, które nie spełniają wymogów ochrony środowiska,
- 9) zakończenie procesu modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków w zakresie kontroli ilości i jakości osadów ściekowych, w tym obecności w nich EDC (endocrine disrupting chemicals), stanowiących kolejną barierę dla rolniczego i przyrodniczego wykorzystania,
- 10) realizacja inwestycji zaproponowanych w planie gospodarki odpadami komunalnymi i związanych z planem zagospodarowania osadów ściekowych,
- 11) bieżąca likwidacja nielegalnych składowisk i rekultywacja składowisk wyłączonych z eksploatacji oraz nieczynnych kwater na składowiskach funkcjonujących,
- 12) zorganizowanie takiego systemu wywozu odpadów komunalnych, aby objęto nim co najmniej 50% mieszkańców powiatu,
- 13) redukcja w odpadach kierowanych na składowiska zawartości składników ulegających biodegradacji,
- 14) wdrażanie systemu eliminacji odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych, ich zbiórki i utylizacji,
- 15) rozwój systemów pozyskania i zagospodarowania odpadów wielkogabarytowych, budowlanych,
- 16) opracowanie i wdrażanie planu gospodarki odpadami dla powiatu strzyżowskiego,
- 17) opracowanie i wdrażanie planów gospodarki odpadami w gminach,
- 18) wdrożenie programów i kontynuacja działań z okresu poprzedniego,

- 19) analiza skuteczności wprowadzonych programów,
- 20) stymulowanie akcji edukacyjno - informacyjnych związanych z wdrożeniem przedmiotowego projektu wśród mieszkańców terenów objętych projektem,
- 21) wprowadzenie programu ewidencji osadów ściekowych na szczeblu powiatowym i gminnym (program ten powinien być programem uwzględniającym ilość i jakość wytwarzanych osadów ściekowych),
- 22) prowadzenie ewidencji terenów na których występuje zagrożenie zanieczyszczenia gleb oraz terenów wymagających rekultywacji - baza powiatowa,
- 23) analiza ekonomiczna mająca na celu zachowanie prawidłowych relacji ekonomicznych i przeciwdziałanie nadmiernemu wzrostowi kosztów usług dla ludności,
- 24) organizacja selektywnej zbiórki odpadów,
- 25) opracowanie i wdrażanie systemu selektywnej zbiórki zużytych baterii i akumulatorów, sprzętu elektronicznego,
- 26) opracowanie programu modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków w zakresie kontroli ilości i jakości wytwarzanych komunalnych osadów ściekowych (w tym odwadnianie osadów).

Przy ocenie przydatności terenów pod inwestycje związane z zagospodarowaniem odpadów należy uwzględnić ograniczenia wynikające z funkcjonowania różnych form, istniejącej i projektowanej, prawnej ochrony środowiska, jak: rezerwaty, obszary chronionego krajobrazu, strefy ochrony wód podziemnych, a także tereny zalewowe lub te, które w określonych warunkach mogą być zalane.

Cel strategiczny nr 3/1 - OCHRONA PRZED HAŁASEM

Realizacja tego celu zapewni znaczne zmniejszenie uciążliwości hałasowej w środowisku, przyczyniając się do podniesienia komfortu życia mieszkańców powiatu, szczególnie w rejonach, w których hałas jest szczególnie uciążliwy. Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez:

- 1) utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie,
- 2) zmniejszenie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Zgodnie z polityką ekologiczną państwa i województwa określa się podstawowe cele na obszarze powiatu:

- **Cel nr 1.3/1.** Zmniejszenie skali narażenia mieszkańców na nadmierny, ponadnormatywny poziom hałasu, o największym zasięgu przestrzennym, emitowanego przede wszystkim przez środki transportu, zakłady przemysłowe i in.,
- **Cel nr 2.3/1.** Niedopuszczanie do pogorszenia klimatu akustycznego na obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna.

W Programie kierunki działań w zakresie ochrony przed hałasem zostały sformułowane dla następujących zagadnień:

- 1) zarządzanie ochroną przed hałasem, tj.:
 - a. opracowywane map akustycznych i sporządzanie programów naprawczych;
- 2) ochrona przed hałasem komunikacyjnym, tj.:
 - a. w oparciu o mapy akustyczne opracowanie programów ograniczenia hałasu na obszarach o intensywnej zabudowie,
 - b. budowa obwodnicy m. Strzyżów,
 - c. likwidacja złych stanów technicznych nawierzchni drogowych;
- 3) ochrona przed hałasem przemysłowym, tj.:
 - a. doprowadzenie do ograniczania uciążliwości hałasowej zakładów emitujących hałas przemysłowy.

Działania w zakresie ograniczania hałasu należy koncentrować w obszarach gdzie będzie wymagane dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego. Zostaną one określone z chwilą sporządzenia map akustycznych.

W zakresie ochrony przed hałasem przemysłowym działania koncentrować się będą na tych terenach i w odniesieniu do tych obiektów, w których emisja hałasu przemysłowego stanowi uciążliwość ze względu na stwierdzone przekroczenia norm dopuszczalnych poza granicami własności.

Cel strategiczny nr 4/1 - OCHRONA PRZED POLAMI ELEKTROMAGNETYCZNYMI

Przedmiotem działań objętych tym celem jest skuteczna ochrona ludzi i środowiska przed promieniowaniem elektromagnetycznym. Będzie to realizowane przez następujący cel:

- **Cel nr 1.4/1.:** Zapewnienie skutecznej ochrony ludności przed działaniem promieniowania elektromagnetycznego, a w szczególności:
 - a. uwzględnianie w aktualizowanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych poprzez:
 - dokładną inwentaryzację źródeł emisji,
 - wyznaczanie zgodnych z przepisami obszarów ograniczonego użytkowania od istniejących i projektowanych emitorów oraz propozycje takich nowych ich lokalizacji, by były jak najmniej konfliktowe z otaczającą przestrzenią.

Działania koncentrować się będą wokół stacji nadawczej radiowo-telewizyjnej, telefonii komórkowej, urządzeń radiolokacji rozsiewczej wokół obiektów i systemów przesyłowych energii elektrycznej 110 kV i wzwyż, medycznych urządzeń diagnostycznych i terapeutycznych i gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe) i wszystkich urządzeń, które w swoim otoczeniu wytwarzają elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące o częstotliwości od 0,03 – 10¹⁶. Działania w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym dotyczyć będą, więc komunikacji i łączności, przemysłu i energetyki.

Cel strategiczny nr 5/1 - PRZECIWDZIAŁANIE POWAŻNYM AWARIOM I ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA CHEMICZNEGO I BIOLOGICZNEGO

Przedmiotem i zakładanym skutkiem realizacji tego celu jest ochrona przed poważnymi awariami i klęskami żywiołowymi, minimalizowanie ich skutków oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego w skali powiatowej.

Przyjęto, że działania w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego będą zmierzały do zrealizowania celów określonych w "Programie ochrony środowiska województwa podkarpackiego". Poważne awarie obejmują skutki dla środowiska w wyniku awarii przemysłowych i transportowych z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych.

Określono następujące cele:

- **Cel nr 1.5/1.** Przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym,
- **Cel nr 2.5/1.** Zwiększenie bezpieczeństwa ruchu pojazdów z towarami niebezpiecznymi na terenie powiatu strzyżowskiego,
- **Cel nr 3.5/1.** Wdrażanie systemu ubezpieczeń ekologicznych dla tych rodzajów obiektów i działań niebezpiecznych, dla których ewentualna sytuacja awaryjna może oznaczać konieczność szybkiego sfinansowania działań ratowniczych i naprawczych,
- **Cel nr 6.5/1.** Wprowadzanie rozwiązań promujących działania w celu zmniejszenia zagrożeń od stosowanych pestycydów, zgodnie z przyjętą strategią Wspólnoty,
- **Cel nr 8.5/1.** Podniesienie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- **Cel nr 9.5/1.** Wdrożenie systemu rejestrowania obiektów niebezpiecznych.

Kierunki działań określono dla następujących zagadnień:

- 1) zarządzanie ryzykiem:
 - a. systematyczna weryfikacja listy potencjalnych sprawców awarii przemysłowych,
 - b. współpraca z Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w zakresie identyfikacji i przeciwdziałania zagrożeniom, a także realizacji działań ratowniczych;
- 2) transport materiałów niebezpiecznych:
 - a. wyznaczanie optymalnych tras przewozu substancji niebezpiecznych,
 - b. współpraca z Komendą Powiatową Policji w zakresie optymalizacji zabezpieczenia transportu materiałów niebezpiecznych.

Działania koncentrować będą się głównie w sferze osadniczej i na obszarach o dużych walorach przyrodniczych - wokół zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku oraz wzdłuż odcinków dróg krajowych i wojewódzkich służących do transportu materiałów niebezpiecznych.

Cel strategiczny nr 6/1 - OGRANICZANIE ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA I PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATU

Realizacja zadań objętych tym celem powinna przyczynić się do zapewnienia wysokiej jakości powietrza, spełniającej wymagania ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową powietrza.

Dla realizacji ochrony powietrza i przeciwdziałania zmianom klimatu na terenie powiatu strzyżowskiego przyjęto, iż działania w tym zakresie będą zmierzały do spełnienia głównych celów określonych w „Programie ochrony środowiska województwa podkarpackiego”, tj.:

- **Cel nr 1.6/1.** Ograniczenie emisji pyłów średnio o 75% (w zakresie zróżnicowanym w zależności od branżowych wymagań określonych w przepisach prawa międzynarodowego i dyrektywach UE),
- **Cel nr 2.6/1.** Ograniczenie emisji toksycznych substancji z grupy metali ciężkich i trwałych zanieczyszczeń organicznych, a także wycofania z produkcji i użytkowania bądź ograniczenia użytkowania produktów zawierających te toksyczne substancje, zgodnie z wymogami protokołów z Aarhus do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości,
- **Cel nr 3.6/1.** Spełnienie wymagań Protokołu z Kioto,
- **Cel nr 4.6/1.** Wprowadzenie w szerokim zakresie najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie ochrony powietrza, zalecanych przez przepisy prawa międzynarodowego i sprawdzonych w państwach wysoko rozwiniętych.

Działania ograniczające emisję substancji zanieczyszczających powietrze powinny zapewnić osiągnięcie wymagań ustawowych odnośnie jakości powietrza w zakresie stężeń zanieczyszczeń podstawowych w powietrzu w roku kalendarzowym.

Kierunki działań, mające na celu dostosowanie się do powyższych wymagań i osiągnięcie maksymalnych efektów w zakresie ochrony powietrza, sformułowane zostały dla następujących zagadnień:

- 1) zarządzanie ochroną powietrza,
- 2) przeciwdziałanie zanieczyszczeniom:
 - a. likwidacja lub modernizacja starych lokalnych kotłowni (np. zmiana nośnika energii na bardziej ekologiczny),
 - b. termorenowacja budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej,
 - c. przeciwdziałanie stratom ciepła przy spedycji (wymiana starych ciepłociągów),
 - d. budowa sieci gazowej na obszarach wiejskich, zwłaszcza na terenach przewidzianych dla rozwoju turystyki,
 - e. upowszechnianie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii,
 - f. upowszechnianie stosowania paliw ekologicznych w kotłowniach i indywidualnych systemach grzewczych,

- g. poprawa warunków ruchu drogowego polegająca na zwiększeniu płynności i przepustowości sieci drogowej,
 - h. poprawa standardów technicznych dróg.
- 3) przeciwdziałanie zmianom klimatu:
- a. tworzenie warunków dla intensyfikacji ruchu rowerowego w dużych miastach – wyznaczanie układu ścieżek rowerowych,
 - b. stymulowanie władz miejskich do opracowania planów cyrkulacji ruchu ulicznego,
 - c. zwiększenie lesistości.

Działania w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza z energetyki i przemysłu będą się skupiać na największych emitorach. Działania w zakresie redukcji niskiej emisji z sektora komunalnego winny się koncentrować na terenach miast i miejscowości, głównie tam, gdzie na przestrzeni lat występują przekroczenia standardów imisyjnych lub wartości stężeń zanieczyszczeń utrzymują się na wysokim poziomie. Działania w zakresie ograniczania zanieczyszczeń komunikacyjnych winny się koncentrować na terenach miast, gdzie na przestrzeni ostatnich lat występują przekroczenia standardów imisyjnych lub wartości stężeń zanieczyszczeń komunikacyjnych utrzymują się na wysokim poziomie. Są to równocześnie miasta, przez centra których przebiegają główne szlaki tranzytowe.

Cel strategiczny nr 7/1 - OCHRONA PRZYRODY, KRAJOBRAZU I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

Realizacja tego celu ukierunkowana będzie na doskonalenie systemu obszarów chronionych, w tym ochronę obszarów spełniających wymagania sieci ekologicznej “Natura 2000”. Główne cele ochrony przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej to:

- **Cel nr 1.1.7/1.** Doskonalenie systemu ochrony obszarów chronionych,
- **Cel nr 2.1.7/1.** Poprawa stanu środowiska – usunięcie bądź ograniczenie zagrożeń dla zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- **Cel nr 3.1.7/1.** Zachowanie, odtwarzanie oraz wzbogacanie zasobów przyrody, w tym ochrona najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk,
- **Cel nr 4.1.7/1.** Podnoszenie wartości krajobrazu na szczeblu lokalnym poprzez działania skierowane na ochronę, zrównoważone gospodarowanie, planowanie i odtwarzanie krajobrazów oraz uaktywnianie społeczeństwa w decydowaniu o kształcie otaczającego krajobrazu.

Podstawowe kierunki działań wynikają z celów określonych w polityce ekologicznej Państwa oraz istniejących uwarunkowań przyrodniczych (Większość ma charakter ciągły, wykraczający poza horyzont czasowy niniejszego Programu) to:

- 1) ochrona dolin rzecznych i ważnych ponadlokalnych korytarzy ekologicznych,
- 2) ochrona “ex situ” i “in situ” gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem w stanie naturalnym oraz starych odmian roślin i ras zwierząt mających znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej (praca ciągła),
- 3) dokumentowanie i tworzenie form ochrony przyrody obejmujących obszary i obiekty o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
- 4) zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo jako narzędzia ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów biotycznych,
- 5) wdrażanie programów rolnośrodowiskowych – działania na rzecz utrzymania tradycyjnego urozmaiconego krajobrazu rolniczego,
- 6) wdrażanie, upowszechnianie i wspierania rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego jako metod produkcji nie naruszających równowagi przyrodniczej, zwłaszcza na terenach objętych wielkoobszarowymi formami ochrony przyrody,
- 7) zabezpieczenie ekosystemów leśnych i nieleśnych przed pożarami,

- 8) opracowanie wytycznych w zakresie uwzględniania ochrony bioróżnorodności w planowaniu przestrzennym,
- 9) opracowanie i wdrażanie programów ochrony terenów zieleni w miastach i gminach,
- 10) wykonywanie analiz uwzględniających potrzeby ochrony i racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej, jako merytorycznej podstawy opracowania koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- 11) uwzględnianie w opracowaniach planistycznych zagadnień różnorodności biologicznej.

Działania koncentrować się będą na terenach objętych, prawną ochroną przyrody i na terenach przewidzianych do objęcia taką ochroną.

Pole Strategiczne nr 2 - racjonalne użytkowanie zasobów środowiska

Cel strategiczny nr 1/2. - ZMNIJSZENIE MATERIAŁOCHŁONNOŚCI, WODOCHŁONNOŚCI, ENERGOCHŁONNOŚCI I ODPADOWOŚCI GOSPODARKI

Realizacja tego celu strategicznego powinna zapewnić wzrost efektywności wykorzystania surowców, wody i energii poprzez zmniejszenie ich zużycia na jednostkę produktu, jednostkową wartość usługi, statystycznego konsumenta itp., bez pogarszania standardu życiowego ludności i perspektyw rozwojowych gospodarki. Zgodnie ze wskaźnikami krajowymi zawartymi II Polityce ekologicznej państwa, ustala się następujące cele długookresowe (taktyczne) w zakresie racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska:

- **Cel nr 1.1/2.** Odzyskiwanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50 % papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- **Cel nr 2.1/2.** Pełna likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,
- **Cel nr 3.1/2.** Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych,
- **Cel nr 4.1/2.** Ograniczenie emisji pyłów, dwutlenku siarki, tlenków azotu, niemetanowych lotnych związków organicznych i amoniaku,
- **Cel nr 5.1./2.** Ograniczenie zużycia energii,
- **Cel nr 6.1/2.** Zmniejszenie wodochłonności produkcji.

Kierunki określone zostały dla następujących zagadnień:

- 1) Wodochłonność:
 - a. ograniczenia marnotrawstwa wody,
 - b. stosowania wodoszczędnej aparatury czerpalnej i sprzętu gospodarstwa domowego,
 - c. dalszego rozwoju pomiaru zużycia wody,
 - d. podjęcia działań w celu ograniczania strat w systemach rozprowadzania wody;
- 2) materiałochłonność i odpadowość:
 - a. promowanie odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych;
- 3) energochłonność:
 - a. zaangażowanie się w działania w zakresie wprowadzania i upowszechniania wysoce energooszczędnych technologii i wyrobów.
 - b. upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Realizacja celu głównego powinna dotyczyć wszystkich sektorów, ale koncentrować się będzie głównie w sektorze przemysłowym, energetycznym oraz budownictwa i gospodarki komunalnej.

Cel strategiczny nr 2/2 - WYKORZYSTANIE ENERGII ODNAWIALNEJ

Rozwój energetyki odnawialnej, optymalne wykorzystanie jej zasobów i tworzenie rynku na technologie oraz użytkowanie odnawialnych źródeł energii umożliwi osiągnięcie korzyści ekologicznych, gospodarczych i społecznych, a wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych powinien stać się integralnym elementem zrównoważonego rozwoju. Przy lokalizacji inwestycji bezwzględnie powinny być zachowane uwarunkowania wynikające z położenia w istniejących lub projektowanych obszarach objętych ochroną przyrody i krajobrazu.

Dla realizacji tego zadania przyjmuje się:

- **Cel nr 1.2/2.** Wzrost udziału energii odnawialnej w bilansie zużycia energii pierwotnej,

W zakresie realizacji tego celu przyjmuje się następujące kierunki działań:

- 1) wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnych oraz pomoc dla wprowadzenia bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- 2) włączenie problematyki energii odnawialnej do planów zagospodarowania przestrzennego.

Cel strategiczny nr 3/2 - OCHRONA GLEB I REKULTYWACJA TERENÓW ZDEGRADOWANYCH

Realizacja tego celu powinna zapewnić ochronę najlepszej jakości gleb, stosownie do wymagań standardów europejskich i krajowych, zagospodarowanie terenów przemysłowych oraz racjonalne wykorzystanie ziemi (w tym rozwój rolnictwa ekologicznego).

Zgodnie z polityką ekologiczną państwa oraz dokumentami sektorowymi opracowanymi na szczeblu wojewódzkim podstawowymi celami w tej dziedzinie są:

- **Cel nr 1.3/2.** Identyfikacja i likwidacja zagrożeń powierzchni ziemi oraz zagospodarowanie terenów przemysłowych,
- **Cel nr 2.3/2.** Rozwój rolnictwa ekologicznego,
- **Cel nr 3.3/2.** Ochrona gleb przed degradacją i zanieczyszczeniem wskutek czynników naturalnych (m.in. erozja), powodowanych kumulatywnym przeciążeniem materiałem i energią (obciążenia chemiczne, fizyczne, biologiczne, genetyczne wynikające z obecności GMO) oraz powodowanych: niewłaściwą agrotechniką, zmianą struktury fizycznej, stosunków wodnych i chemizmu gleb powodowana działalnością inwestycyjną, zanieczyszczeniami przemysłowymi i transportowymi, składowaniem odpadów),
- **Cel nr 4.3/2.** Ochrona zasobów gleb nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego przed ich przeznaczeniem na inne cele.

Kierunki działań zostały określone dla następujących grup zagadnień:

- 1) rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych:
 - a. bieżąca rekultywacja terenów i użytków rolnych zdegradowanych i zdewastowanych w wyniku różnorodnej działalności, w tym spowodowana czynnikami naturalnymi (erozja, osuwiska),
 - b. bieżąca rekultywacja terenów zdegradowanych w wyniku eksploatacji surowców pospolitych;
- 2) rolnictwo ekologiczne:
 - a. tworzenie warunków do podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej,
 - b. unowocześnienie produkcji poprzez modernizację gospodarstw rolnych, postęp biologiczny, sprawną strukturę dystrybucji, zaopatrzenia, przetwórstwa i usług,
 - c. odbudowę i rozwój spółdzielczości rolnej w zakresie zaopatrzenia,
 - d. wspieranie gospodarstw rolnych i promowanie produktów markowych,
 - e. inicjowanie i wspieranie organizowania grup producenckich w celu współdziałania w produkcji ekologicznej (zaopatrzenia, przetwórstwa, marketingu i zbytu),
 - f. organizowanie szkoleń w zakresie rolnictwa ekologicznego,
 - g. wspieranie regionalnego systemu rynku hurtowego produktów ekologicznych.

Cel strategiczny nr 4/2 - OCHRONA KOPALIN

Przedmiotem tego celu jest racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin i ich kompleksowe wykorzystanie, łącznie z wykorzystaniem kopalin towarzyszących. Zgodnie z obowiązującym w dziedzinie ochrony zasobów kopalin prawem oraz dokumentami opracowanymi na szczeblu wojewódzkim celem podstawowym jest:

Cel nr 1.4/2. Ochrona złóż kopalin poprzez racjonalizację ich zagospodarowania z uwagi na zapewnienie dostępności nieodnawialnych zasobów w przyszłości, w koordynacji z planami rozwoju powiatu.

W celu prowadzenia racjonalnej gospodarki i najpełniejszego wykorzystania eksploatowanych złóż należy zapewnić:

- 1) ochronę zasobów złóż kopalin mineralnych udokumentowanych (eksploatowanych i rezerwowych) oraz zasobów perspektywicznych,
- 2) zwiększenie efektywności wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż,
- 3) poszukiwanie, rozpoznanie i dokumentowanie nowych złóż,
- 4) rekultywację terenów poeksploatacyjnych.

Istotnym działaniem jest ochrona obszarów występowania złóż rezerwowych, aktualnie nie zagospodarowanych w studiach i planach zagospodarowania przestrzennego, przed zainwestowaniem uniemożliwiającym ich późniejszą eksploatację. Rozeznanie zasobów i obszarów perspektywicznych powinno dotyczyć wszystkich występujących złóż surowców deficytowych oraz będących przedmiotem bieżącego zapotrzebowania w gospodarce tj.: kruszyw naturalnych w związku z perspektywą rozwoju budowy dróg, złóż gazu i ropy naftowej jako surowców energetycznych.

Cel strategiczny nr 5/2 - WZBOGACANIE I RACJONALNE UŻYTKOWANIE LASÓW

Zakłada się, że realizacja tego celu przyczyni się w znacznym stopniu do usprawnienia ochrony i zapewni zrównoważony rozwój lasów oraz regulację lesistości. Dla prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej zakłada się realizację następujących celów:

- **Cel nr 1.5/2.** Zachowanie korzystnego wpływu lasów na równowagę przyrodniczą oraz na warunki życia ludzi, w szczególności:
 - a. korzystnego zaopatrzenia lasów w wodę i poprawę gospodarki wodnej, szczególnie na wododziałach, terenach wyżynnych i górskich;
- **Cel nr 2.5/2.** Zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu, w tym w kształtowaniu granicy polno - leśnej i w ochronie krajobrazu, a w szczególności:
 - a. Ustalanie lokalizacji zalesień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zakładane działania dotyczące ochrony, poprawy stanu i zapewnienie trwałości lasów prowadzone będą na całym obszarze leśnym, jako proces ciągły. Działania w zakresie zalesień prowadzone powinny być przede wszystkim na obszarach charakteryzujących się słabą jakością gleb, mało przydatnych lub nieprzydatnych do produkcji rolniczej a także zdegradowanych lub zdewastowanych przez działalność przemysłową, okresowo zalewanych, narażonych na erozję oraz osuwiskowych. Dokonując wyboru obszarów do zalesień należy jednak pamiętać, by nie zalesiać ekosystemów cennych przyrodniczo, takich jak: torfowiska, murawy kserotermiczne, półnaturalne łąki, te tereny bowiem powinny pełnić rolę "użytków ekologicznych". Faktyczne wyznaczenie

gruntów do zalesień powinno nastąpić po uwzględnieniu uwarunkowań natury organizacyjno-przestrzennej, względów ekologiczno-krajobrazowych oraz spraw własności.

Pole strategiczne nr 3 - edukacja ekologiczna, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego

Cel strategiczny nr 1/3 - PROPAGOWANIE IDEI OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ TRWAŁEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W SPOŁECZEŃSTWIE

Działania organów samorządowych, jakie będą podejmowane w ramach realizacji tego celu powinny przyczynić się do wykreowania społeczeństwa o wysokim poziomie zachowań, świadomego wzajemnych powiązań pomiędzy zagadnieniami gospodarczymi, społecznymi, ekologicznymi i politycznymi. Podstawowym i głównym celem edukacji ekologicznej jest podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa powiatu, przejawiające się w postaci pozytywnych zachowań proekologicznych we wszystkich dyscyplinach życia i gospodarki, poczuciu współodpowiedzialności każdego obywatela za stan środowiska oraz umożliwieniu każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy niezbędnej dla poprawy środowiska.

W ramach edukacji ekologicznej wskazane jest natychmiastowe działanie we wszystkich sferach kształcenia, doskonalenia i weryfikacji kadr zarządzających środowiskiem. Niezwykle ważnym elementem jest humanizacja życia i kształtowanie postaw proekologicznych obywateli oraz kultywowanie tradycji narodowych a także zmiana przyzwyczajzeń i konsumpcyjnego modelu życia.

W ramach realizacji celu strategicznego powinny być realizowane następujące cele:

- **Cel nr 1.3/1** Wprowadzanie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej, na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej,
- **Cel nr 2.3/1** Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki i edukacji ekologicznej poprzez włączanie szkół do realizacji różnych aspektów polityki ekologicznej,
- **Cel nr 3.3/1** Edukacja dorosłych – podniesienie świadomości ekologicznej,
- **Cel nr 4.3/1** Edukacja ekologiczna w zakresie komunikacji, transportu,
- **Cel nr 5.3/1** Edukacja ekologiczna w zakresie gospodarki odpadami i racjonalizacji zużycia wody prowadząca do humanizacji życia oraz zmiany konsumpcyjnych przyzwyczajzeń (ograniczanie produkcji odpadów w gospodarstwach domowych),
- **Cel nr 6.3/1** Edukacja ekologiczna w zakresie racjonalnego korzystania z energii ciepłej i elektrycznej,
- **Cel nr 7.3/1** Promowanie niekonwencjonalnych źródeł energii, np. biopaliw, poprzez media, wydawnictwa, zachęty w postaci dofinansowania itp.,
- **Cel nr 8.3/1.** Podniesienie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii, bezpieczeństwa biologicznego i chemicznego,
- **Cel nr 9.3/1** Edukacja ekologiczna w zakresie rolnictwa, w tym właścicieli ziemi i administratorów określonych obszarów działających na styku z rolnictwem.

Działania na rzecz realizacji tych celów zostały określone w następujących grupach zagadnień:

- 1) edukacja szkolna:
 - a. kształtowanie nawyków i zachowań proekologicznych rodziców i dzieci,
 - b. kształtowanie człowieka świadomego swego współistnienia w zgodzie ze środowiskiem przyrodniczym i społeczno – kulturowym, zdolnego do samodzielnego działania w zakresie rozwiązywania problemów zachodzących pomiędzy człowiekiem a przyrodą na poziomie szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego;
- 2) edukacja dorosłych:
 - a. rozszerzenie edukacji ekologicznej na wszystkie grupy społeczne, zgodnie z założeniami „Agendy 21”,

- b. egzekwowanie przepisów, zwłaszcza dotyczących: porządku, odpadów, gospodarki wodno-ściekowej i ochrony przed hałasem,
 - c. wdrażanie i sankcjonowanie europejskich standardów w dziedzinie ładu przestrzennego, oszczędności energii itp.,
 - d. zaangażowanie obywateli w procesy decyzyjne,
 - e. włączenie w działania edukacji ekologicznej wszystkich służb państwowych i samorządowych;
- 3) edukacja w zakresie kształtowania postaw konsumentów:
- a. tworzenie świadomości społecznej dotyczącej zachowań komunikacyjnych,
 - b. promowanie proekologicznych zachowań poprzez kreowanie zdrowego, zarówno dla człowieka jak i środowiska, modelu poruszania się w mieście (tworzenie ścieżek rowerowych), czego efektem będzie zmniejszenie natężenia zanieczyszczeń w miastach, a tym samym zachowanie w lepszej kondycji zasobów dziedzictwa kultury, oraz poprawa zdrowia mieszkańców i wzrost bezpieczeństwa poruszania się na drogach,
 - c. organizacja przemyślanych sieci ścieżek rowerowych w miejscach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, szczególnie na obszarach chronionych.

Podejmowane będą działania również:

- 1) w zakresie gospodarki odpadami i racjonalizacji zużycia wody poprzez:
 - a. prowadzenie edukacji w zakresie segregacji i składowanie odpadów,
 - b. edukację w zakresie wprowadzania nowych technologii i recyklingu,
 - c. edukację w zakresie racjonalnego wykorzystanie opakowań,
 - d. edukację w zakresie zmniejszania zużycia wody w gospodarstwach domowych;
- 2) w zakresie racjonalnego korzystania z energii cieplnej i elektrycznej przede wszystkim poprzez promowanie odnawialnych źródeł energii (np. biopaliw) poprzez media, wydawnictwa, zachęty w postaci dofinansowania,
- 3) w zakresie racjonalnego korzystania z energii cieplnej i elektrycznej przede wszystkim poprzez promowanie odnawialnych źródeł energii (np. biopaliw) poprzez media, wydawnictwa, zachęty w postaci dofinansowania itp.,
- 4) tworzenie świadomości w zakresie spalania odpadów (np. emisji substancji tj. dioksyny),
- 5) zmniejszanie ilości wytwarzanych odpadów poprzez wykorzystanie opakowań wielokrotnego użytku.

Ponadto realizowane będą następujące zamierzenia:

- 1) utworzenie w urzędach administracji publicznej systemu udostępniania informacji o środowisku spełniającego wymagania ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 2) bezwzględna realizacja, przewidzianego prawem, obowiązku zapewnienia udziału społeczeństwa w procedurach oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, planów i programów, strategii;
- 3) szkolenia dla samorządów oraz społeczności lokalnych w zakresie: informacji o środowisku oraz udziału społeczeństwa w zakresie podejmowania decyzji o działaniach inwestycyjnych (procedury ocen oddziaływania na środowisko);
- 4) opracowanie i wdrożenie, w oparciu o publiczne rejestry, interaktywnych baz danych o środowisku w postaci elektronicznej, dostępnej za pośrednictwem Internetu;
- 5) zapewnienie bieżącego udziału przedstawicieli pozarządowych organizacji ekologicznych w radach nadzorczych funduszy ekologicznych, ciał doradczych i opiniodawczych, komitetach nadzorujących finansowanie projektów ekologicznych z funduszy publicznych;
- 6) zwiększenie ilości zajęć dotyczących problematyki ekologicznej we wszystkich typach szkół;
- 7) rozwój szkoleń obejmujących zagadnienia środowiskowe: szkolenia organizowane przez pracodawców, instytucje publiczne, i organizacje społeczne;

- 8) szkolenia dla samorządów oraz społeczności lokalnych w zakresie informacji i komunikacji społecznej i udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych (procedury ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, planów i programów);
- 9) powołanie i zapewnienie funkcjonowania stałych ciał konsultacyjnych zajmujących się problematyką ekologiczną;
- 10) wspieranie jednostek zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi w zakresie:
 - a) organizowanie wystaw o charakterze edukacyjnym,
 - b) działalność w zakresie muzealnictwa o charakterze przyrodniczym,
 - c) rozwój ścieżek edukacyjnych w terenie,
 - d) organizacja wykładów i prelekcji,
 - e) działalność wydawnicza (biuletyny, broszury i inne);
- 11) wspieranie działalności edukacyjnej szkół w zakresie:
 - a) realizacji ścieżek edukacyjnych w ramach bloków przedmiotowych,
 - b) prowadzenie aktywnych form edukacji np. "zielone szkoły",
 - c) organizowanie kontaktów z władzami samorządowymi, reprezentantami społeczności lokalnej, szkołami wyższymi, terenowymi ośrodkami edukacji ekologicznej,
 - d) uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej.

12. Rodzaj i harmonogram szczegółowych działań proekologicznych wynikających z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych wraz z określeniem ich kosztów

Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych wpisuje się w Pole strategiczne nr 1 - Ochrona i poprawa jakości środowiska, Cel Strategiczny nr 1/1 - Ochrona wód i kształtowanie stosunków wodnych. Program ten zawiera szczegółowe zadania przewidziane do realizacji również na terenie powiatu strzyżowskiego. Poniżej zestawiono rodzaj i harmonogram szczegółowych działań proekologicznych wynikających z tego Programu wraz z określeniem ich kosztów.

- Lata 2006 – 2010 (aglomeracje 15 000 – 2 000 RLM)

Pozycja 122 - Gmina Strzyżów – aglomeracja – Godowa, oczyszczalnia Godowa (RLM – 2185), docelowy rodzaj oczyszczalni – biologiczna, docelowa potrzebna przepustowość oczyszczalni – 300 m³/dobę, koszt wyposażenia aglomeracji w oczyszczalnię dostosowaną do wymogów UE w tys. zł – 1673, przewidywana budowa sieci w km – 12, koszt budowy i modernizacji w aglomeracji w tys. zł. 4080.

- Lata 2014 – 2015

Pozycja 353 - Gmina Czudec – aglomeracja – Czudec, oczyszczalnia Przedmieście Czudeckie (RLM – 5955), średnia przepustowość oczyszczalni – 500 m³/d, rodzaj oczyszczalni wg rozporządzenia nonB – docelowy rodzaj oczyszczalni - biologiczna, potrzeby inwestycyjne w zakresie oczyszczalni – rozbudowa oczyszczalni wraz z jej modernizacją, termin realizacji oczyszczalni ścieków 2015.

Pozycja 354 - Gmina Niebylec – aglomeracja – Lutcza, oczyszczalnia Lutcza (RLM – 2237), docelowy rodzaj oczyszczalni - biologiczna, potrzeby inwestycyjne w zakresie oczyszczalni – rozbudowa oczyszczalni wraz z jej modernizacją, termin realizacji oczyszczalni ścieków 2015.

Pozycja 355 - Gmina Czudec – aglomeracja – Pstrągowa, oczyszczalnia Pstrągowa (RLM – 2408), docelowy rodzaj oczyszczalni - biologiczna, potrzeby inwestycyjne w zakresie

oczyszczalni – rozbudowa oczyszczalni wraz z jej modernizacją, termin realizacji oczyszczalni ścieków 2015.

Pozycja 356 - Gmina Strzyżów – aglomeracja – Wysoka Strzyżowska, oczyszczalnia - Wysoka Strzyżowska (RLM – 2257), docelowy rodzaj oczyszczalni - biologiczna, potrzeby inwestycyjne w zakresie oczyszczalni – rozbudowa oczyszczalni wraz z jej modernizacją, termin realizacji oczyszczalni ścieków 2015

13. TERMINY, KOSZTY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

Lp.	Rodzaj działania / inwestycji	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania	Szacunkowe koszty w tys. PLN		<u>Podział zadań</u>
					do 2007	2008 - 2011	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
POLE STRATEGICZNE NR 1 – OCHRONA I POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA							
CEL STRATEGICZNY NR 1/1 – Ochrona wód i kształtowanie stosunków wodnych							
Zadania wynikające z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych							
1.	Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji dla wsi Godowa	Gmina Strzyżów	2006 - 2010	programy pomocowe, WFOŚiGW, NFOŚiGW, GFOŚiGW budżet gminy	---	4 080,00	G
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
2.	Ustanowienie i realizacja stref ochronnych dla komunalnych ujęć wód	Gminy	sukcesywnie	---	---	---	G
3.	Wdrożenie dyrektywy IPPC	Ministerstwo Środowiska, Wojewoda, Powiat WIOŚ	2004 - 2011	budżet państwa, WFOŚiGW	---	---	M, W, P ZK
4.	Opracowanie i wdrożenie systemu informowania społeczeństwa o jakości wody do picia i w kąpieliskach	Wojewoda, RZGW, Powiat	2004	budżet państwa, WFOŚiGW, fundusze strukturalne	---	---	W, R, P ZK

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
5.	Regulacja rzek i potoków, usuwanie skutków powodzi na rzekach i potokach	PZMiUW, Powiat, Gminy	2004 - 2011	budżet państwa, NFOŚiGW WFOŚiGW GFOŚiGW programy pomocowe, fundusze strukturalne Fundusz Spójności	---	---	W, M, P, G ZK
6.	Realizacja programu małej retencji, w tym: - zbiornik w Strzyżowie na „starym wiśloczysku”; - zbiornik w Wiśniowej	Wojewoda PZMiUW, Gminy	2004 - 2011	budżet państwa, NFOŚiGW WFOŚiGW GFOŚiGW programy pomocowe, fundusze strukturalne środki własne powiatu i gmin	150,00	350,00	W, M, G ZK
7.	Budowa i modernizacja sieci zaopatrzenia w wodę, w tym: - -m. i g. Strzyżów – rozbudowa sieci wodociągowej; - g. Czudec – budowa i rozbudowa sieci wodociągowej; - g. Frysztak – budowa i modernizacja sieci wodociągowej; - g. Niebylec – budowa i modernizacja sieci wodociągowej; - g. Wiśniowa - budowa i modernizacja sieci wodociągowej;	Gminy	2004 – 2011	programy pomocowe, fundusze strukturalne Fundusz Spójności, NFOŚiGW WFOŚiGW GFOŚiGW środki własne powiatu i gmin	1 200,00	2 400,00	G

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
----	----	----	----	----	----	----	----

8.	<p>Budowa i modernizacja ujęć wody, stacji uzdatniania wody, innych urządzeń służących do poboru wody, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - m. i g. Strzyżów - budowa nowych ujęć, regeneracja istniejących ujęć - g. Frysztak – modernizacja stacji uzdatniania wody - g. Wiśniowa – budowa ujęcia wody 	Gminy	2004 – 2011	<p>programy pomocowe, fundusze strukturalne Fundusz Spójności, NFOŚiGW WFOŚiGW GFOŚiGW środki własne powiatu i gmin</p>	1 000,00	1 000,00	P, G
9.	<p>Modernizacja, rozbudowa i budowa systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - m. i g. Strzyżów – budowa i modernizacja kanalizacji; - g. Czudec - budowa i modernizacja kanalizacji; - g. Frysztak - budowa i modernizacja kanalizacji; - g. Niebylec - budowa i modernizacja kanalizacji; - g. Wiśniowa - budowa i modernizacja kanalizacji; 	Gminy	2004 – 2011	<p>NFOŚiGW WFOŚiGW GFOŚiGW programy pomocowe, fundusze strukturalne środki własne</p>	9 700	16 300,00	G
10	<p>Programy poprawy czystości wód podjęte w ramach Związku Komunalnego Wisłok, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – m. i g. Strzyżów - budowa oczyszczalni i kanalizacji; – g. Frysztak budowa oczyszczalni i kanalizacji 	Związek Komunalny Wisłok, Gminy	2004 – 2011	<p>programy pomocowe, Fundusz Spójności, NFOŚiGW WFOŚiGW GFOŚiGW</p>	1 700,00	10 000,00	G, ZKW

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
----	----	----	----	----	----	----	----

11	Zakup wyposażenia dla służb ochrony środowiska	Powiat, Gminy	2004 – 2005	budżet państwa, środki własne	30,00	---	P, G
CEL STRATEGICZNY NR 2/1 – Gospodarka odpadami							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
12	Opracowanie i wdrożenie organizacyjnych systemów zapewniających właściwe bieżące zarządzanie strumieniami odpadów w tym redukcję ilości wytwarzanych odpadów oraz redukcję ilości odpadów biodegradowalnych deponowanych na składowiskach	Harmonogram realizacji zgodnie z Powiatowym Planem Gospodarki Odpadami			75,00		ZK
13	Budowa Sortowni Odpadów Komunalnych pochodzących z selektywnej zbiórki	podmioty gospodarcze, Powiat, Gminy	2004 - 2008	środki własne programy pomocowe, fundusze strukturalne WFOŚiGW PFOŚiGW NFOŚiGW	1 000,00	1 500,00	P, G ZK
14	Budowa wysypiska odpadów komunalnych w Jaworniku Niebyleckim	Gmina Niebylec	2004 - 2008	programy pomocowe, fundusze strukturalne środki własne WFOŚiGW NFOŚiGW	2000,00	500,00	G
15	Realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na redukcję tzw. „niskiej” emisji	Powiat, Gminy	2004 - 2011	PFOŚiGW, WFOŚiGW NFOŚiGW	100,00	100,00	W,P ZK
CEL STRATEGICZNY NR 3/1 – Ochrona przed hałasem							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.

16	Opracowanie map akustycznych i programu ochrony przed hałasem dla obszarów położonych wzdłuż głównych dróg o największym natężeniu ruchu tj. dla wskazanych w przepisach dróg krajowych	GDDKiA, Wojewoda	2004 – 2011	środki własne, budżet państwa, WFOŚiGW NFOŚiGW	---	---	ZD, W, P ZK
17	Realizacja inwestycji komunikacyjnych, w tym budowa obwodnicy Strzyżowa	właściciele i zarządcy dróg, Powiat, Gmina i Miasto Strzyżów	2008-2011	środki własne, budżet państwa, WFOŚiGW	---	15000,00	ZD, P, G, ZK
18	Opracowanie map akustycznych i programu ochrony przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami		2008-2011	środki własne, WFOŚiGW NFOŚiGW	---	50	
CEL STRATEGICZNY NR 4/1 – Ograniczenia zanieczyszczeń powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
19	Wdrożenie sieci obszarów NATURA 2000	Ministerstwo Środowiska, Powiat, Gminy	2004 – 2011	budżet państwa, programy rolnośrodowiskowe	---	---	M, P, G ZK
20	Ochrona walorów przyrodniczych	Wojewoda, Lasy Państwowe, Administracja obszarów chronionych, Powiat, Gminy	praca ciągła	budżet państwa, WFOŚiGW NFOŚiGW	---	---	W, LP, OC, P, G, ZK
21	Opracowania naukowe i dokumentacyjne dla terenów przyszłych rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych	Wojewoda, Lasy Państwowe, Administracja obszarów chronionych, jednostki naukowe Powiat, Gminy	praca ciągła	budżet państwa, WFOŚiGW, fundusze strukturalne	---	---	W, LP, OC, P, G, ZK

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
22	Wytypowanie terenów użytkowanych rolniczo o dużych walorach przyrodniczych oraz realizacja działań ochronnych prowadzonych na rzecz utrzymania tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego	indywidualni rolnicy, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Powiat, Gminy	praca ciągła	programy pomocowe, fundusze strukturalne budżet państwa	---	---	AR, ODR, P, G ZK
23	Ochrona roślin i zwierząt	Wojewoda, Lasy Państwowe, parki krajobrazowe, lokalne służby ochrony przyrody, Powiat, Gminy	praca ciągłą	budżet państwa, WFOŚiGW NFOŚiGW	---	---	W, LP, PK, P, G ZK
					16 910,00	51 315,00	
POLE STRATEGICZNE NR 2 – RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA							
CEL STRATEGICZNY NR 1/2 – Zmniejszenie materiałochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
24	Zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości	uwzględniono w celu strategicznym nr 2/1					
25	Zmniejszenie energochłonności	uwzględniono w celach strategicznych 6/1 i 2/2					
CEL STRATEGICZNY NR 2/2 – Odnawialne źródła energii							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
26	Budowa instalacji i urządzeń wykorzystujących energię odnawialną, w tym wykorzystanie wód termalnych, energii wietrznej, wodnej i słonecznej	Podmioty gospodarcze Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, Wojewoda, Powiat, Gminy,	2004 – 2011	programy pomocowe, fundusze strukturalne środki własne WFOŚiGW NFOŚiGW, EKOFUNDUSZ	15,00	30,00	M, W, P, G ZK
CEL STRATEGICZNY NR 3/2 – Ochrona gleb i rekultywacja terenów zdegradowanych							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
27	Opracowanie koncepcji programu rolnośrodowiskowego	Powiat, Gminy	2004 – 2005	WFOŚiGW, środki własne	8,00	--	P, G
28	Opracowanie programu rekultywacji gleb zdegradowanych		zadanie ciągłe	WFOŚiGW, środki własne	6,00	8,00	P, G
29	Likwidacja i rekultywacja składowisk odpadów, w tym wysypiska w Niebylcu – Jaworniku Niebyleckim, Przedmieściu Czudeckim	Gminy Niebylec i Czudec	2004 - 2006	WFOŚiGW, środki własne	100,00	---	G
30	Realizacja programu rekultywacji gleb zdegradowanych na obszarach rolniczego użytkowania (w tym zalesienia)	Powiat, Gminy	2004 – 2011	WFOŚiGW, fundusze strukturalne środki własne	50,00	100,00	P, G
CEL STRATEGICZNY NR 4/2 – Ochrona kopalin							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							

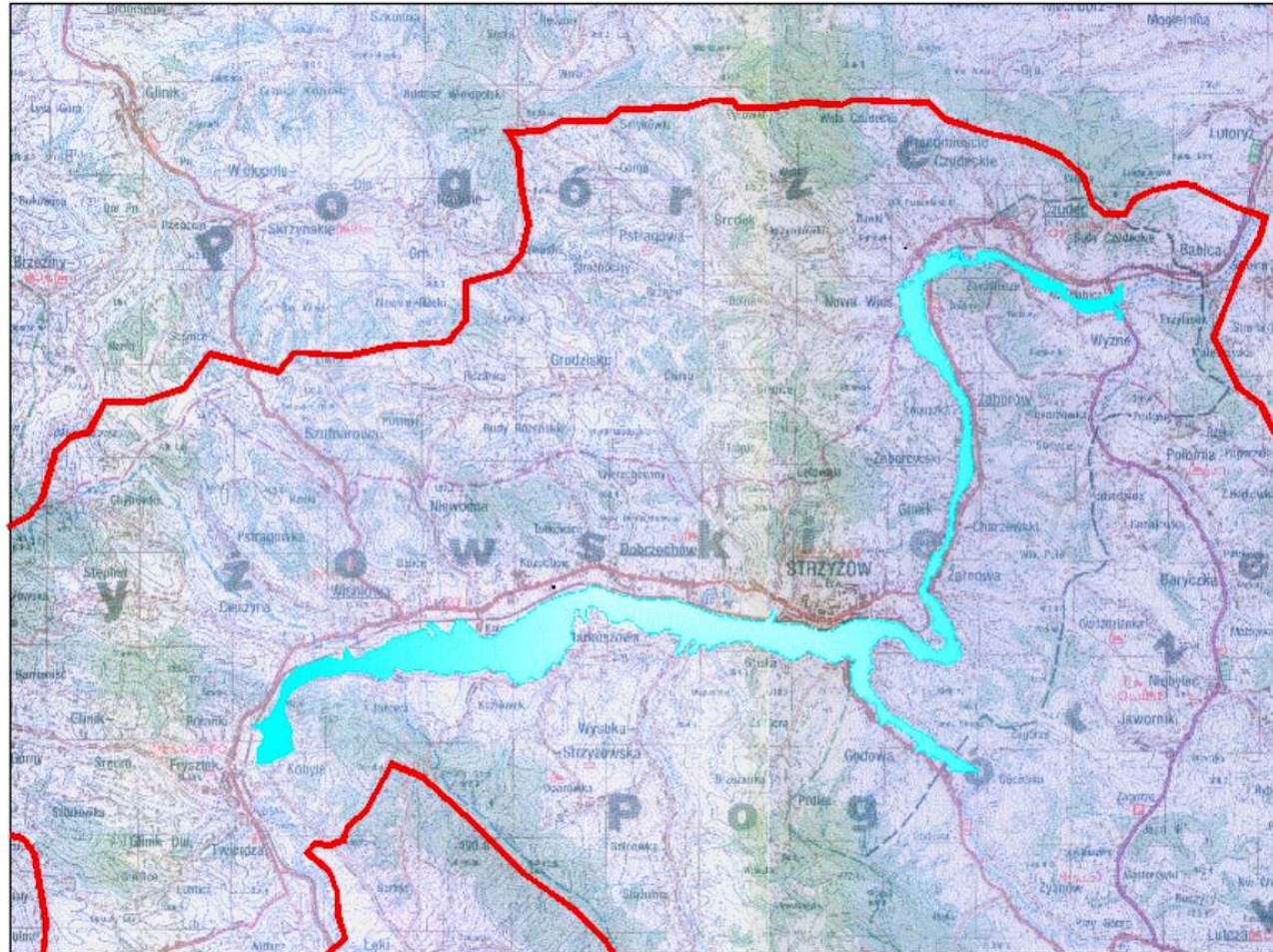
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
31	Współdziałanie organów administracji w celu zapewnienia maksymalnego wykorzystania złóż	Powiat, Gminy	zadanie ciągłe	beznakładowo	---	---	P, G
CEL STRATEGICZNY NR 5/2 – Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie lasów							
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
32	Zachowanie biologicznej różnorodności lasów, przywracanie utraconej różnorodności biocenoz leśnych i wzbogacanie krajobrazu leśnego.	Lasy Państwowe, placówki badawcze, właściciele gruntów, Powiat, Gminy	praca ciągła	środki własne LP, WFOŚiGW, fundusze strukturalne	---	---	LP, P, G ZK
33	Edukacja ekologiczna w sferze wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych	Lasy Państwowe, Powiat, Gminy	praca ciągła	środki własne LP, środki pomocowe, WFOŚiGW	---	---	LP, P, G, ZK
34	Przygotowanie podstaw do rozszerzenia zakresu zalesień, w tym weryfikacja klasyfikacji gruntów oraz ustalenie lokalizacji zalesień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	Zarząd Województwa, Lasy Państwowe, właściciele gruntów Wojewoda, Powiat, Gminy	praca ciągła	budżet państwa, środki własne LP, środki pomocowe, środki własne właścicieli gruntów	---	---	LP, WG, ZW, W, P, G ZK
35	Nadzór i kontrola nad zalesieniami gruntów prywatnych przeznaczonych do zalesienia oraz szkolenia właścicieli	Lasy Państwowe, Powiat, Gminy	praca ciągła	budżet państwa, środki własne LP, środki pomocowe,	---	---	LP, P, G ZK
36	Ochrona i pielęgnacja zasobów leśnych oraz ekosystemów nieleśnych	Lasy Państwowe, właściciele gruntów, Powiat, Gminy	praca ciągła	środki własne LP, środki pomocowe, WFOŚiGW	---	---	LP, P, G, WG ZK

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
37	Ochrona i odtwarzanie zbiorników wodnych oraz pozostawianie na gruntach przeznaczonych do zalesień trwałych i okresowych oczek wodnych, bagien, mokradeł	Lasy Państwowe, właściciele lasów niepaństwowych, Powiat, Gminy	praca ciągła	środki własne LP, środki pomocowe	---	---	LP, P, G, WG ZK
38	Doskonalenie zasad i mechanizmów użytkowania obszarów leśnych	Lasy Państwowe, właściciele lasów niepaństwowych, Powiat, Gminy	praca ciągła	środki własne LP, środki pomocowe	---	---	LP, P, G, WG ZK
39	Doskonalenie metod aktywnego przeciwdziałania zagrożeniu przeciwpożarowemu	Lasy Państwowe, właściciele lasów niepaństwowych, Powiat, Gminy	praca ciągła	środki własne LP, środki pomocowe	---	---	LP, P, G, WG ZK
40	Zalesienia na gruntach Lasów Państwowych oraz gruntach wycofanych z produkcji rolnej, produkcja materiału sadzeniowego	Lasy Państwowe, właściciele lasów niepaństwowych, Powiat, Gminy	praca ciągła	budżet państwa, EKOFUNDUSZ, WFOŚiGW, środki własne LP, środki pomocowe	---	---	LP, P, G, WG ZK
41	Przebudowa drzewostanów zmienionych i uszkodzonych	Lasy Państwowe, właściciele lasów niepaństwowych, Powiat, Gminy	praca ciągła	budżet państwa, EKOFUNDUSZ, WFOŚiGW, środki własne LP,	---	---	LP, P, G, WG ZK
					179,00	138,00	
POLE STRATEGICZNE NR 3 – EDUKACJA EKOLOGICZNA, DOSTĘP DO INFORMACJI I POSZERZANIE DIALOGU SPOŁECZNEGO							
CEL STRATEGICZNY NR 1/3 – Propagowanie idei ochrony środowiska w społeczeństwie							

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Zadania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego							
42	Utworzenie w urzędach administracji publicznej systemów gromadzenia i upowszechniania informacji o środowisku i jego ochronie	Ministerstwo Środowiska, Wojewoda, Powiat, Gminy	2004 – 2005	budżet państwa, środki własne LP,	--5,0	---	M, W, P, G ZK
43	Zintegrowany system teleinformatyczny wspomagania prac badawczo rozwojowych	Wojewoda, Powiat, Gminy	2004	programy pomocowe	---	---	W, P, G ZK
44	Stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych w formie audycji w środkach masowego przekazu, publikacji, kursów i szkoleń	Wojewoda, Powiat, Gminy, Przedsiębiorstwa	praca ciągła	budżet państwa, budżet własny	30,00	40,00	W, P, G, PZ ZK
45	Wprowadzanie i wdrożenie zasad dotyczących udziału pozarządowych organizacji ekologicznych w działaniach administracji na rzecz środowiska	Ministerstwo Środowiska, Wojewoda, Powiat, Gminy, WIOŚ, organizacje pozarządowe	2004 - 2005	budżet państwa, budżet własny, programy pomocowe	20,00	---	M, W, P, G, WIOŚ, OP ZK
46	Dofinansowanie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe zgodnie z obowiązującymi zasadami dofinansowywania działań w dziedzinie edukacji ekologicznej	Ministerstwo Środowiska, Wojewoda, Powiat, Gminy, WIOŚ, organizacje pozarządowe, fundusze ekologiczne	praca ciągła	budżet państwa, budżet własny, programy pomocowe, fundusze ekologiczne	30,00	40,00	M, W, P, G, WIOŚ, OZ ZK

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
47	Międzygminny Program Edukacji wspierający system selektywnej zbiórki odpadów gmin Związku Komunalnego WISŁOK	Związek Komunalny WISŁOK	2004-2006	NFOŚiGW, WFOŚiGW, programy pomocowe	---	---	G
48	Wspieranie edukacji ekologicznej prowadzonej przez szkoły i inne jednostki organizacyjne w formie konkursów, przeglądów i innych, w tym również niekonwencjonalnych działań służących popularyzacji postaw i zachowań proekologicznych	Powiat, Gminy, szkoły, organizacje pozarządowe	praca ciągła	budżet własny, WFOŚiGW,	30,00	40,00	P, G
					115,00	120,00	
					17 204,00	51 573,00	

Program został sporządzony przez Zarząd Powiatu we współpracy z zespołem w składzie: mgr Andrzej Kulig; mgr inż. Anna Owczarska, mgr inż. Andrzej Kamiński, dr inż. Bogumił Kucharski

POGLĄDOWA MAPA TERENÓW ZALEWOWYCH
NA TERENIE POWIATU STRYZÓWSKIEGO

14. Literatura i podstawowe przepisy prawa:

1. „Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2000-2006”, Zarząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2000;
2. „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego” (Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego Nr 64, z dnia 17 października 2002r.);
3. „Strategia Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego na lata 2002-2010” Starostwo Powiatowe w Strzyżowie 2002;
4. „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego”, Zarząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2000;
5. „Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego” Zarząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2003;
„Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic” (red.) S. Cynarski, Rzeszów 1980;
„Dokumentacja do utworzenia Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego” Przemysł 1990;
„Stan środowiska w województwie podkarpackim w 2003” (red) Maria Suchy - Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów 2004;
„Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA”, praca zbiorowa pod kierunkiem Anny Liro, Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1995;
10. Strony internetowe, starostwa (www.strzyzow.com.pl), miasta i gmin z terenu powiatu (ww.czudec.pl, www.frysztak.pl, www.gmina-niebylec.un.pl, www.strzyzow.pl, ww.wisniowa.pl) WIOŚ Rzeszów (www.wios.rzeszow.pl), Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego (www.uw.rzeszow.pl), Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego (www.podkarpackie.pl) i inne;
11. „Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań, Powszechny spis rolny” - Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2003;
12. Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2003 r., Urząd Statystyczny w Rzeszowie - Rzeszów 2003;
13. „Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej”, Ministerstwo Środowisko Warszawa, wrzesień 2000.
14. „Krajowy Program Zwiększania Lesistości”, Ministerstwo Środowisko, Warszawa, 2003;
15. „Krajowy Program Oczyszczania ścieków Komunalnych”, Ministerstwo Środowiska Warszawa, grudzień 2003;

Wybrane przepisy prawa

1. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami).
2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późniejszymi zmianami),
3. Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy z dnia – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późniejszymi zmianami).
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko. (Dz. U. Nr 179, poz. 1490).
5. Ustawa z dnia 27 marca 2003r. r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717)
6. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne. (Dz. U. 2001.115.1229 z dnia 11 października 2001 r. z późniejszymi zmianami);
7. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późniejszymi zmianami);
8. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880).
9. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych subst (Dz.U. 2002.87.796)
10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. Z 2003r. Nr 1 , poz. 12)
11. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju wsi z dnia 21 marca 2002r. w sprawie dopuszczalnych stężeń metali ciężkich zanieczyszczających glebę;
12. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi. (Dz. U.02.165.1359 z dnia 4 października 2002 r.)
13. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. (Dz. U. 02.212.1799 z dnia 16 grudnia 2002 r.)
14. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie dopuszczalnych mas substancji, które mogą być odprowadzane w ściekach przemysłowych. (Dz. U.03.35.309 z dnia 28 lutego 2003 r.)
15. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami).
16. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późniejszymi zmianami),
17. Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy z dnia – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późniejszymi zmianami).
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko. (Dz. U. Nr 179, poz. 1490).
19. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 stycznia 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii przez zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem, portem. (Dz. U.03.35.308 z dnia 28 lutego 2003 r.)
20. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 stycznia 2003 r. w sprawie rodzajów wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją dróg, linii kolejowych, linii tramwajowych, lotnisk oraz portów, które powinny być przekazywane właściwym organom ochrony środowiska, oraz terminów i sposobów ich prezentacji. (Dz. U.03.18.164 z dnia 6 lutego 2003 r.)